glorii sportive ale deceniului 7

de Victor BĂNCIULESCU

Scrutind cu ambiție viitorul și reducîndu-i elementele informaționale la alternativa jocului de copii „rece și cald", profesorul canadian Marshall McLuhan a neglijat memoria omenirii care se încarcă tot mai mult cu evenimente și, în loc să sucombe sub greutatea avalanșei, cere mereu cursuri de reîmprospătare a cunoștințelor. Altfel nu ar fi explicabilă prezența în paginile presei scrise sau audiovizuale a atîtor evocări, rememorări, restituiri, reconstituiri. Ziarele de sport, în pofida uluitoarelor performanțe de actualitate, care ne împovărează și așa destul de mult memoria, nu ezită, cu o sadică voluptate parcă, să ni-l descrie pe Jack Dempsey servind cei 75 de ani în propriul restaurant de pe a 8-a Avenue din New York; pe legendarul Zamora bolind pe un pat de spital din Barcelona; pe Johnny Weissmüller, Tarzanul copilăriei noastre, făcînd pe băiețul la Los Angeles și trăind din baeșișurile clienților...

În aceste circumstanțe, trecutul nu mai e cel pe care-l știam noi, istoric, de la '48. În condițiile aglomerării formidabile de informații la zi, trecutul tradițional devine ziua de ieri, alaltăieri. N-o mai luăm de la Sonja Henie, ci de la Bob Beamon, care nici nu a apucat bine să intre fulgurant în actualitate că a și trecut în palmaresul veșniciei sportive. Oricît de ciudat ni s-ar părea și cu tot riscul arbitrarului pe care ni-l asumăm, deceniul șapte, ultimii zece ani au făcut istorie în sport, au jalonat o evoluție netă pe care nu o pot exprima fidel decît figurile marcante, cele care rămîn, cele care punctează — precum voievozii istoria — progresul omenirii pe stadion.

Ne vom supune deci modei, amintindu-vă pe cîțiva dintre cei care vă vor face să nu uitați deceniul sportiv '61—'70.

GHINIONIȘTII

Nu a învățat niciodată să alerge metodic și a devenit prototipul miracolului numit: maratonistul etiopian. Un miracol fără talon. Ce poate deveni, în chip natural, un copil care aleargă zilnic 24 km pentru a merge la școală și a se întoarce acasă? Campion olimpic, un nemaipomenit dublu campion olimpic de maraton (1960 și 1964). La vîrsta de 28 de ani era primul campion olimpic care parcurgea desculț traseul de peste 42 km; la 32 de ani devenea locotenent în garda imperială la Addis Abeba; la 36 de ani a întins prea mult coarda și a abandonat în maratonul mexican. Dar era celebru și avea un nume plin de poezie, „floarea care crește". Anul trecut, un accident de mașină îl lasă infirm pe cel ce nu cunoscuse (și nu recunoscuse) decît puterea propriilor sale picioare. Ultimele fotografii ni-l înfățișează la Londra, în cărucior, exersînd tragerea cu arcul pentru tradiționalul concurs al handicapaților fizic. Pe ușa saloanului scrie: BIKILA ABEBE.

A năzuit sus, cît mai sus, cu propriile sale mijloace. I s-a spus deci impropriu „săritorul cosmic". I s-ar fi potrivit mai bine porecla baudelairiană „albatrosul". A înălțat ștacheta mai mult decît oricine în lume (record: 2,28 m). A fost campion al Europei (1962) și campion olimpic (1964). Nu împlinise decît 22 de ani și toată lumea era a lui. Voia să fie primul care sare peste stinghia înălțată la 2,30 m. Totul îl indica favorit în această cursă care nu mai era a celebrității (obținută), ci a desăvîrșirii de sine. A alergat și s-a împotmolit într-un stupid dar grav accident de motocicletă. Ceea ce a fost un vis e acum o pămînteană poftă de viață. E din nou văzut, după ce a aruncat cîrjele, încercîndu-și șansele în sectorul de sărituri. VALERI BRUMEL se amăgește sublim, cum și-ar dori oricine, la doi metri înălțime, cu ceea ce a fost un vis...

BEȚIA VITEZEI

Gigant al șoselei fără îndoială, dar într-un sport crud și adesea umilitor în care, de dragul căpitanului echipei, toți ceilalți — locotenenți, aghiotanți, gregari, ba chiar valeți — renunță la orice veleitate pentru a ușura victoria favoritului fabricat de agenții de publicitate pe fondul neîndoielnic al talentului excepțional. Firește că banii din premii se împart la toți, dar în palmares rămîne doar numele celui ce a cîștigat miraculos de cinci ori Tour de France, de două ori Giro d'Italia și o dată la Vuelta d'Espana. Fiul grădinarului din Mont-Saint-Aignan, lîngă Rouen, a cunoscut beția parfumului de flori. A pedalat neobosit căutînd beția vitezei și a găsit-o într-un fantastic record de 47 km pe oră. Cu jocul argintiu al spițelor de la două roți a ajuns să se îmbete de glorie. În enciclopediile sportive i se zice JACQUES ANQUETIL.

Am cunoscut un Faust pianist, de ce nu am avea și unul pe schiuri? Tînărul doctor în fiorii vitezei și-a vîndut sufletul unui negustor ambulant care-l plimbă acum prin lume, prezentîndu-l sub cupola cortului în felurite ipostaze. S-a întîmplat așa pentru că tînărul cavaler al zăpezii nu mai avea ce face cu pantele albe: cîștigase toate titlurile mondiale, toate titlurile olimpice și fusese și la Poiana Brașov. Uluise pe toată lumea aruncîndu-se în vîrful cețos al pistelor, cu un curaj nebun, alegînd totdeauna, în fracțiuni de secundă, virajul cel mai economic, atacul cel mai rapid printre bețele de slalom, călcînd cu o dexteritate singulară cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Cu asemenea calități, nu-i de mirare că a ajuns repede la exhibițiile automobilistice și că a colorit de la Val d'Isère la platitudinea reclamelor pe care le semnează: JEAN-CLAUDE KILLY.

EXCEPȚIILE

Fetița înaltă, blondă, firavă din Timișoara, care sărea la 12 ani în curtea casei părintești 1,28 m, a devenit în 1960 la Roma „la grande bionda", „căprioara", „pasărea flamengo din Carpați", „libelula din România". Înaltă de 1,86 m, foarte zveltă, cu silueta longilină, parcă umblînd pe picioroange, ar fi fost mai potrivită sub plasa jocului de baschet. Dar ea a fost în toate o excepție. De două ori campioană a Europei, tot de două ori campioană olimpică (1960 și 1964), deține încă recordul mondial la un etalon (1,91 m) inaccesibil multor băieți din multe țări. Atîtea performanțe și biruințe, atîta glorie sînt suficiente pentru o viață de om. Ea a mai avut o satisfacție. Îndată după ultimul ei concurs, în 1967, s-a măritat cu antrenorul și stîlpul ei dintotdeauna, Ioan Söter, căruia i-a copiat nu numai „foarfeca dublă", ci și hobby-urile. Felicitînd-o, ofițerul stării civile i-a spus: doamna IOLANDA BALAȘ-SÖTER.

La 18 octombrie 1968, pe stadionul olimpic din Mexico i-au fost suficiente 5 secunde pentru a face neverosimilul adevărat și a sări direct în secolul XXI. În cinci secunde a parcurs cei 30 de metri ai pistei, a bătut pragul și a pornit zborul deasupra oceanului de nisip, aterizînd, incredibil, uluitor, după 8,90 m. În cinci secunde, zborul în nemurire a devenit posibil. În cinci secunde de excepție s-a făurit un monument a cărui umbră bate și azi, după doi ani, peste atleți, statisticieni, ziariști. Despre isprava tînărului smead, cu mustăcioară, atlet al universității texane din El Paso, inegal și nu prea serios în antrenamente, presa a scris: „Cea mai senzațională performanță sportivă a tuturor timpurilor". În cinci secunde, Robert a devenit marele BOB BEAMON.

glorii sportive ale deceniului 7

LONGEVITATE

Intr-un fel, la 36 de ani, Nestorul feminin al olimpicilor lumii. De cinci ori a primit carnetul de intrare în satul olimpic și tot de atitea ori a binemeritat. Intîi un loc 6, apoi un loc 9 în ierarhia mondială, iar cînd a acumulat experiență, două medalii de bronz (în 1960 și 1964) și suprema încununare: titlul de campioană olimpică în Mexic. Și acum, la 38 de ani, continuă cu încăpățînare să se antreneze. Și la 40 de ani va fi probabil din nou în arena olimpică la München. Pentru că e clădită din aluatul eternităților. Cu toată modestia ei, în ciuda emotivității sale, e făcută să fie „mostră". Și-a contrariat părinții, profesori de filozofie, devenind sportivă. I-a contrariat pe sportivi devenind inginer electrotehnic. Și încă nu am spus nimic despre chipul blînd al discobolului modern, sublim întruchipat de maestra emerită a sportului LIA MANOLIU.

Cu numele acela mult prea lung pentru o vedetă — Edson Arantes do Nascimento — a preferat porecla. A intrat în legendă învîrtind balonul în jurul bocancului. Tocmai atunci l-au umanizat, zicîndu-i „Monsieur Football". Apoi l-au încoronat monarh al jonglerilor mingii, zicîndu-i „El Rey". Nu mai rămîne decît să-l divinizeze. Ceea ce e aproape un lucru făcut. În peregrinările sale cu echipa Braziliei și la bine (de trei ori campioană a lumii), și la rău, copilul sărac din Bauru a agonisit himere, bizare năluci, al căror total stă înscris pe marmura uriașului stadion Maracana din Rio: „Aici, la 19 decembrie 1969, marcînd al 1 000-lea gol, Pelé și-a consacrat cariera ca cel mai bun fotbalist al tuturor timpurilor". A fost lovit și s-a ridicat, sătul de brutalități a vrut să abandoneze, să boicoteze, dar a revenit mereu: viața lui e acolo, în arenă, unde i se zice PELÉ, tot așa cum se scandează olé.

ÎNVINȘII

Sălbăticia vieții a făcut din acest străin erou tragic un guraliv și un excentric. În lumea sa, numai urlînd și dîndu-te în spectacol poți atrage atenția asupra frustrării și violenței. A transmis presei declarații zgomotoase și stupide, acoperindu-se de ridicol, dar crezîndu-și auditoriu. Și-a exacerbat puterile și a scris poezii. A purtat pe stradă redingotă și melon. Și-a schimbat numele în Mohammad Ali, îmbrățișînd credința sectei musulmanilor negri. Și, între timp, a pulverizat toată ierarhia boxului profesionist mondial, inscăunîndu-și suveranitatea în ring, bazată pe forță și agilitate. Întîlnirile sale cu Floyd Patterson și Sonny Liston au rămas antologice. Și totul ar fi fost în ordine dacă tînărul calif din Harlem n-ar fi refuzat să lupte în Vietnam. În acea zi a murit grandoarea boxului-spectacol. Cine sînt Terrell, Clavalo, Bonavena? Știe cineva? În schimb oricine cunoaște adevăratul nume al lui CASSIUS CLAY, cel învins în afara corzilor, cu o lovitură joasă, cel căzut și de curînd ridicat din nou.

Trec anii, trece tinerețea, și eternul secund nu-și mai poate ameliora poziția. Multiplu recordman al lumii în curse îndelungate solitare, comis-voiajorul din Melbourne nu suportă concurența pe nici un teren. Prezența unui adversar în cursă îl tulbură, îi produce o inhibiție rară la marii atleți. Considerat a fi unul dintre cei mai prodigioși alergători de fond ai lumii, asul tropăitului regulat pe kilometri sau mile nu a fost niciodată campion olimpic, deși e prezent în arena olimpică încă din 1956, cînd — adolescent de nădejde — purta făclia, aprinsă la Olimpia, pe pista de zgură a lui Cricket Ground, suportînd cu stoicism arsurile pe brațe ce i le provocau sciuturile spulberate de vînt. Acum, după o strălucită și plină de decepții carieră atletică, după ce a parcurs în fugă 50 000 de mile, se retrage din sport eternul secund, cel ce s-a învins singur, eroul RON CLARKE.

32 de ani, doar atît are voie să trăiască și să ne uimească, din bolizii săi, cel mai strălucit alergător de curse automobilistice din lume. Cine știe ce morb l-a împins să părăsească ferma scoțiană a tatălui său pentru a se dedica celei mai ucigașe profesii din cîte există. A slujit un deceniu marca de automobil ce poartă, cu perfidă ingenuitate, numele unei flori fără pată: Lotus. A adus firmei două titluri de campion al lumii (1963 și 1965) în dura luptă pe circuit cu moartea, douăzeci și cinci de mari premii (Grand-Prix-uri), un loc întîi în nebuneasca, infernala morișcă de 500 de mile parcurse de-a-ndoaselea (în sens invers acelor de ceasornic) la Indianapolis, și, din păcate, o factură de la pompe funebre, jertfită pe altarul progresului tehnic. Aldous Huxley credea că „viteza este singurul păcat nou, păcatul secolului XX". Filozoful nu l-a cunoscut pe JIM CLARK.

Microenciclopedia obiectelor cotidiene

ASCENSORUL a fost cunoscut pentru prima oară la romani. În Colosseum, la Roma, de pildă, funcționa un ascensor cu ajutorul căruia se urcau din subsol gladiatorii și fiarele sălbatice care participau la jocurile din arenă. Mecanismul lui era format dintr-un sistem de scripeți: s-au păstrat pînă în zilele noastre contragreutățile — niște pietre mari, cioplite. Pentru deservirea acestui ascensor erau necesari circa 60 de oameni.

ASPIRATORUL DE PRAF folosit în zilele noastre nu seamănă de loc cu strămbunicul său realizat cu mai bine de 60 de ani în urmă de inginerul englez Cecille Brut. Aparatul conceput și construit de el se prezenta ca o instalație gigant pe care cu greu o puteau urni din loc doi cai.

AUTOMOBILUL este rezultatul invențiilor mai multor oameni: Karl Benz (Germania), Morrison (S.U.A.), Gottlieb Daimler (Germania), Krebs (Germania), Selden (S.U.A.), Hettering (S.U.A.) și Roner (S.U.A.), care i-au adus succesiv perfecționări. În 1894, în Franța, a fost inaugurată prima cursă de automobile din lume. Viteza obținută a fost de 20,5 km pe oră. Inițial, poliția hotărîse că nu se poate depăși viteza de 12,4 km, cea de 17 km „cerută" de organizatori fiind socotită „nebunească".

BICICLETA este pomenită pentru prima oară în scrieri chinezești cu 2300 de ani î.e.n. Era un vehicul ciudat denumit „fericitul dragon", un soi de cal de lemn cu o singură roată pe care încălecai avînd de fiecare parte cîte o altă roată, care se punea în mișcare cu mîna. Prima bicicletă modernă a apărut în Anglia în 1842 (construită de Mac Millan).

CHIBRITURILE au fost inventate acum 150 de ani în Franța. Ele constau de fapt dintr-un tub metalic împărțit în două compartimente: în primul, o mică fiolă cu acid sulfuric, iar în celălalt, niște bețișoare unse la un capăt cu o pastă făcută din sulf și clorat de potasiu. Prin 1825, un copil de 13 ani, Charles Sauria, a adăugat la pasta din vîrful bețișoarelor fosfor. Profesorul lui de fizică, preluîndu-i descoperirea, a început să fabrice chibrituri pentru uz personal. În cursul unei călătorii în Germania, el dezvăluie secretul. Așa au fost fabricate în 1830 chibriturile pe care le cunoaștem azi.

CONSERVELE au constituit o preocupare constantă a lui Marcus Porcius Cato. În tratatul său despre agricultură el dă cele mai vechi rețete de conservare a vinului, untdelemnului și altor produse. Primele conserve în cutii de tablă apar în 1810, confecționate de englezul Duranty. Publicul nu a acceptat ușor inovația și conservele erau achiziționate mai cu seamă de intendenții militari și de căpitanii navelor de cursă lungă. Abia la începutul secolului nostru conservele încep să devină cerute pe scară largă în magazinele alimentare.

FOTOGRAFIA a fost imaginată în secolul XV, cînd genialul Leonardo da Vinci a descris camera obscură. Prima fotografie a fost executată însă de francezul **N. Niépce** în anul 1822 și reprezenta o masă într-o grădină. Interesant este că această fotografie nu prezenta nici o umbră, ea fiind expusă timp de 12 ore, de la ora 7 dimineața pînă la ora 7 seara!

FRIGIDERUL a fost inventat în 1867 de inginerul Charles Tellier din Amiens (Franța). Instalația a fost folosită la început pentru transportul cărnii pe vase din America de Sud în Europa. În vremea aceea, traversarea Atlanticului cu escalele respective dura 30 de zile, timp în care miile de tone de carne transportate se conservau perfect datorită invenției inginerului francez.

HÎRTIA, în prima sa formă, este o invenție a chinezilor, din jurul anului 100 al erei noastre. Primele fabrici de hîrtie erau niște mori în care se măcinau cîrpe și coajă de dud. Arabii au perfecționat procesul de fabricare descoperind procedeul de încleiere cu făină de orez și gumă arabică.

ÎNGHEȚATA a apărut încă în vremea lui Nero, care agrea „zăpada dulce". În secolul al XVI-lea, la Toscana, Bernardo Bontanelli fabrică prima casată. O dată cu venirea Caterinei de Medicis în Franța, înghețata a trecut Alpii și s-a răspîndit apoi în toată lumea.

ÎNCĂLZIREA CENTRALĂ este o invenție antică. Băile romane erau prevăzută cu sisteme ingenioase de distribuire a căldurii. Astfel termele imperiale din Trier erau încălzite din pardoseală prin radiație. Pereții dubli, cu strat de aer, izolau atît de bine, încît se putea menține o temperatură și o umezeală constante. Toate sălile erau construite într-un singur bloc, înconjurate de instalațiile tehnice așezate în formă de semicerc. Acestea cuprindeau cuptoare, cazane, conducte de alimentare cu apă și baterii de amestec pentru apă caldă și rece. Pînă și cenușa cuptoarelor era îndepărtată mecanizat și spălată de un curent de apă.

LAMA DE RAS are o existență milenară. În cursul săpăturilor făcute în ruinele unei cetăți antice din Mesopotamia s-au găsit cele mai vechi lame de ras. Sînt lame de piatră foarte ascuțite și care în partea de sus au o gaură prin care trecea degetul celui care voia să se bărbierească. Unul dintre arheologi s-a ras experimental cu o asemenea lamă. Până la urmă a reușit.

LINOLEUMUL a fost descoperit în 1885 de Walton (Anglia), în cursul cercetărilor sale pentru a realiza un material care să înlocuiască... lîna.

MAGNETOFONUL a fost imaginat încă din 1887 de Paul Janet (1823—1899), profesor la Sorbona. Proiectul său n-a fost luat în seamă. Ceva mai tîrziu, danezul Waldemar Pulsen reia ideea lui Janet și construiește primul „înregistrator" care, prezentat la Expoziția Universală din Paris în 1900, la Marele Premiu. Abia însă în timpul celui de-al doilea război mondial se fabrică primele magnetofoane, pentru uzul armatei.

MAȘINA DE CUSUT a fost inventată în 1755 de Ch. Weisenthal (Anglia). În 1830 francezul Barthélemy Thimmonier o perfecționează astfel încît ea putea executa 200 împunsături pe minut. Aceasta a fost de altfel și prima mașină de cusut fabricată în „serie mare": 80 de bucăți!

OCHELARII au apărut în timpul împăratului roman Nero. Pliniu cel Bătrîn povestește că Nero, despre care se știe cu certitudine că era miop, asista la luptele de gladiatori privind printr-un smarald. Medicul arab Ibn al Haisam din secolul al XI-lea, întocmind prima descriere științifică a ochiului omenesc, a remarcat că obiectele privite prin lentile biconvexe par mai mari. Dar observația a trebuit să aștepte trei secole pînă ce italianul Salvino Amati, din Florența, a fabricat primii ochelari.

OGLINDA a fost cunoscută în Egiptul antic, numai că era de fapt o plăcuță de metal lustruită. Primele oglinzi de sticlă le-au făcut vestiții sticlari din Murano prin secolul al XII-lea. Pînă în secolul al XVII-lea, la Veneția erau pasibili să fie condamnați la moarte toți cei ce divulgau secretul confecționării oglinzilor. Producția de oglinzi a rămas monopolul statului venețian pînă la mijlocul secolului al XVII-lea.

PORȚELANUL a fost fabricat pentru prima oară de chinezi cu peste 3000 de ani în urmă. Locul pe care se întindeau straturile de „argilă albă" purta denumirea de Gao-lin („colinele înalte"). De aici termenul de „caolin", care a intrat în vocabularul științific internațional pentru denumirea „argilei de porțelan". Amestecînd caolinul cu un mineral, olarii chinezi au obținut porțelanul, ca un produs menit să înlocuiască prețioasele talere și blide de jad, folosite în vremurile mai vechi.

SĂPUNUL nu era cunoscut de vechii egipteni, care întrebuințau în locul lui un amestec de sodă cu apă. Romanii foloseau ca săpun un amestec de nisip mărunt cu ulei de măsline. Triburile galice cunoșteau săpunul, obținîndu-l din cenușa unor plante și grăsimi animale, dar îl întrebuințau numai pentru îngrijirea părului. Fabricarea săpunului a început abia în secolul al IX-lea, la Marsilia.

SCOBITORILE există de mult. Scriitorii romani descriu folosirea lor. Frumoasele Romei antice, după ce-și curățau dinții cu praf de marmură, treceau printre ei o scobitoare de metal. Oamenii modești foloseau în același scop țepi de arici sau așchii de lemn.

STICLA a fost și ea cunoscută din vechime. În mormintele faraonilor s-au găsit obiecte de sticlă. Cele mai vechi bucăți de sticlă sînt mărgeaua ovală de culoare verzuie, descoperită în apropiere de Fiv și mărgelele reginei Hatchepsut. Colierul acesteia din urmă, găsit în jurul gîtului mumiei, avea mărgele lucioase de sticlă neagră verzuie, pe care era încrustat cu hieroglife numele reginei.

STILOUL a avut mai mulți strămoși. Egiptenii foloseau **calamusul**, un toc din trestie, cu cioc despicat în două la vîrf, aidoma peniței de mai tîrziu. Chinezii scriau cu un instrument denumit **ming**, construit dintr-o bucată lunguiață de pai de orez, întărită prin lăcuire și ascuțită la vîrf. Stiloul, așa cum îl cunoaștem astăzi, a fost inventat de românul Petrache Poenaru, care și-a brevetat invenția la 25 mai 1827 la Paris sub denumirea de „condeiul purtăreț fără sfîrșit alimentîndu-se însuși cu cerneală".

TELEFONUL a fost descoperit în 1876 de americanul Alexander Graham Bell datorită unei întîmplări romantice. Bell era profesor la o școală de surdo-muți și s-a îndrăgostit de una dintre elevele sale. Pentru a o face să audă a început să studieze proprietățile electromagnetismului și ale vibrațiilor sonore; apoi a construit un dispozitiv datorită căruia fata surdă a început să audă cuvintele sale. În urma acestor experiențe el a reușit să construiască un telefon adevărat. Fata care l-a inspirat în această descoperire i-a devenit soție.

TUTUNUL, sau mai precis obiceiul de a fuma, se cunoaște din vremuri imemoriale. În Arhipelagul Celebes, s-au găsit desenate pe stînci imagini ce reprezintă oameni fumînd cu mult timp înaintea erei noastre.

ZIARUL a apărut înainte de invenția tiparului lui Gutenberg (1440). Istoria gazetăriei menționează că primul ziar din lume a apărut în 1191 la Pekin, pe hîrtie din fire de bambus, și se numea „King Pao".

Capriciile Terrei

EXTREMELE CONTINENTELOR

• CEL MAI ÎNALT continent este Antarctica, cu altitudine medie de 2 500 m, de 2,5 ori mai mare ca cea a Asiei.

• CEL MAI MIC continent de pe glob — Australia — este în același timp și cel mai puțin populat. Pe cei 7 631 000 de km² ai săi locuiesc 11 360 000 de oameni. Aceasta înseamnă ceva mai puțin decît populația Olandei, care are o suprafață de 230 de ori mai mică.

• CEL MAI MARE continent este cel eurasiatic, care are o întindere de 54 339 000 km², adică peste o treime din suprafața uscatului de pe glob (149 390 000 km²).

MUNȚII DE FOC

• CEA MAI puternică erupție vulcanică din istoria omenirii a fost cea care a avut loc în Indonezia la 27 august 1883. Erupția vulcanului Krakatau a provocat o explozie care s-a auzit pe a treisprezecea parte a globului pămîntesc, cenușa căzînd timp de 10 zile pe o rază de 5 200 km.

• PE PĂMÎNT sînt circa 600 vulcani activi și cîteva mii stinși. Aceștia din urmă sînt cei mai periculoși, afirmă savantul francez Tazieff.

• CEI MAI mulți vulcani activi sînt în Japonia (4), Indonezia (4) Alaska și Noua Zeelandă (cîte 3).

• PE FUNDUL Oceanului Pacific există aproximativ 10 000 vulcani. Dar numărul total al vulcanilor subacvatici este departe de a fi cunoscut.

INSULE DE... SĂPUN ȘI DE... SARE

• INSULA Kimolos, care face parte din Arhipelagul Cicladelor, situat în Marea Egee, are un sol gras și spumos care este folosit din cele mai vechi timpuri de localnici drept „săpun. Insularii se îmbăiază și își spală rufele chiar și în zilele noastre cu acest „săpun natural".

• ÎN GOLFUL PERSIC există Insula Ormuz, alcătuită în întregime din sare curată „de bucătărie". Insula se află la 80 m deasupra nivelului mării și are o suprafață de aproximativ 30 km². Pe insulă nu crește absolut nimic!

LACURI NEOBIȘNUITE

• LACUL KARIBAD din Rhodesia de Sud este acoperit de un strat atît de compact de ferigi încît poate fi trecut cu piciorul fără riscul de a te uda. Acest covor de ferigi, a cărui suprafață crește cu aproximativ 1 km pe zi, are pe alocuri o grosime de 15 cm.

• ÎN SICILIA se află un lac denumit Lacul Morții. Pe țărmurile sale nu crește nici un fel de vegetație, iar în apele lui nu se află nici pești, nici plante. Explicația: pe fundul lacului țîșnesc izvoare care prin conținutul lor otrăvesc apa.

• LACUL MOGHILNÎI de pe Insula Kildin din Marea Barents are patru straturi de apă și în fiecare din ele trăiesc reprezentanți ai faunei și florei marine sau de apă dulce care nu mai sînt întîlniți în celelalte pături. Această ciudățenie a lacului se explică prin faptul că foarte demult el era un golf, dar cu timpul legătura cu marea a dispărut. În prezent, apa marină se infiltrează în lac încet, dar în doză suficientă pentru a asigura „felia" respectivă a acestui lac „sandviș".

• CÎND timpul este călduros Lacul Torel din Italia devine... roșu. Specialiștii susțin că existența unor microorganisme de această culoare, aflate pe fundul lacului încă din vremuri preistorice, ar fi cauza acestui fenomen neobișnuit.

MĂRI ȘI OCEANE

• CEA MAI sărată apă este cea din Marea Roșie. Ea conține pînă la 4 la sută sare.

• CEL MAI înalt munte subacvatic a fost descoperit în 1953 între Insulele Samoa și Noua Zeelandă. El se ridică cu 8 555 m deasupra fundului oceanului.

• CEA MAI caldă apă marină, cu o temperatură de 35° la suprafață, se află în Golful Persic.

• CEL MAI rapid curent marin din lume este curentul Soltford de pe țărmurile Norvegiei: viteza să ajunge la 30 km pe oră.

ORAȘE ȘI CAPITALE

• EXISTĂ pe glob, în afară de capitala Poloniei, alte 26 de orașe denumite Varșovia: în Uniunea Sovietică, Grecia, Franța și 19 în S.U.A.

• ORAȘUL New York numără, după ultimele statistici, mai mulți italieni decît trăiesc la Roma, mai mulți germani decît trăiesc la Hamburg și mai mulți irlandezi decît în întreaga Irlandă.

• UNICA AȘEZARE omenească situată exact pe Cercul Polar este orașul Salehard din Siberia. Recent, în împrejurimile orașului s-au descoperit, la o adîncime de 300 de metri, importante zăcăminte de petrol.

• UN SINGUR oraș este situat exact pe linia Ecuatorului — Quito, capitala republicii sud-americane Ecuador.

• AEROPORTUL din La Paz, capitala Boliviei, este cel mai „înalt" aeroport din lume. El se află situat la o altitudine de 4 138 m!

• CEA MAI veche capitală din lume este orașul sirian Damasc. „Stagiul" lui de metropolă a început în mileniul al II-lea înaintea erei noastre.

• ORAȘUL cel mai sudic din lume (cu 50 000 de locuitori) este Punta Arenas din Chile, situat pe coasta strîmtorii Magellan.

• CEL MAI vechi oraș cunoscut pînă acum de arheologi e orașul Ierihon din Iordania, pomenit și în Biblie. Carbonul radioactiv i-a indicat vîrsta de aproape 9000 de ani. Construit cu șapte milenii înaintea erei noastre, Ierihonul a avut o populație de aproximativ trei mii de oameni.

note ştiinţifice

FATA CU ŢIGARA

Iată în adevăr o invenţie remarcabilă: „Smoking Suzy" — „Fata cu ţigara".

Drăgălaşa fetiţă din

fotografie este un manechin din fibre de sticlă, care este plimbat din şcoală în şcoală în Anglia. Dacă-i oferiţi o ţigaretă, Suzy o fumează cu dezinvoltură şi chiar — judecind după expresia feţei — cu plăcere. După ce a terminat, ea se întoarce cu spatele, şi spectatorii pot să-i examineze plămînii de sticlă. Pentru o mai mare comoditate, aceştia din urmă sînt deşurubaţi şi trecuţi din mînă în mînă.

Privitorii sînt şocaţi de apariţia în plămînii manechinului a unor

răşini urît mirositoare depuse pe fibra de sticlă. Sînt substanţele solide a căror prezenţă mulţi o ignorează dar care există în fumul oricărei ţigarete şi pe care le tragem în piept.

Copiii sînt impresionaţi fiindcă manechinul joacă „fair": după fiecare „probă de fumat" plămînul de sticlă este curăţat, aşa că ceea ce văd ei este urma lăsată realmente de o singură ţigaretă.

Thank you, Suzy!

„PLIMBARE PRINTR-O EXPOZIŢIE"

Studiul vibraţiilor prezintă un evident interes tehnic. El însă relevează, uneori, o lume în care pictorii şi sculptorii s-ar simţi la ei acasă. Şi, poate, chiar puţin invidioşi. Acest arabesc delicat (fotografia nr. 1) este format de fapt de un strat de nisip pe o placă de oţel — supusă unor vibraţii sonore de înaltă frecvenţă. O picătură de glicerină „bombardată" de vibraţii capătă as-

①

②

pectul insolit din fotografia nr. 2. Grafioasele figurine din fotografia nr. 3 au avut drept autor nu un sculptor iscusit şi...modernist, ci aceleaşi vibraţii sonore. Iată, în fine (fotografia nr. 4), şi structura hexagonală, mult mărită, de o stranie frumuseţe, a unui lichid, în aceleaşi condiţii de experimentare.

③

Dacă un critic de artă ar întîlni aceste „lucrări" la o expoziţie plastică, ar ghici secretul?

④

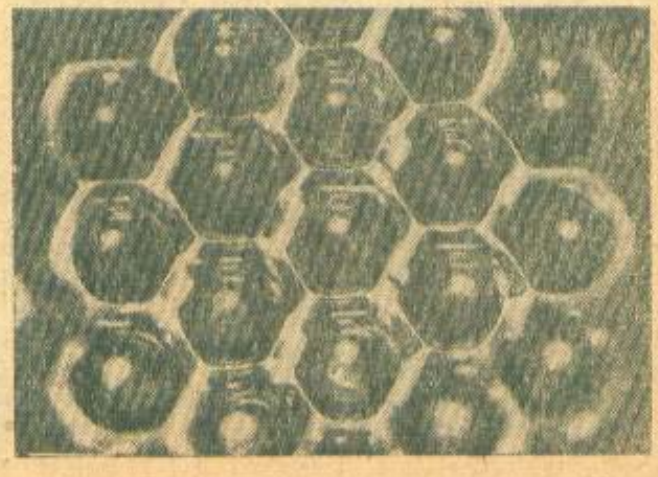

„Omul din Piltdown" — farsa secolului

Al doilea din stînga: „Omul din Piltdown"

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, cînd iluștrii biologi Charles Darwin și Thomas Huxley scriau despre evoluția omului, a fost firesc ca ei să facă comparații între structura acestuia și cea a maimuței. Emițînd ipoteza că maimuțele sînt rudele cele mai apropiate ale omului și că oameni și maimuțe sînt supuși acelorași legi ale evoluției, ei n-au lăsat niciodată să se înțeleagă că noi am fi descendenți ai gorilelor sau cimpanzeilor *contemporani*, așa cum este tentată să creadă multă lume.

Adversarii lui Darwin și Huxley făceau următoarea speculație: dacă omul se trage din maimuță, ar trebui să se găsească și o fosilă a unei forme intermediare, dispărute. Cum așa ceva nu exista la ora aceea, s-a pretins că teoriile cu privire la evoluția omului și, în general, teoria evoluției speciilor nu ar avea un fundament științific prea solid.

De atunci însă au trecut cam opt decenii, timp în care s-au descoperit un mare număr de fosile ale unor ființe pre-umane. Acestea păreau, într-adevăr, că reunesc anumite trăsături umane cu altele de maimuță. O singură fosilă corespundea însă întru totul imaginii presupuse a acelei faimoase „forme intermediare"; ea fusese descoperită în 1912, în Anglia. Botezată „omul din Piltdown", această fosilă avea un craniu cît se poate de omenesc și o falcă cum nu se poate mai de maimuță. Ceea ce nu trebuie să ne mire de loc, deoarece era vorba de o fosilă... falsificată, rezultată din punerea laolaltă — în mod deliberat! — a unui veritabil craniu de om și a unei, tot veritabile, fălci de maimuță!

„Omul din Piltdown" a fost multă vreme suspectat, deoarece „se contrazicea" mereu cu alte fosile ce se descopereau între timp, dar abia în anul 1953 a putut fi demonstrată lipsa de autenticitate a ceea ce a reprezentat „falsul științific cel mai reușit" din cîte au fost comise vreodată.

Actualmente, este de notorietate publică faptul că oamenii de știință infirmă părerea că gorila sau cimpanzeul ar fi *strămoșii* omului și — implicit — că între ei ar fi existat vreo formă intermediară. Oamenii și maimuțele reprezintă ramuri apropiate, dar totodată foarte distincte, ale aceluiași arbore genealogic.

Ramurile din care s-a ajuns, pe de o parte la om, iar pe de alta la maimuță, s-au separat cam acum vreo douăzeci de milioane de ani. Maimuțele moderne, gorile, cimpanzei, urangutani, giboni etc., sînt vietăți foarte specializate, care n-au dobîndit aspectul lor biologic actual decît de o perioadă de timp relativ scurtă.

Fosilele pre-umane descoperite nu aparțin în general strămoșilor *direcți* ai omului, ci unor forme nereușite ale evoluției, dispărute de multă vreme.

M.N.

CĂSĂTORII ÎN STILURI DIFERITE

Obiceiuri și tradiții la diferite popoare

• EXISTĂ în Etiopia unele triburi care respectă următorul obicei tradițional: dacă o fată reușește să sară gardul care împrejmuiește coliba unui tînăr, acesta este obligat s-o ia în căsătorie. Cine vrea să rămînă holtei, trebuie să-și păzească... gardul.

• LA ESCHIMOȘII din preajma fluviului Mackenzie, două persoane care au același nume nu se pot căsători, chiar dacă sînt străine. Cum la acești eschimoși numele nu are gen și deci nu diferă între sexe, se întîmplă deseori ca identitatea de nume dintre un bărbat și o femeie să formeze un obstacol la căsătoria lor. Se citează cazuri cînd doi tineri, după ce s-au căsătorit de mai mulți ani, descoperind că unul din numeroasele nume pe care le poartă e identic, au fost nevoiți să se despartă.

• MULTE populații primitive celebrează căsătoria numai seara sau noaptea pentru a menaja... timiditatea femeii. La Santali, nunta se face numai noaptea, mireasa fiind adusă mirelui într-un coș. La Maori, căsătoria se efectuează obligatoriu la apusul soarelui.

• POPORUL Mossi trăiește în Volta Superioară și e condus de un rege, meronabo. În fiecare dimineață pe poarta palatului regal dau năvală curteni care se îndreaptă spre un cal împodobit de sărbătoare, „Plec, plec, plec", rostește regele cu tristețe în glas, ferm hotărît să părăsească palatul și să cutreiere țara în căutarea unei soții. „Nu, nu, rege! Drumul e lung, nisipul e alb, soarele e strălucitor, vei orbi!" — i se răspunde în cor. „Poate pleci mîi-

ne", îi sugerează sfetnicul cel mai apropiat. „Mîine?", repetă regele cu îndoială și... rămîne. Meronabo e însurat de mult și, ca mulți supuși ai săi, e monogam; soția sa și-a făcut studiile la Oxford. Dar, conform tradiției, în fiecare dimineață trebuie să se supună acestui ritual matrimonial, păstrat din vremea poligamiei.

• PLATA soției e încă frecventă la unele popoare; cumpărarea se poate face și în... rate. La tribul Ho din Togo aranjamentul căsătoriei e hotărît înainte de nașterea fetei. După ce fata s-a născut, el îi aduce în fiecare lună un dar și face în același timp servicii viitorilor socri, ajutîndu-i la munca cîmpului. Fata e predată bărbatului cînd ajunge la vîrsta pubertății, bineînțeles dacă prețul stipulat în contract a fost achitat în întregime. În Sumatra existau mai de mult trei moduri de a încheia căsătoria: așa-numitul „jugur", în care bărbatul cumpăra femeia, „ambel-anak", în care femeia cumpăra bărbatul, și „semando" în care ambii soți se căsătoreau „fără plată".

• LIVINGSTONE povestea cum la unele triburi sud-africane, unde domnea matriarhatul, tînărul căsătorit era obligat să îndeplinească soacrei anumite servicii, de exemplu să-i care lemne de foc. În fața ei, el trebuia să stea în genunchi. „Cultul soacrei" e răspîndit și în alte regiuni. La melanezieni, un bărbat poate vorbi cu soacra lui numai dacă nu se apropie de ea și dacă își întoarce fața. Soacra poate să-și numească ginerele, vorbind despre el, dar îi e interzis să-i pronunțe numele cînd i se adresează direct.

• CEREMONIA căsătoriei la pigmei cere ca mireasa să plîngă în mod obligatoriu. Dacă nu reușește, puțin praf al unei plante înrudite cu ardeiul, picurat în ochi, o va ajuta să îndeplinească acest rit.

• LA INDIENII Carajas din Mato Grosso viitorul mire trebuie să treacă, sub ochii obștii, o probă de curaj. „Candidatul" se cufundă în apa unui întrînd al rîului, loc închis de jur împrejur cu pietre mari ca un mic lac. Tînărul va trebui să prindă cu mîinile goale un pește de 30-40 kg de o ferocitate deosebită, cu dinții ascuțiți, ținut acolo cîteva zile fără mîncare. Nu totdeauna lupta sfîrșește cu biruința omului. Se cere sprinteneală, putere și curaj ca să prinzi un asemenea pește și să-l tragi la mal...

• PENTRU a-și cuceri viitoarea nevastă, boșimanii folosesc arcul ritual al dragostei, cu care trebuie mai întîi să ochească din mers o floare albă. După acest exercițiu, candidatul, pitit într-un tufiș, pîndește momentul cînd iubita lui trece pe lîngă el, încordează arcul și trage. Săgeata izbește coapsa tinerei fete și cade jos, fiind astfel confecționată încît să nu pătrundă în corp. Fata ridică săgeata și o înfige în cingătoarea șorțului. Dacă apoi, cînd îl vede, îi aruncă în față săgeata, înseamnă că tînărul a fost respins. Dacă însă fata reține săgeata, înseamnă că acceptă să se căsătorească cu el.

• INDIGENII din Celebes au — sau cred că au — o rețetă infailibilă de a ademeni femeia altui bărbat. „Don Juanul" smulge un fir de păr din mustața unei pisici și a unui șoarece, taie firele de păr în bucățele foarte mărunte, le amestecă în orez și le pune în mîncarea soților pe furiș. După consumarea acestui preparat, vor urma certuri între soți, și cînd doi se ceartă, al treilea cîștigă...

• LA MULTE triburi primitive, dar și la unele popoare asiatice, mirele și mireasa încep căsătoria cu un regim de... tăcere. Noii căsătoriți nu au voie să vorbească mai multe zile, ca și cum ar fi certați. În Coreea, de exemplu, mireasa nu are voie să rostească nici un cuvînt în ziua nunții. Un obicei care ar merita larg răspîndit și, eventual, prelungit.

• ÎN ARHIPELAGUL Bismarck o condiție sine qua non pentru ca o fată să se poată căsători este să aibă... forme pline. Fetele de măritat sînt închise și supraalimentate timp de un an, uneori chiar mai mult, înainte de căsătorie, pentru a deveni cît mai grase.

• ÎN SATELE de munte din Bavaria se mai păstrează și astăzi cîteva datini pitorești legate de serbarea nunții. În ajunul cununiei, prietenele miresei o ascund de mire. Aceasta trebuie s-o caute, iar dacă n-o găsește, ceea ce se întîmplă destul de des, devine ținta unor glume usturătoare. Dar chiar și căutarea îi rezervă surprize nu tocmai plăcute: dă, cînd peste o bătrînă costumată în mireasă, cînd peste un manechin de pale.

• ÎNCĂ DIN ANUL 604 al erei noastre tradiția japoneză fixează doar 5 zile dintr-o lună favorabile... căsătoriilor. Aceste zile, marcate în calendar prin două mici semne caracteristice, poartă numele de „dafan". Un străvechi obicei japonez cere ca în ziua căsătoriei tinerii să guste dintr-o șopîrlă prăjită care îi va feri de „enocki" — „copacul despărțirii".

• ÎN ARMENIA pînă la începutul secolului nostru fetele de măritat erau vîndute la licitație. Acestea erau adunate toate într-o piață și împărțite în două: cele frumoase și cele urîte. Cu banii scoși din vînzarea celor dintîi se cumpărau apoi bărbații pentru celelalte.

• CĂSĂTORIA la unele triburi din pădurile tropicale ale Braziliei decurge în felul următor: tînărul se îndreaptă spre casa viitoarei sale soții împodobit cu cele mai alese găteli, cu arcul și săgețile în mînă, însoțit de toți celibatarii tribului. Fata îl așteaptă stînd așezată acolo, tînărul se așază lîngă ea. Apoi îi fata de braț și o gîdilă în căușul palmei. Dacă fata nu-și retrage mîna, ceremonialul căsătoriei se va desfășura mai departe. Fetele îndrăgostite nu au voie deci să fie... gîdilioase!

Maorii se salută prin atingerea nasului. Sărutul le este necunoscut.

1971 — Centenarul mașinii de scris

Din 1714 și pînă în 1870, cincizeci și doi de inventatori au realizat diferite mașini de imprimat litere „la domiciliu", dar nici unul nu și-a putut impune invenția, toate fiind lipsite de valoare practică. Creatorul adevărat al mașinii de scris a fost americanul Christopher Sholes. Acesta a prezentat — în anul 1870 — firmei „Remington" din Illinois (care fabrica arme și unelte agricole) un model de „tipografie casnică", propunînd lansarea pe piață.

Primele „Remington"-uri au apărut în comerț în primăvara anului 1871 — deci acum o sută de ani. Aveau forma celei din fotografie. Fiind greoaie și scumpe, nu s-au bucurat de mare căutare, fabrica înregistrînd un adevărat fiasco. În 1876 însă un nou model, prezentat la Expoziția internațională de la Philadelphia, obține un succes deosebit și astfel mașina de scris cunoaște prima etapă a consacrării sale. Menționăm că acest model era portabil, cîntărea 11 kg și, dacă avea cine să-i „bată" bine clapele, scria 57 de cuvinte pe minut. Opt ani mai tîrziu existau în S.U.A. 60 000 mașini de scris. Astăzi în toată lumea sînt peste 200 000 000 !

La noi, prima mașină de scris „oficială" a avut-o Președinția Consiliului de Miniștri în anul 1889. Multiplicatoarele de texte scrise au fost introduse în România în anul 1898. Un aparat numit „Multicopist", prezentat drept ultima invenție a secolului, se vindea, în mai multe variante (unele putînd da un tiraj de 5 000 de exemplare), la magazinul de articole tehnice de pe strada Radu Negru, din București. În 1902 s-a înființat în Capitală și primul birou de scris și copiat cu mașina „Yost". Își avea sediul la redacția revistei „Gazeta artelor", din str. Fîntînelor, 63. O mașină de scris „scrilnd cu toate alfabetele din lume" se afla de vînzare, în anul 1897, la administrația ziarului „România", „cu un preț cuviincios". Cel mai vechi document scris la mașină în țara noastră și păstrat în arhive pare a fi o adresă a firmei „Wolff" din București către Serviciul de geniu al Corpului II Armată, prin care se oferea spre vînzare, la 27 octombrie 1884, „Un coș de tablă de fier, de 0,800 m diametru, înalt de 20.500 metri, greu de 2 800 kg, cu prețul de 1,05 lei kilogramul".

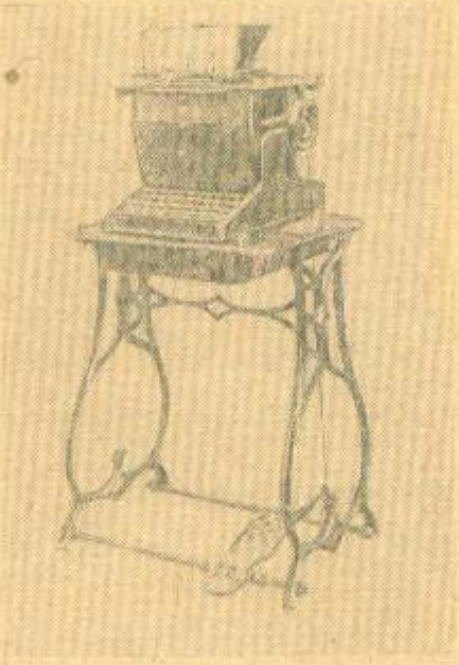

A fost dezlegat misterul sirenelor lui Homer ?

BALENA CARE CÎNTĂ

Cine nu cunoaște povestea lui Ulise, eroul mitologic al lui Homer, care și-a astupat urechile cu ceară ca să se sustragă ispitei cîntecului sirenelor ?

Misterul acestui cîntec pornit din apă pare să se lămurească azi, datorită unei descoperiri făcute de dr. Roger Payne din New York, un pasionat cercetător al faunei submarine. Acesta a străbătut ani de-a rîndul diferite mări și oceane, la bordul unei ambarcații prevăzute cu aparate de filmare și înregistrare a sunetelor sub apă.

În cursul unei expediții în apele Insulelor Bermude, Payne a descoperit o specie rară de balene care scoteau niște sunete stranii dar melodioase. Uimirea savantului a fost cu atît mai mare cu cît asemenea sunete nu ar putea fi scoase decît de un animal dotat cu coarde vocale, ceea ce nu s-a întîlnit la balenele cunoscute pînă acum.

Originalul cîntec durează între cinci și treizeci de minute și se aseamănă mult cu sunetele unei muzici electronice. Urmărind de aproape fenomenul prezentat de acest animal, dr. Payne a reușit să înregistreze, atît de la suprafață, cît și sub apă, sunetele scoase de balenă timp de o jumătate de oră, fără întrerupere. În același timp a înregistrat și pe peliculă mișcările de înot ale cetaceului. Cu sunetele captate, el a editat un disc pe care l-a pus la vînzare însoțit de o broșură de 40 de pagini cu text explicativ în limbile engleză și japoneză. Scopul principal al acestui disc a fost de a atrage atenția vînătorilor de balene din toată lumea că există această specie rară care trebuie ocrotită oriunde ar fi întîlnită.

Descoperirea omului de știință american a stîrnit interes și în lumea muzicală. Un compozitor de muzică populară din Statele Unite a lansat o melodie intitulată „Cîntecul ultimei balene din lume", iar compozitorul Alan Hovhaness a creat o simfonie specială dedicată balenei, în care a inclus direct unele pasaje muzicale luate din înregistrarea autentică a doctorului Payne. Această simfonie a fost prezentată în primă audiție, în seara de 9 iunie 1970, la „Philarmonic Hall" din New York și a stîrnit senzație.

Inchiziție în versiune modernă:

Camera liniștii absolute!

Inginerii companiei constructoare de aparate acustice Bell din New Jersey au realizat o „cameră a supliciilor" în versiune modernă: încăperea liniștii depline. Dimensiunile sînt: lungime — 10,6 metri; lățime — 8,5 metri; înălțime — 8,5 metri.

Nici una dintre persoanele care s-au supus voluntar experimentării nu a putut rămîne în această cameră sui-generis mai mult de 30 de minute, auzind doar cum îi bate inima și cum șuieră aerul care-i intră și iese din plămîni.

Pentru obținerea liniștii absolute, pereții camerei au fost „tapisați" cu fibre de sticlă de un tip special. O țesătură neobișnuită, confecționată din fire metalice de 2 mm diametru, formează „podeaua" și „tavanul".

Un „scut" electronic produce o perturbare permanentă a undelor sonore, care astfel sînt complet degradate și transformate în căldură, absorbită la rîndul ei de pereții camerei, care au o grosime de 4 metri.

Pentru evitarea unor eventuale „accidente psihologice", ușile nu se pot bloca niciodată, accesul înspre și dinspre interior fiind în permanență liber. Există, de asemenea, și un sistem de alarmă care se declanșează automat în cazul în care un imprudent s-ar rătăci întîmplător în această împărăție a tăcerii.

Scopul pentru care a fost realizată: etalonarea, cu cea mai mare precizie, a unor aparate ultrasensibile destinate studierii în condiții experimentale riguros determinate a acusticii arhitecturale. Se urmărește astfel construirea unor săli de spectacol cu acustică perfectă, lipsite complet de fenomenul supărător al reverberației.

Lemn... de aer

Arborele balsa crește în America într-o zonă vastă, care se întinde din Mexic pînă în Bovilia.

Creșterea sa este foarte rapidă: în șase luni de la punerea seminței în pămînt, planta atinge o înălțime de 1,6 metri și o grosime de 5 centimetri.

La 6—7 ani, trunchiul măsoară între 20 și 30 metri înălțime, la un diametru de circa 50 cm.

Lemnul de balsa are o culoare albicioasă, este mătăsos la pipăit și se zgîrie ușor chiar numai cu unghia, avînd o densitate de... 0,125!

Constituie un excelent izolant, deoarece 92% din volumul său este de fapt... *aer*, închis în niște celule etanșe foarte rezistente.

Datorită conductibilității sale electrice și termice scăzute, este foarte căutat pentru confecționarea de pereți izolanți, în special în industria aviatică.

Dacă vă e sete în Sahara...

Doi fizicieni din Arizona, Jackson și Baren, pretind că potolirea setei sub arșița deșertului ar fi cel mai simplu lucru din lume.

E suficient să folosim următorul „aparat", care poate fi pus în stare de funcționare în mai puțin de un sfert de oră; avem nevoie doar de o lopățică și o foaie de material plastic de formă pătrată, cu latura de 1,80 m.

Săpăm o groapă de formă conică cu un diametru de 1 m și o adîncime de 0,5 m, iar în centrul ei plasăm un recipient cu o capacitate de circa 2 litri. (La nevoie, o cutie goală de conserve corespunde de minune.)

Acoperim groapa cu foaia de material plastic, avînd grijă să plasăm o piatră sau altă greutate la mijloc, pentru a o sili să adopte forma pîlniei săpate în nisip.

Foaia de plastic captează razele soarelui; sub acțiunea căldurii, umiditatea conținută în sol se evaporă, condensîndu-se pe fața interioară a „pîlniei" din plastic; picăturile formate se preling și cad în recipientul îngropat în nisip.

Se zice că în 24 de ore se poate obține astfel circa 4,5 litri de apă potabilă.

Deoarece noi n-am încercat, nu vă garantăm reușita.

Șoareci melomani

Știați că în laboratoarele pentru studierea efectelor (pozitive sau dăunătoare) ale sunetelor se folosesc în mod curent șoareci?

După un scurt „curs", pe parcursul căruia micile rozătoare sînt învățate că atunci cînd apasă pe o clapetă pot face să înceteze un sunet care le displace, șoarecii trec direct la faza de „examen".

Iată cîteva rezultate:

— o sonerie foarte gălăgioasă a fost întreruptă după 4 secunde;

— o altă sonerie, mai puțin intempestivă, după 9 secunde;

— cîntecele de leagăn și romanțele au fost „suportate" între 14 și 18 secunde.

Vestita melodie „Parlez-moi d'amour" a bătut recordul, cu o medie de ascultare de peste 20 secunde; 45% dintre șoarecii „examinați" au ascultat-o chiar pînă la sfîrșit!

PRIMUL BALON LANSAT LA BUCUREȘTI...

ȘI UN PARIU PIERDUT DE VODĂ CARAGEA

În vara anului 1818, în București „au sosit niște nemți cu o bășică mare, care se putea ridica singură spre cer". Ei au cerut domnitorului încuviințarea să arate poporului ce le stă în putere.

Domnița Ralu Caragea îl vesti pe tatăl său, Vodă Caragea, care îi primi pe străini și le dădu autorizația solicitată.

Deși i s-a explicat că „bășica" se înalță spre cer deoarece este umplută cu un gaz „mai ușor chiar decît aerul", domnitorul a pus prinsoare pe 10 000 de taleri că faptul nu va fi posibil, „nemții" obligîndu-se să plătească suma îndoită dacă balonul nu se va ridica de la pămînt.

Și, în prima duminică, domnul și familia sa, precum și numeroși boieri, negustori, preoți și oameni de rînd, bărbați, femei și copii „au privit cu uimire bășica ce din curtea vechiului palat domnesc s-au înălțat sus, de abia se mai vedeau, și au căzut la marginea Bucureștiului, lîngă satul Cățelu".

Caragea Vodă n-a pregetat să onoreze pariul de 10 000 de taleri, dînd și un ospăț în cinstea „nemților" cu bășica zburătoare.

SĂ RÎDEM CU...

FONTENELLE

Scriitorul centenar francez Bernard de Fontenelle (1657-1757) a fost întrebat pe cînd era grav bolnav:
— Cum o duci?
— N-o duc, spuse el, mă duc.

★

O doamnă îl întrebă pe Fontenelle:
— Dv. puteți iubi dezinteresat?
— Dacă e în interesul meu, da.

★

Fontenelle, octogenar, fu rugat de o doamnă să facă un vals cu ea:
— Haide, prietene, încearcă. Cum preferi valsul, în doi timpi sau în trei timpi?
— Vai, doamnă — răspunse Fontenelle — valsul nu are decît un timp... și el a trecut de mult pentru mine.

★

Lui Fontenelle, care avea 90 de ani, un prieten, de aceeași vîrstă, îi strigă într-o zi pe stradă:
— Prietene, mi se pare că ne-a cam uitat moartea.
— Și ce zor ai să-i atragi atenția?

HONORÉ DE BALZAC

Balzac îl prindea mereu pe valetul său cu minciuni grosolane.
— Minciuna e cel mai urît lucru — îl certa el. Nu e frumos să minți pe aproapele tău.
— Dar, domnule Balzac, cum se face că de cîte ori bate portărelul la ușa noastră mă trimiteți să spun că nu sînteți acasă?
— Portărelul nu este aproapele nostru — răspunse morocănos scriitorul.

★

Balzac se întîlnește cu un prieten:
— Ce mai faci?
— Sînt nefericit — îi răspunde amicul. O femeie îngrozitor de urîtă s-a îndrăgostit de mine. Poate fi ceva mai rău decît dragostea unei femei slute?
— Fără îndoială — ripostă scriitorul. Prietenia unei femei frumoase.

★

Plecînd de la un dineu în lumea mare, scriitorul spunea unui amic:
— Ah! Dacă vițelul n-ar fi avut vîrsta marchizului...

★

Unuia care îi lăuda operele, Balzac i-a răspuns:
— Ești fericit că nu ești tu autorul.
— De ce?
— Pentru că tu poți să lauzi cît poftești operele mele pe cînd eu n-am voie.

ALEXANDRE DUMAS

A.D.-tatăl a avut mari necazuri în tinerețe cu cei care-l urmăreau pretutindeni pentru datorii. Mai tîrziu, cînd își făcuse o situație materială bună, cineva veni la el și-l rugă să subscrie ceva pentru înmormîntarea unui portărel.
— Dau suma dublă — spuse Dumas — dar vă rog să îngropați doi.

★

A.D.-fiul, copil, îl întrebă pe tatăl său cum de oamenii stau drept pe pămînt, cu toate că acesta este rotund și se învîrtește?
— Datorită legii gravitației — răspunse tatăl.
Micul Alexandre se gîndi puțin și apoi întrebă:
— Și cum era înainte de a se fi votat această lege?

★

A.D.-fiul era totdeauna în conflict cu criticii care îi analizau cu prea multă asprime operele. Într-o zi unul îi obiectă fraza: „Un gol plin de durere, născut în clipe de slăbiciune".
— Nu înțeleg— zicea criticul — cum se poate un lucru gol să fie plin de durere?
— Ei cum: dumneata n-ai avut niciodată durere de cap? — replică Dumas, rece.

★

La premiera piesei „Demimonde", de A.D.-fiul, un admirator îi spuse lui Dumas-tatăl.
— Cred că și dumneata ai un merit în acest succes!
— Numai un merit? Principalul merit este al meu.
— ?!
— Pentru că sînt autorul autorului — termină Dumas.

★

Un parizian, celebru prin pățaniile lui conjugale, se plîngea lui Dumas-fiul că toți copiii lui sînt pirpirii și cam nătîngi.
— Ah, domnule Dumas, un fiu ca dv. mi-ar fi trebuit mie!
— Dragă domnule, cînd cineva dorește un fiu ca mine, și-l face singur!

MARK TWAIN

M.T. a scris odată un articol de o rară violență împotriva unui om de afaceri veros. Articolul se termina cu cuvintele: „Mister S. nu merită să fie nici măcar sculpat".
Dat în judecată, Twain a fost silit să retracteze. El a retractat astfel în același ziar: „Am declarat zilele trecute că Mister S. nu merită să fie sculpat. Prin aceasta retractez cele scrise și declar contrariul. Mister S. merită".

★

M.T., înaintea primei sale lecturi în public. Avea trac, deși în sală se aflau mulți prieteni pe care îi convinsese să aplaude zgomotos. Aranjamentul se dovedi însă de prisos, deoarece de la prima frază Twain entuziasmă sala întreagă. Această faimoasă frază suna:
— Domnilor și doamnelor, mi s-a cerut să spun cîteva cuvinte despre literatura universală: ce v-aș putea spune? Din nenorocire, Homer a murit... Vergiliu e mort de mult, pe Dante l-am pierdut... ca și pe Shakespeare..., iar eu..., nici eu nu mă simt prea bine!"

★

Un milionar a invitat odată la un dineu oficial pe cei care formau așa-zisa „cremă a societății". L-a poftit și pe marele umorist, în speranța că va distra pe distinșii oaspeți. Dar Twain nu s-a grăbit s-o facă. Milionarul era dezamăgit.

— Pare-mi-se, mister Twain — i-a spus el scriitorului — că astăzi oricel cel mai mare gogoman din lume n-ar fi în stare să vă facă să zîmbiți.

— Încercați totuși — i-a răspuns politicos M.T.

★

M.T. fu zărit de un prieten ieșind dintr-o farmacie. Intrigat, prietenul îl întrebă:

— Cum te simți?

— Bine, dar de ce mă întrebi?

— Păi te-am văzut ieșind din farmacie. Am crezut că ești bolnav.

— Și dacă ai să mă vezi ieșind dintr-un cimitir ai să crezi că-s mort? — întrebă Twain.

★

Într-un oraș din S.U.A.

— Ai citit în „Times"? O englezoaică a sosit în orașul nostru. E fondatoarea unei religii noi... Predică femeilor tăcerea.

— Să vedeți — remarcă M.T. — că n-o să le mai tacă gura toată iarna pe chestia asta...

BERNARD SHAW

G.B.S., ajuns pe culmile celebrității, fu izbit odată pe stradă de o bicicletă. Din fericire, atît marele scriitor cît și bicicletistul scăpară neatinși. La scuzele acestuia din urmă, Shaw răspunse:

— N-ați avut noroc, Sir! Dacă ați fi fost puțin mai energic, ați fi rămas în istorie ca ucigașul meu.

★

Un ziarist, luîndu-i un interviu lui G.B.S., îl întrebă dacă crede în existența iadului.

— E foarte greu să vorbesc despre aceasta — a răspuns scriitorul — am atîția cunoscuți acolo...

★

Un oarecare îl întrebă pe G.B.S.:

— Spuneți-mi, maestre, credeți că dacă cineva se însoară vinerea trebuie să fie nefericit toată viața?

— Desigur — răspunse Shaw — în fond de ce ar face excepție vinerea?

★

Marele dramaturg a participat odată la un bal de binefacere și a dansat de cîteva ori la rînd cu aceeași persoană.

— Cum se face că dansați numai cu mine? Este al patrulea dans împreună — i se adresă partenera pe care și fizicul o dezavantaja în mod vizibil.

— Doar este bal de binefacere, răspunse scriitorul.

★

G.B.S., plimbîndu-se într-o zi pe stradă, fu oprit de un oarecare.

— Iertați-mă, domnule — spuse acesta. Parcă v-am mai văzut pe undeva.

— E foarte posibil — răspunse scriitorul. Obișnuiesc să trec foarte des pe acolo.

TRISTAN BERNARD

Dramaturgul și actorul T.B. era considerat prin anii '30 ai secolului nostru drept unul dintre cei mai spirituali oameni din Paris. I se atribuiau multe din vorbele de duh aflate în circulație. Chiar cînd rostea public cea mai nevinovată frază, mulți căutau în ea sensuri ascunse, echivocuri. O dată, aflîndu-se ca invitat la un dineu, T.B. spuse galant amfitrioanei:

— În fiecare zi sînteți mai tînără!

— De ce mă flatați? — primi doamna vădit satisfăcută complimentul.

— Atunci să zicem la fiecare două zile...

★

Odată, pe cînd se vorbea în prezența lui despre „minunile" din scripturi și „învierea lui Lazăr", T.B. spuse:

— În zilele noastre, medicina a făcut prea mari progrese pentru ca astfel de reîntoarceri la viață să mai fie cu putință.

★

— Pedantă este această femeie — spunea T.B. despre scriitoarea Colette. Pentru orice îi trebuie un timp îndelungat. Bunăoară, ca să ajungă la vîrsta de 30 de ani, i-au trebuit 45...

ALBERT EINSTEIN

O doamnă, cam snoabă, l-a întrebat pe Einstein:

— Dv. care știți atîtea lucruri, ați putea să-mi explicați ce diferență este între timp și eternitate?

— Desigur, doamnă: eu aș avea timp să vă explic, dar v-ar trebui o eternitate ca să înțelegeți.

★

A.E., întorcîndu-se acasă, se adresă pe neașteptate portarului clădirii:

— Spuneți-mi, vă rog, unde stă profesorul Einstein?

Nedumerit, portarul îi răspunse politicos:

— Da, imediat... însă dv. sînteți profesorul Einstein!

— Asta o știu și eu. Dar am uitat la ce etaj stau...

★

Ilustrul fizician, intrînd odată într-un vagon-restaurant ca să ia masa, a observat că și-a uitat ochelarii în compartiment. L-a rugat atunci pe chelner să-i citească lista de bucate. Chelnerul, uitîndu-se cu milă la acest om bătrîn, îi șopti la ureche:

— Îmi pare foarte rău, domnul meu, dar nici eu nu știu carte.

★

Odată, savantul a fost întrebat de către unul dintre admiratorii săi:

— Cum se nasc oare marile descoperiri care revoluționează știința?

— Foarte simplu — răspunse Einstein. Toată lumea știe că este imposibil să explici cutare sau cutare fenomen. Ei bine, uneori se găsește cîte un ignorant care nu știe acest lucru...

★

A.E. nu acorda multă atenție îmbrăcămintei sale. Odată, cu totul întîmplător, el s-a întîlnit în New York cu un cunoscut.

— Domnule E. — a început acesta imediat după ce s-au salutat — trebuie să vă cumpărați neapărat un palton nou. Acesta pe care-l aveți e foarte uzat.

— De ce? În New York nu mă știe nimeni, a răspuns E. cu o oarecare enervare.

Cîțiva ani mai tîrziu E. s-a întîlnit din nou cu cunoscutul său.

Marele fizician purta același palton. Omul cicălitor din nou l-a sfătuit să-și cumpere un palton nou.

— De ce? — a răspuns savantul. Aici mă știe toată lumea.

ERNEST HEMINGWAY

— În ce mă privește, spunea H. într-un cerc de prieteni, toți căsătoriți, sînt încîntat cînd nevastămea are invitați la masă.

— Și, în fond, de ce ești încîntat? — vru să știe unul.

— Pentru că în asemenea ocazii nevastă-mea pune pe masă serviciul de porțelan de Limoges, și după plecarea invitaților, nu-mi dă voie nici să string masa, nici să spăl vasele, ca de obicei. Face ea tot.

ZOO DE PESTE HOTARE

— *Pentru numele lui Dumnezeu! Nu te lăsa provocat, Gustav.*

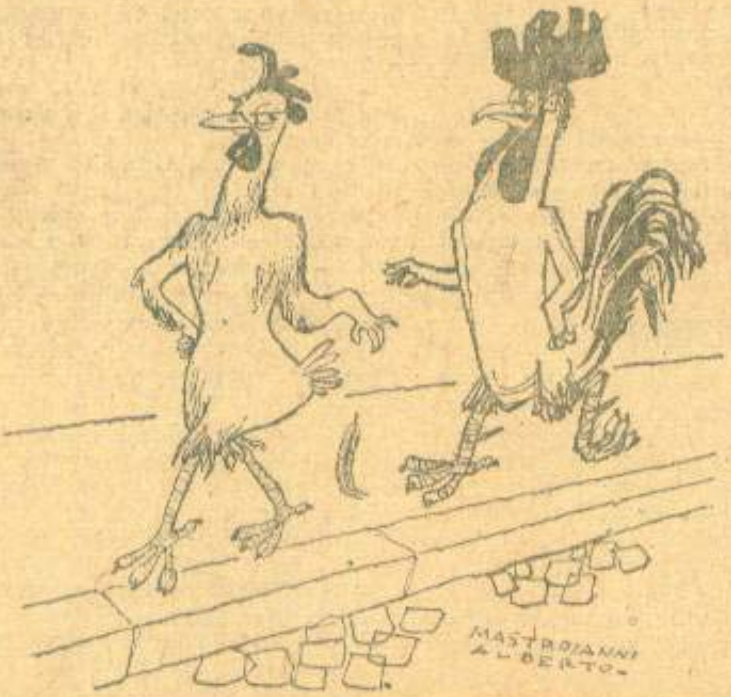

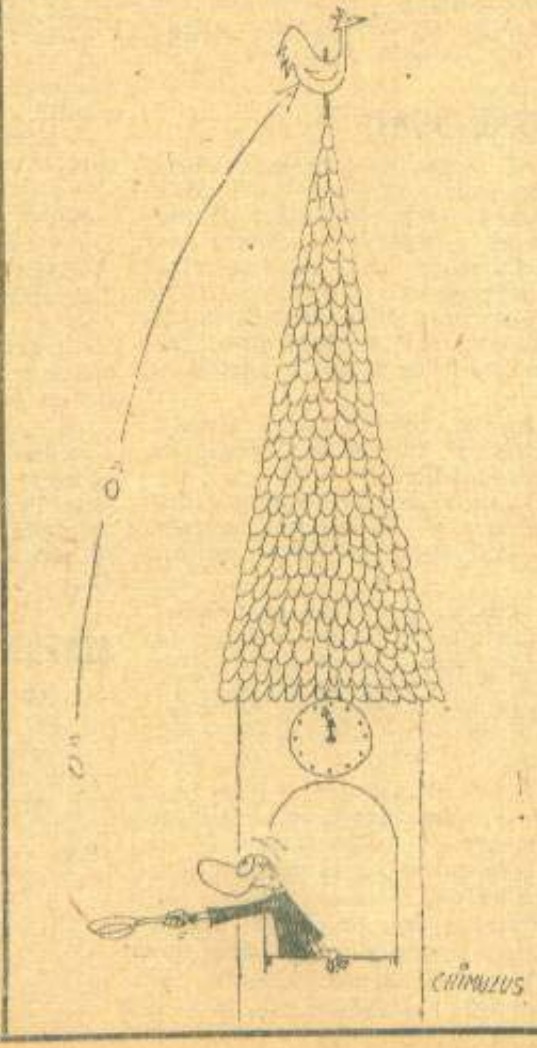

„LA ASALTUL CERULUI...“

O sută de ani de la Comuna din Paris

de Dan BARAN

...Mai erau cîteva ceasuri pînă la răsăritul soarelui. Parisul, atît de greu încercat în ultimele luni, întîmpinase în somn data care avea să rămînă gravată în istorie: 18 martie 1871. Dar nu toată lumea dormea; către orele două de dimineață, o divizie de infanterie își părăsise în tăcere cazărmile și se strecura prin străduțe întunecoase, fără zgomot, spre cartierul Montmartre, în timp ce, cu aceleași precauții, alte trupe se îndreptau spre alte puncte strategice ale orașului. Ordinul dat de șeful guvernului reacționar, Thiers, era acela de a pune mîna pe bateriile Gărzii Naționale și a le duce pe Esplanada Invalizilor. Intenția fusese însă nu numai de a lipsi Garda Națională de artilerie, ci, mai ales, de a dezarma complet batalioanele acesteia, de a readuce la ascultare cartierele muncitorești.

Factorul surpriză își face efectul și doar cu cîteva salve, armata reușește să captureze tunurile. Dar în cartierul Montmartre locuitorii obișnuiesc să se scoale devreme. Membrii Comitetului de vigilență al arondismentului XVIII dau alarma. Louise Michel, una dintre figurile eroice, de neuitat, ale Comunei, povestește: „Cobor colina cu carabina ascunsă sub palton strigînd *Trădare!* Se formează o coloană. Era tot Comitetul de vigilență... Cartierul Montmartre se trezea, tobele băteau adunarea; reveneam, de astă dată împreună cu ceilalți, la asaltul colinei...“

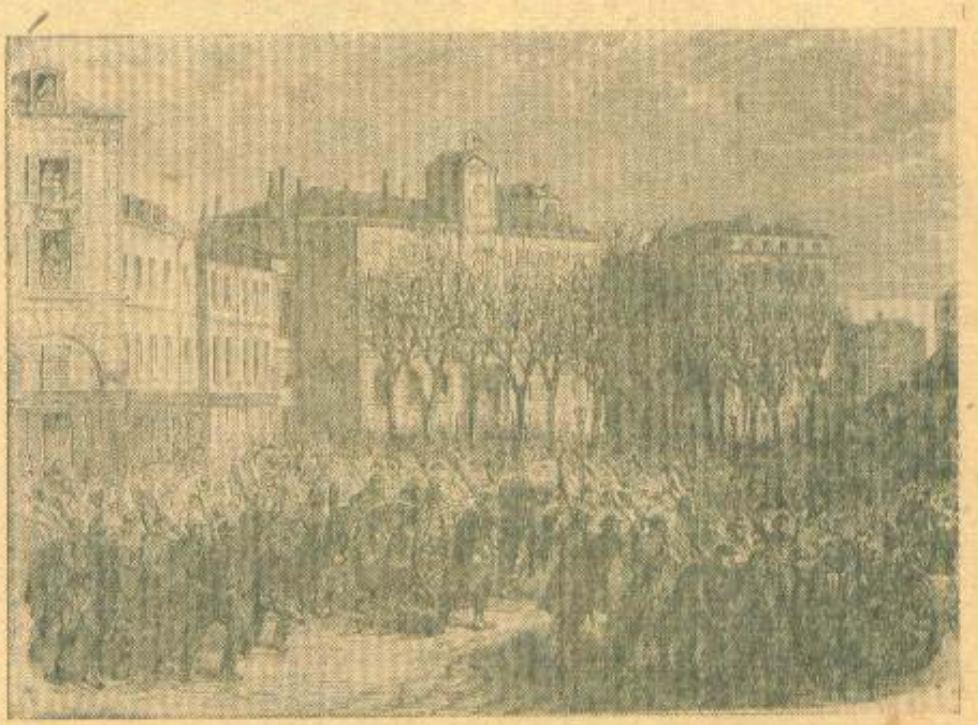

18 martie 1871. Planul lui Thiers de a captura artileria Gărzii Naționale a eșuat. Trupele guvernamentale au refuzat să deschidă focul, fraternizînd cu populația Parisului și tunurile au intrat din nou în stăpînirea celor care le făuriseră.

Populația înconjură soldații care sînt masați în jurul tunurilor. Încep discuțiile. Mulțimea presează. Înghesuit din toate părțile, generalul Lecomte comandă de trei ori foc, dar trupa nu execută ordinul! Atunci sergentul Verdaguer strigă „Aruncați armele!“, cuvinte pentru care va fi împușcat peste un an. Soldații fraternizează cu mulțimea, cu Garda Națională, iar Lecomte

„LA ASALTUL CERULUI..."

este arestat și condus la Château Rouge.

În alt loc, soldații care încercau să transporte tunurile sînt bombardați cu pietre și sticle, populația deshamă caii. Peste tot soldații *nu se mai supun comenzilor*, refuză să tragă în frații lor. La ora 11 divizia trimisă în Montmartre nu mai există. Planul lui Thiers a fost dat peste cap: guvernul părăsește în grabă capitala, fugind la Versailles.

Între timp, membrii Gărzii Naționale se străduiesc să apere pe Lecomte și un alt general, Clément Thomas, de furia mulțimii și mai ales a foștilor lor soldați. Renumele lui Thomas datează din 1848 cînd a ordonat să se tragă în răsculații de pe baricade. Strigătele „La moarte, ucigașul!" nu mai contenesc. Ofițerii revoluționari care încearcă să-i salveze sînt loviți, atacați cu pietre (aceasta nu va împiedica ulterior burghezia să execute ca vinovați de moartea celor doi dușmani ai poporului pe unii care cu riscul vieții le-au salvat). Îndîrjirea poporului, atîta vreme oprimat și umilit, se îndreaptă împotriva acestor doi reprezentanți ai vîrfurilor asupritoare.

În aceeași zi, la orele șase după-amiază prefectura de poliție era evacuată. Între timp, Garda Națională ocupase ministerele, statele majore, Școala militară, Primăria orașului.

...Toate acestea se întîmplau într-un moment în care Franța trecea printr-o situație din cele mai grele. Fusese înfrîntă în războiul cu Germania — în care intrase total nepregătită din cauza aventurismului cercurilor conducătoare din preajma lui Napoleon al III-lea — și din care ieșise învinsă ca urmare a trădării și incompetenței aceleiași clici. Împăratul căzut prizonier fusese detronat, dar numai după ce masele năvăliseră în localul Camerei, la 4 septembrie 1870.

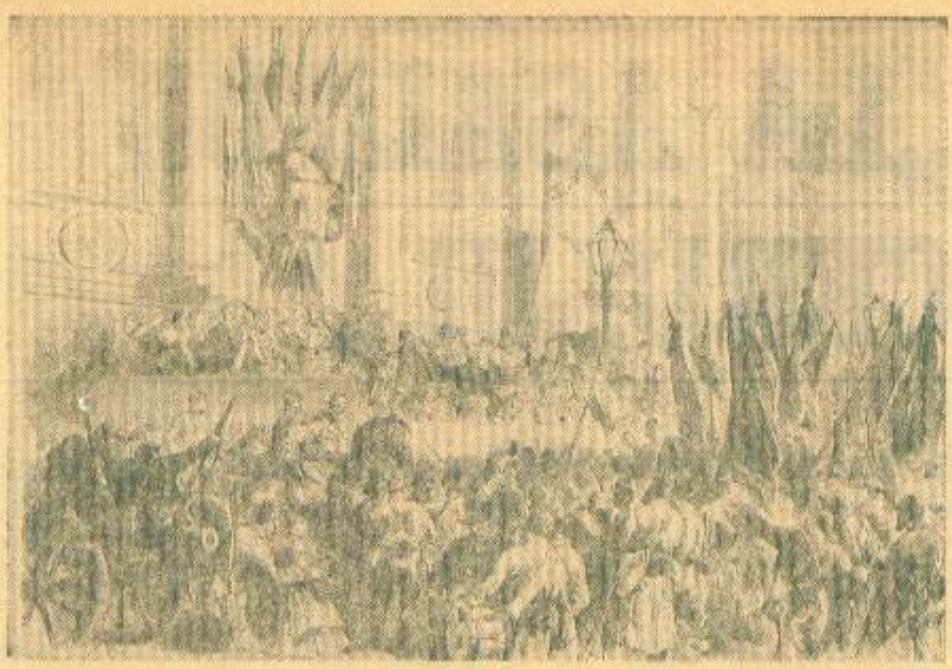

La 26 martie, în Piața Primăriei au fost anunțate rezultatele alegerilor de consilieri din cele douăzeci de arondismente ale Parisului. Batalioanele Gărzii Naționale, în sunetul tobelor, cu drapelul în frunte, cu panglici roșii la țevile puștilor, împreună cu militarii rămași credincioși poporului, se revărsau de pe toate străzile ca afluenții unui fluviu uriaș. Sosirea noilor aleși a fost salutată cu salve de artilerie. După citirea listei consilierilor, președintele adunării a declarat: „În numele poporului, Comuna este proclamată!"

Eroismul soldaților și al unei părți a ofițerilor fusese sabotat în mod sistematic de manevrele provocatoare ale burgheziei și politicienilor reacționari. Greul războiului, jertfele materiale și de vieți cădeau în sarcina poporului, în timp ce profiturile se adunau în buzunarele marilor industriași și bancheri.

În perioada asediului Parisului, populația a suferit crunt de foame și mizerie. Desene ale timpului înfățișează parizieni înfometați pîndind la gurile de canal apariția unui șobolan sau a unui șoarece pentru a-l „vîna". În același timp, bogătașii sfidau poporul îmbuibîndu-se cu toate bunătățile. De cîteva ori după 4 septembrie 1870 poporul a încercat să dea un nou curs, cu adevărat republican, patriotic, politicii țării, dar „forțele ordinii", care nu știuseră să înfrunte inamicul, se pricepeau să-și reprime compatrioții.

Garda Națională din Paris, întrunind în rîndurile sale în primul rînd fii ai clasei proletare, cei mai hotărîți luptători pentru libertate, devenea o forță în care poporul își punea tot mai multe speranțe. Tunurile, acele tunuri pe care Thiers a vrut să le răpească la 18 martie, fuseseră cumpărate cu banii populației pariziene.

Prin tratative secrete, de frica revoluției, guvernul trădător s-a înțeles cu cancelarul Bismarck și a încheiat armistițiul cu Germania, consimțind la amputarea teritoriului național, la plata unei imense contribuții de război și la intrarea ocupanților în capitala unde, în ciuda asediului prelungit, nu putuseră pătrunde. Atunci, într-un elan patriotic, poporul a demontat tunurile *sale* din cartierele bogate, unde urmau să intre prusacii, și le-a transportat în cartierele muncitorești.

Lenin scria în 1911 : „Eşecul suferit în războiul cu Germania, suferinţele din timpul asediului, şomajul în rîndurile proletariatului şi minarea micii burghezii, indignarea maselor împotriva claselor de sus şi împotriva autorităţilor care au dat dovadă de incapacitate totală, frămîntările surde în rîndurile clasei muncitoare, care era nemulţumită de situaţia ei şi tindea către o altă orînduire socială, componenţa reacţionară a Adunării Naţionale, care provoca temeri pentru soarta republicii, toate acestea şi multe altele s-au împreunat pentru a împinge populaţia Parisului la revoluţia din 18 martie, care a dat subit puterea în mîinile Gărzii Naţionale, în mîinile clasei muncitoare şi ale micii burghezii care i s-a alăturat".

„ZDROBIŢI ORÎNDUIALA CEA CRUDĂ ŞI NEDREAPTĂ"

Pe străzile Parisului, în cluburi, peste tot, domneau o mare fierbere şi un puternic entuziasm. Fără a lua în seamă pericolele viitoare, masele se bucurau de preluarea puterii. Comitetul Central al Gărzii Naţionale a fost organul care din primele momente s-a văzut chemat să exercite această putere, în faţa căreia stăteau foarte multe şi grele probleme. Situaţia era confuză, şi, de aceea, din punct de vedere militar, nu s-a profitat de deruta guvernului pentru atacarea Versaillesului şi nici măcar pentru ocuparea forturilor părăsite de armată. În general, ceea ce a caracterizat noua putere din Paris a fost spiritul defensiv, întreţinut de speranţa evitării războiului civil.

De la început au fost luate o serie de măsuri, ca ridicarea stării de asediu, care stînjenea activitatea politică a maselor, amnistia pentru toate delictele politice, libertatea presei, suprimarea consiliilor de

Sigilii ale Comunei din Paris.

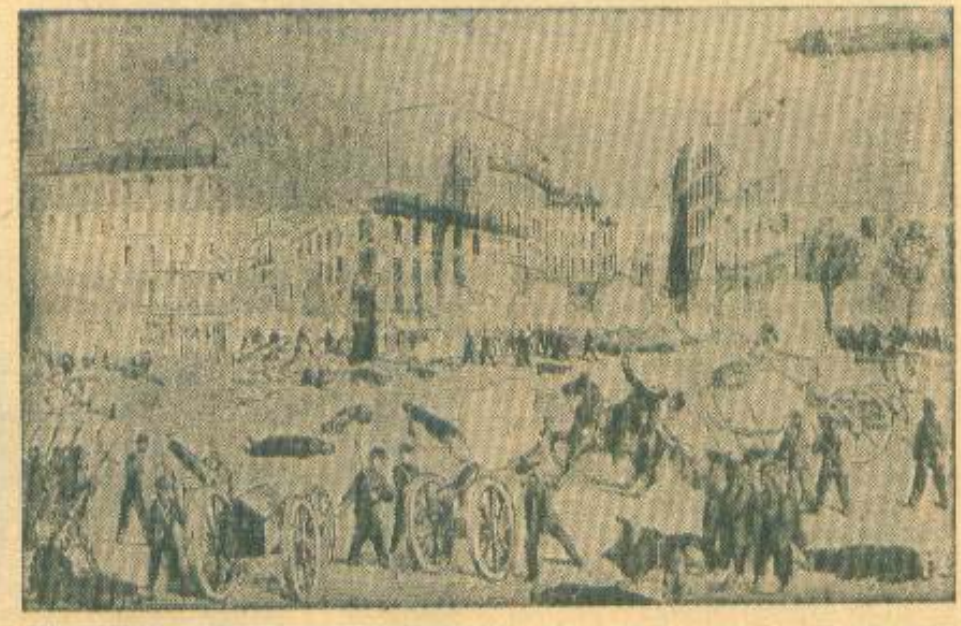

Lupte de stradă la Lyon între comunarzi şi trupe guvernamentale (30 aprilie 1871).

consilierilor aleşi, apoi în mod solemn a fost proclamată *Comuna*.

Puterea era în mîinile proletariatului, dar acesta nu putea domina din punct de vedere politic decît dacă sfărîma lanţurile care îl legau de capital şi zdrobea însăşi *bazele* orînduirii sociale bazate pe exploatare.

Comuna era emanaţia, în primul rînd, a poporului din Paris, dar prin importanţa hotărîrilor sale, ea şi-a asumat sarcinile unui adevărat guvern şi a exercitat o puternică influenţă în opinia publică din restul Franţei. Preluînd organul oficial de presă al ţării, Comuna a continuat să-l publice sub titlul „Journal Officiel de la République Française". La Lyon, Marsilia, Toulouse, Saint-Étienne, Le Creusot, Narbonne şi Limoges a fost proclamată Comuna, repede înăbuşită însă de forţele re-

război, organizarea serviciilor militare şi financiare. La 26 martie au avut loc alegerile de consilieri în toate cele douăzeci de arondismente ale Parisului, iar la 28 martie rezultatele au fost anunţate într-un cadru festiv. În piaţa din faţa Primăriei Parisului, înţesată de mulţime şi batalioanele Gărzii Naţionale cu panglici roşii la ţevile puştilor, salvele tunurilor au salutat sosirea acţiunii. Astfel, Parisul revoluţionar s-a aflat izolat avînd în faţă regimentele versailleze, iar în spate trupele prusace, ostile comunărzilor şi gata să dea o mînă de ajutor lui Thiers.

Într-o existenţă scurtă, statul instaurat de proletariatul parizian a pornit la „asaltul cerului" — cum scria Marx — şi a luat cu curaj măsuri de mare însemnătate isto-

„LA ASALTUL CERULUI..."

Execuţia unor răsculaţi, prizonieri la cazarma Lobau.

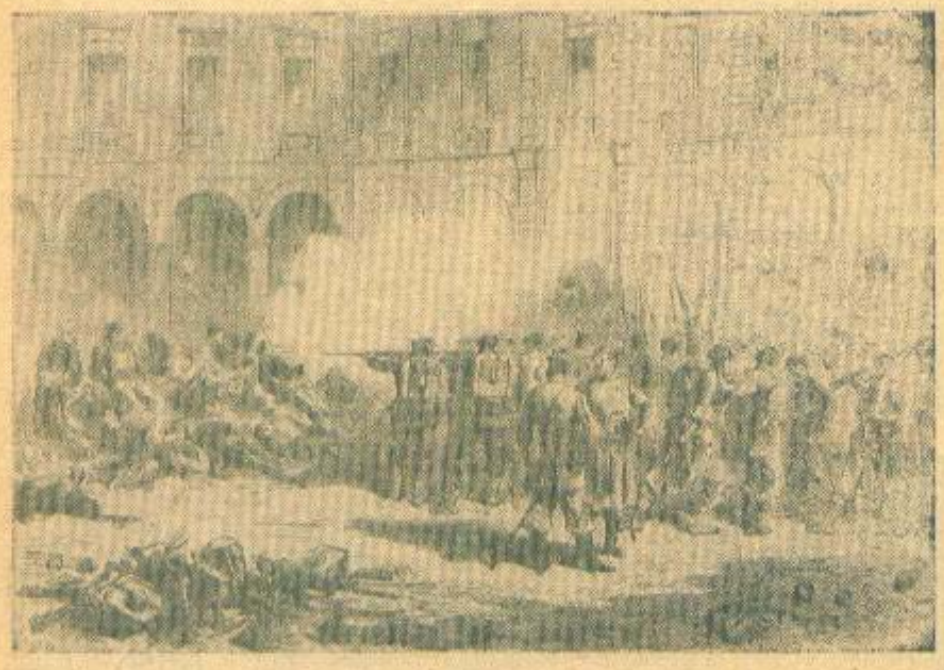

Ultimele lupte se dau printre mormintele cimitirului Père Lachaise. Istoviţi şi lipsiţi de aprovizionare, comunarzii înfruntă fără şovăire numărul copleşitor al versaillezilor şi superioritatea lor în armament.

scrie în foile versailleze. „Acest *ja*... care pare să spună: da, sărmane francez, sîntem aici, nu te mai teme de nimic... eşti aici în ţară liberă, pe pămînt prieten, *ja*, sub protecţia baionetelor bavareze."

La 3 aprilie, Garda Naţională a iniţiat un marş împotriva Versailles-

rică: a înlocuit armata permanentă, care servise clasele dominante, prin înarmarea generală a poporului; a realizat separarea bisericii de stat; a imprimat învăţămîntului public un caracter pur laic; a statuat confiscarea fabricilor şi atelierelor părăsite de proprietarii lor, dîndu-le în mîinile unor asociaţii de muncitori. De asemenea a fost interzisă munca de noapte în brutării şi a fost desfiinţat sistemul amenzilor, „această jefuire legiferată a muncitorilor" (Lenin).

Comuna nu a avut la dispoziţie răgazul necesar pentru a analiza în liniştе situaţia, a-şi fixa programul şi a trece la înfăptuirea lui pe termen lung. Principala preocupare a fost cea a organizării militare, deoarece Thiers, cu sprijinul lui Bismarck, îşi refăcea armata şi pregătea înăbuşirea revoluţiei. Publicişti care la începutul războiului se întrecuseră în exaltarea şovinismului antigerman nu se sfiau acum să

Trezite la o viaţă publică activă, masele pariziene participau din plin la adunările şi discuţiile asociaţiilor şi cluburilor revoluţionare.

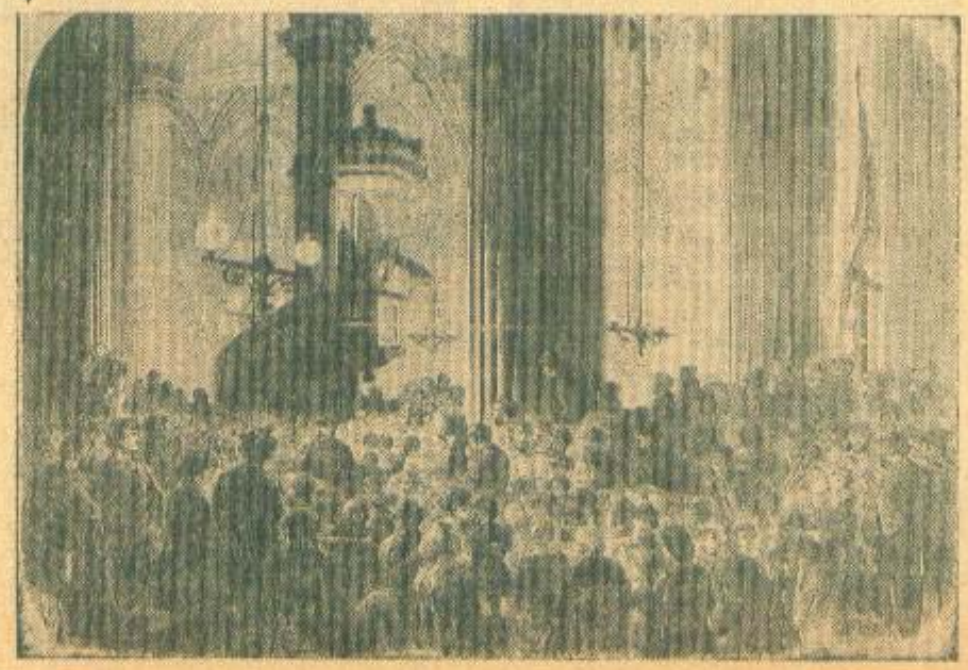

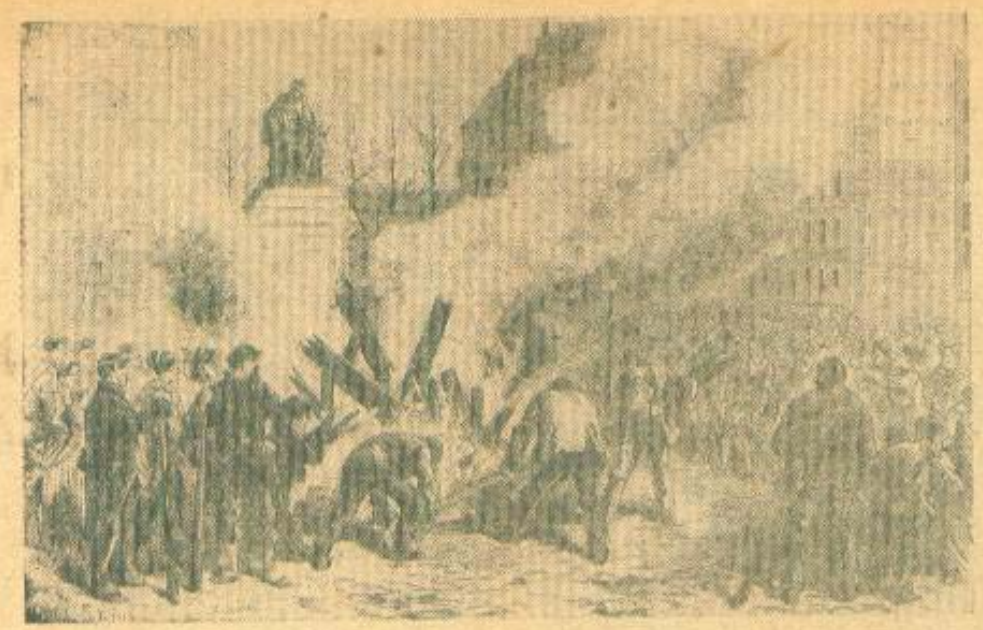

Distrugerea ghilotinei — simbol al terorarei antipopulare, pe care o practicase decenii de-a rîndul aparatul de stat al burgheziei.

grof de mai tîrziu Elisée Reclus, pe atunci prizonier în coloana din care fusese scos Duval, povestește că imediat după aceasta, „un cavalerist din escorta lui Vinoy s-a aruncat asupra cadavrului smulgîndu-i cizmele și repezindu-se apoi în fața coloanei, în prezența lui Vinoy, a urlat «Cine vrea cizmele lui Duval?»"

La 11 aprilie, trupele guvernamentale au reluat operațiile împotriva Parisului răsculat. Presiunea lor devenea din ce în ce mai puternică. Dispunînd de forțe proaspete, de armament și muniții din belșug, sprijinite de prusaci, ele au încercat, sub acoperirea unui puternic tir de artilerie, să pătrundă în oraș.

Două cauze slăbeau poziția Comunei din Paris: proletariatul s-a oprit la jumătatea drumului în înfăptuirea operei de expropriere a expropriatorilor și a dovedit prea multă mărinimie față de dușmanii

ului. Zece mii de oameni, convinși că trupa va fraterniza ca la 18 martie, au ieșit pe porțile orașului, plini de entuziasm, dar lipsiți de disciplină. După primele succese ușoare, înregistrate în ciocnirile cu posturile înaintate versailleze, asupra masei de răsculați se abate, însă, focul ucigător al bateriilor fortului Mont-Valérien, pe care comunarzii nu-l ocupaseră la începutul insurecției, cînd fusese părăsit de versaillezi. Între timp, Thiers a reușit să restabilească ordinea în rîndurile soldaților și să le insufle, prin calomnii josnice, ura împotriva insurgenților. Patruzeci de mii de prizonieri au fost eliberați de germani și puși la dispoziția lui Thiers pentru a putea fi folosiți împotriva Comunei.

Rezistența neașteptată întîlnită, pierderile suferite, insuficienta experiență militară, lipsa de comandanți, au făcut ca unitățile Comunei să se risipească în parte, restul fiind silite să se retragă. Gustave Flourens, venit în ajutor cu șase mii de oameni, se vede în curînd părăsit de trupa sa intrată în panică. Rămas singur, doar cu aghiotantul său, revoluționarul italian Cipriani, Flourens va fi ucis cu o lovitură de sabie, fără nici o judecată, de un căpitan de jandarmi.

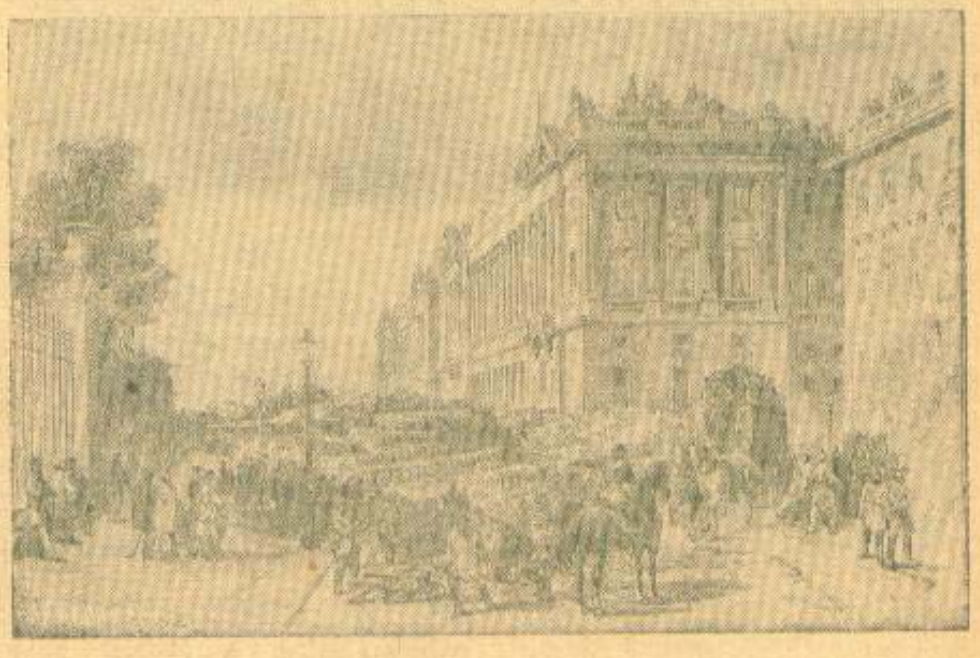

Parisul se pregătește de apărare împotriva amenințării versailleze. Se construiesc cu febrilitate baricade.

Comunarzii capturați sînt fie uciși, fie purtați în văzul burgheziei dezlănțuite, care îi insultă și îi lovește.

Execuțiile se fac cu sînge rece. Duval, muncitor metalurgist, ridicat la rangul de colonel al Gărzii Naționale, este împușcat din ordinul generalului Vinoy. Cunoscutul geo-

sări, ceea ce l-a făcut să nu acorde toată importanța necesară efortului militar împotriva versaillezilor.

Lectura proceselor verbale ale ședințelor Comunei din luna aprilie mărturisește marea dăruire a acestui „prim guvern onest pe care l-a avut Franța", dar și ocolirea unor

„LA ASALTUL CERULUI..."

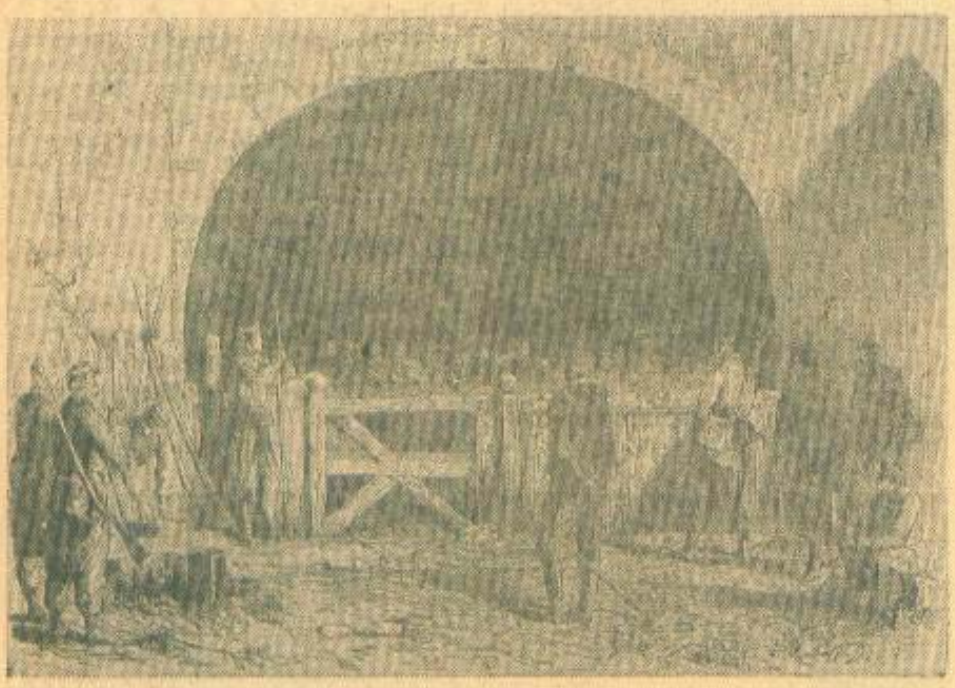

In condiții inumane sînt ținuți la Versailles prizonierii luptelor din „săptămîna sîngeroasă".

probleme majore, dispersarea eforturilor, discuții interminabile în jurul unor chestiuni mărunte, suspiciuni și acuzații reciproce.

În luna mai situația militară s-a înrăutățit. Deși comunicatele militare sînt optimiste, în aer se simte amenințarea înfrîngerii. Într-o scrisoare adresată comunarzilor Varlin și Leo Frankel, la 14 mai 1871, Karl Marx îi punea în gardă asupra pericolului : ...„Mi se pare că Comuna pierde prea mult timp cu fleacuri și certuri personale. Se vede că sînt și alte influențe decît cele ale muncitorilor. N-ar fi nimic însă dacă ați avea posibilitatea să reciștigați timpul pierdut... Prusacii nu vor preda forturile în mîinile versaillezilor, dar după încheierea definitivă a păcii (26 mai), vor permite guvernului să împresoare Parisul cu jandarmii săi.

După cum știți, Thiers și Cie și-au asigurat un bacșiș însemnat prin tratatul încheiat, ...refuzînd ajutorul bancherilor germani oferit de Bismarck... Condiția prealabilă a realizării tratatului lor fiind cucerirea Parisului, ei l-au rugat pe Bismarck să amîne plata primei tranșe pînă la ocuparea Parisului. Bismarck a acceptat această condiție. Prusia, avînd ea însăși nevoie foarte urgentă de acești bani, va acorda toate facilitățile posibile versaillezilor pentru a grăbi ocuparea Parisului. Deci, fiți atenți !"

La 21 mai, ca urmare a lipsei de organizare, guvernamentalii au pătruns în Paris prin poarta Saint-Cloud. Un individ care rătăcea în această parte a orașului, observînd că intrarea în oraș era nepăzită, a chemat trupele versailleze, informîndu-le asupra brешei produse. Astfel, prin trădare, unitățile setoase de sînge s-au strecurat în Cetatea revoluționară.

„PARISUL ARDE-N VALURI"

O dată cu intrarea versaillezilor în Paris, a început „săptămîna sîngeroasă". Înaintarea lor era însoțită de executarea prizonierilor și vînătoarea, cu ajutorul denunțătorilor, a celor ce ajutaseră Comuna.

Începe să se organizeze rezistența, dar încă slabă și sovăielnică. Ațeșați cartierului în care locuiesc, mulți comunarzi vor refuza să-l părăsească, preferînd o împotrivire, disperată și ineficace, unei repliări care să permită păstrarea forțelor și manevrarea lor de către un comandant unic. Peste tot se ridică baricade. Fiii proletariatului parizian s-au apărat cu înverșunare. Un rol important l-au jucat femeile, dovedind un eroism impresionant.

Versaillezii progresează cu greu, poate și pentru a justifica prin aceasta amploarea represiunii teribile pe care o pregătesc.

După cucerirea colinei Montmartre, la 23 mai soldații adună la întîmplare patruzeci și doi de bărbați, trei femei și patru copii și-i împușcă în grădina unde fuseseră executați Clément Thomas și Lecomte.

S-au produs numeroase incendii care au distrus o mulțime de imobile, străzi și bulevarde întregi. Co-

Din ambrazura unui fort, înconjurați de un pustiu de ape, prizonierii privesc cu nostalgie în zare zborul liber al pescărușilor.

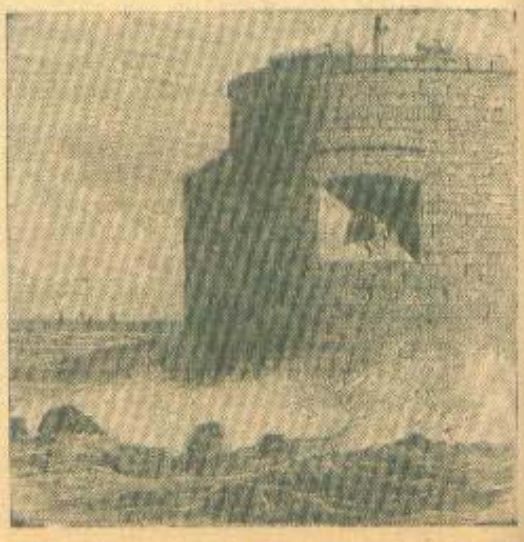

„Un omagiu englez pentru Comuna franceză, dedicat muncitorilor din cele două țări".

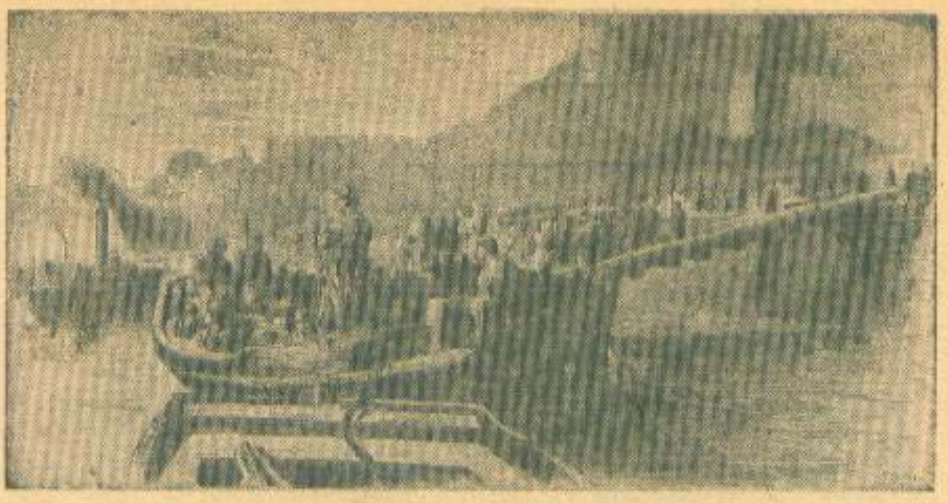

În portul Brest mii de comunarzi sînt înghesuiți în vase și deportați în Noua Caledonie.

Manifestație în sprijinul Comunei, organizată de muncitori, la Londra, în Hyde Park, la 16 aprilie 1871.

muna a fost învinuită de aceste incendii, dar primul dintre ele a fost provocat de artileria versaillezã după intrarea ei în Paris, în timp ce comunarzii, riscîndu-și viața, au încercat să-l stingă. E adevărat că și federații au folosit incendiile ca mijloc de stăvilire a înaintării versailleze, dar multe au fost aprinse de agenți provocatori.

Cu fiecare oră ce trece, pe măsură ce teritoriul Comunei se îngustează, crește violența sîngeroasă a guvernamentalilor împotriva comunarzilor scoși din luptă, împotriva „suspecților" și a familiilor lor.

Încet, încet, poziție cu poziție, sînt cucerite porțiuni și cartiere întregi. Tunurile trag în tir direct pe marile bulevarde. Burghezia profită din plin acum de deschiderea marilor artere aliniate, împotriva cărora protestase pe timpuri. Acum artileria are vizibilitatea asigurată pentru a strivi forța proletariatului parizian. Represiunea guvernamentală sporește în intensitate ; nu se mai ucide cu pușca, ci cu salve de mitralieră, trupurile celor căzuți în luptă nu se deosebesc de cele ale prizonierilor și răniților executați pe loc. Comuna nu mai are de trăit decît cîteva zile...

Ultima rezistență a comunarzilor a fost cimitirul Père Lachaise. Aici, printre morminte, epuizați de o săptămînă de lupte, conștienți de situația fără ieșire, înverșunați să-și răzbune camarazii măcelăriți, federații luptă pînă la ultima picătură de energie. Ultimii apărători au fost împușcați în grupuri, la zidul numit de atunci „al federaților" — loc de pelerinaj al muncitorimii franceze, al revoluționarilor de pretutindeni, în trecere prin Paris.

La 28 mai, versaillezii și-au încheiat „misiunea" printr-o operație de „curățire", cu sprijinul binevoitor al trupelor germane de ocupație. Spi-

„LA ASALTUL CERULUI..."

În marginea cimitirului Père Lachaise, versaillezii se răzbună crunt împotriva revoluționarilor capturați. La „zidul federaților" sînt executați, fără nici o judecată, comunarzii prizonieri care opuseseră ultima rezistență (28 mai 1871).

ritul de răzbunare al burgheziei a împins-o la numeroase acte de cruzime: n-au fost cruțate femeile și copiii. Mult timp după aceea, consiliile de război, încercînd să legalizeze represiunea au pronunțat numeroase și nedrepte condamnări la moarte, deportări, amenzi.

„...FLAMURA CEA ROȘĂ CU UMBRA-I DE DREPTATE..."

Credința burgheziei franceze că a înghenuncheat proletariatul era deșartă. Peste cîțiva ani, ea a fost nevoită să renunțe la deportări, să acorde amnistie. Jertfele nu au fost zadarnice. Din experiența dură a Comunei a învățat proletariatul francez, au învățat revoluționarii din lumea întreagă.

În rîndurile Comunei au luptat alături de francezi mulți revoluționari veniți din alte țări, printre care și români.

O lume întreagă privea cu admirație la Comuna din Paris. Într-o gazetă a timpului găsim aceste rînduri: „Revoluțiunea din Paris... va cădea în curînd. Principiele însă cele bune trec peste mormintele celor abătuți din calea lor și reapar cu puteri noui" (*Românul*, din 11 mai 1871).

În România, mișcarea muncitorească și socialistă a acordat întotdeauna o mare importanță Comunei, cinstind-o cum se cuvine. Chiar în perioada anilor 1900—1905, cînd mișcarea era dezorganizată, nucleul muncitoresc, în frunte cu I.C. Frimu, care a menținut nestinsă încrederea în vremuri mai bune, sărbătorea cu regularitate aniversările Comunei.

Importanța covîrșitoare a Comunei rezultă din faptul că a fost prima formă de stat în care proletariatul deținea puterea și prin aceasta ea a luptat nu pentru rezolvarea unei probleme de interes local, ci pentru eliberarea întregii omeniri muncitoare, a tuturor celor obidiți și umiliți.

Însemnările unui geolog

CHEMAREA MUNȚILOR

de Prof. dr. docent Mircea ILIE

Pe aici, în Valea Hășdatelor și-a petrecut anii de ucenicie — care au fost și anii unor importante descoperiri științifice — Mircea Ilie, ale cărui însemnări le publicăm în paginile de față.

Căutînd izvorul primului îndemn spre știința pămîntului — geologia— îl aflu la profesorul de științele naturii de la Colegiul Sfîntul Sava din București, Costică Dumitrescu-Basu, care m-a atras prin tăria caracterului și patriotismul său, prin puterea de convingere a expunerilor clare, cu vocea sa profundă.

Cunoștințele acumulate în timpul studiilor devin, o dată cu începutul adolescenței, poate în mod paradoxal, o prezență apăsătoare, care te îndeamnă la evadarea din cotidian și la îndreptarea către nou. Atunci se ivesc îngîndurări, căutări... Farmecul emoțiilor spirituale călăuzește pe unii tineri spre creația în artă și știință. Eu m-am orientat spre geologie. În studiile universitare m-am bucurat de îndrumarea savanților Ludovic Mrazec, Sava Athanasiu, I.P. Voitești, Em. Teodorescu, D. Voinov și A. Popovici-Bâznoșeanu. De la fiecare am deprins cîte ceva, iar de la profesorul N. Iorga (eram meditatorul de matematică al fiului său, Ștefan) am aflat cu mulțumire că începutul creației apare la vîrsta de treizeci de ani.

Drumul vieții mi-a fost scurt : de la Școala primară de băieți nr. 27 înfloritâ de smîlțuri și încununată de numele oamenilor noștri de seamă (construcție realizată de arhitectul Mincu și adăpostind și azi o școală elementară, pe Șos. Kiseleff), am trecut... peste drum la Institutul geologic cu globul înghimpat de vîrful clădirii al cărui sens tainic îmi punea întrebări de mic copil.

Rezultatele obținute în examenele de licență au contribuit la primirea mea în calitate de geolog asistent în impunătorul institut, construit în stil românesc. Directorul L. Mrazec îl organizase, asigurînd condițiile materiale de studii, deschizînd orizonturi noi în cercetarea științifică. Atunci am început să redactez primele lucrări științifice și ele s-au adăugat una alteia. Pînă azi am întocmit 250...

Școala geologilor români o formează Carpații. Și eu, de tînăr, am simțit atracție pentru geologia carpatină și am cerut, spre studiu, partea sudică a Munților Apuseni, cunoscută sub numele de Munții Metaliferi. La alegere am ținut seama de anumite afinități ; fiind de origine transilvănean am simțit chemarea pămîntului, am dorit să-mi dau contribuția la descifrarea geologică a acestor munți. Membrii comisiei s-au lăsat greu convinși să încredințeze celui mai tînăr cercetător din institut una din catenele cele mai puțin cunoscute. Lucrările existente cuprindeau suficiente date informative, însă se resimțea lipsa ideilor orientative.

Munca de teren a unui geolog cere anumite performanțe : rezistența la mers, foame și intemperii, obișnuința singurătății, simțul de orientare în munți, acomodarea la viața rustică, vederea în spațiu a volumelor geologice etc.

Pentru descoperirea adevărurilor științifice se impune o viață severă, respectarea priorității descoperirilor și analiza obiectivă a realizărilor anterioare. Orice epocă în dezvoltarea științei își are „plafonul" său, în limitele căruia savanții timpului se pot mișca. Escaladarea limitelor istorice, sfărîmarea tiparelor învechite și curajul descoperitorului în susținerea noilor ipoteze duc la crearea unor opere științifice valoroase. Un asemenea fapt s-a petrecut la începutul secolului prin descoperirea structurilor în pînză a Alpilor. Această structură constă în inversarea pe cale tectonică a succesiunii stratelor și anume, în loc ca stratele vechi să susțină pe cele noi, ele sînt suportate de acestea ! Teoria structurii în pînză a rezolvat o serie de contradicții în geologia Alpilor și prezența ei a fost curînd identificată și în Carpați. G. Murgoci a descoperit pînza getică în Carpații Meridionali, iar L. Mrazec și I. P. Voitești au conturat pînzele fișului din Carpații Orientali. Concepțiile noi structurale au întîmpinat însă rezistența partizanilor ipotezei vechi, a arhitecturii normale — ipoteză susținută pe atunci de

majoritatea geologilor, care nu puteau înțelege *dinamica* catenelor muntoase. În jurul anului 1930 lupta era inegală ; pe baricada concepției noi se afla, singur, profesorul Mrazec, iar de partea cealaltă, cei mulți care produceau mereu noi dovezi contrare.

Acesta era momentul cînd am început cercetările pe teren, constatînd că Munții Metaliferi se caracterizează prin existența a trei stiluri tectonice suprapuse, dintre care două contrastează puternic. Masa calcarelor jurasice, *sub simpla influență a atracției gravitaționale*, s-a desprins de pe fundamentul cristalin al masivului Gilău și s-a deplasat spre est și sud *într-un mers domol*, ajungînd să acopere cea mai mare parte din amplasamentul actual al Munților Metaliferi. Pînza a întîlnit în drumul său pragul cristalin—eruptiv al Trascăului, pe care l-a strivit în armonică.

Descoperirea a venit după trei ani de colindat văi și poteci de munte, într-un amurg al zilelor lungi de iulie. Umbrele înserării se lăsau prelungi, scoțind în relief masele de calcare încălecînde, care se ridicau din strimtoarea văii Galda pe versantul ei sting, reapăreau după o scurtă întrerupere la Piatra Cetei, iar în apropierea bazinului transilvănean se îmbucătățeau. Așadar, concepția structurii în pînză era confirmată și totodată identificasem un nou mecanism de formare : alunecarea gravitațională !

Fenomenele tectonice din Munții Metaliferi au fost prezentate, pe teren și într-o primă comunicare, cu ocazia Congresului al III-lea al Societății române de geologie, ținut în anul 1933 în centrul minier Brad. Totodată ele au format obiectul tezei de doctorat, la prezentarea căreia președintele comisiei, L. Mrazec, anunțînd calificativul maxim a precizat că lucrarea reprezintă „cea mai frumoasă teză de doctorat prezentată la Facultatea de științe". Succesul era și de partea sa, care susținuse timp de 20 de ani concepția structurilor în pînză din domeniul carpatic, contra celor care nu ajunseseră la înțelegerea dinamismului naturii, a concepției *naturii în veșnică mișcare*.

Cum „se făcea" geologia acum 40 de ani în țara noastră ? Iată o întrebare interesantă în sine, deoarece privește psihologia cercetării, în condiții mult diferite de cele de azi — dar prezentînd și un interes mai larg, deoarece știința pămîntului este strîns legată de gradul de valorificare a bogățiilor unei țări. Cum sînt ele cunoscute și gospodărite ? Amintirile profesorului doctor docent Mircea Ilie sînt edificatoare în acest sens și, în același timp, pline de pitoresc. Tocmai de aceea am considerat util să completăm notațiile de mai sus cu un interviu care, deși se referă la lucruri vechi — căci privesc o epocă apusă în istoria țării noastre — conține multe fapte semnificative, mai puțin cunoscute de marele public, și în primul rînd faptul că...

...ACUM 40 de ani în întreaga Românie NUMAI ZECE geologi „ai statului" lucrau pe teren!

— *Care era atmosfera de lucru din Institutul geologic condus de L. Mrazec ?* — a fost prima întrebare pe care am adresat-o interlocutorului nostru.

— Institutul geologic, înființat în anul 1906, a fost organizat și condus timp de aproape 25 de ani de către profesorul L. Mrazec, care a reușit să creeze școala geologilor români datorită deosebitelor sale calități științifice și organizatorice.

La 1 noiembrie 1926 cînd am intrat în clădirea monumentală a institutului, cu zidurile sale groase întărite de contraforturi, cu ferestre largi și coloane brîncovenești, m-am simțit mărunt și singuratic, copleșit de înălțimea zidurilor interioare, de scara principală tăiată în marmură și de culoarele cu ecouri răsunătoare. Institutul arăta ca un lăcaș al științei la marginea unei *păduri naturale* (au cei cîțiva arbori de astăzi), unde concertau privighetorile și mierlele.

EXPERTIZELE GRAS PLĂTITE PENTRU „PARTICULARI" — ȘI PASIUNEA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Eram cel mai tînăr din cei 2—3 geologi, aleși dintre naturaliști după primul război mondial ca să lucrez la institut. Geologii maturi, abia întorși la vatră, duceau grija căminului și căutau să-și reia ocupațiile. M-au primit cu nădejdea unor părinți care văd în odrasle continuarea muncii lor. Ușile îmi erau larg deschise, nu exista deosebirea ierarhică ; etajarea naturală a valorilor reieșea din aprofundarea problemelor, din rezultatul cerce-

tărilor și devotamentul față de instituție. Mi-au acordat sprijin neprecupețit, făcînd să trec peste piedicile inerente oricărui început.

Aveam libertate deplină în alegerea problemelor. Ziua și noaptea nu-și aveau granița între ele, iar ferestrele institutului erau luminate pînă noaptea tîrziu. Rezultatele cercetărilor expuse în ședințele științifice reprezentau oglinda *reală* a activității.

Patriotismul profesorului Mrazec ne impunea să acționăm permanent fără gîndul recompensei imediate, materiale. Lucram avînd înainte ținte îndepărtate pentru lămurirea problemelor structurale, de care erau intim legate bogățiile subsolului. Cei cu preocupări mărunte și cu înclinări către expertizele în favoarea particularilor, gras retribuite — uneori de cîteva zeci de ori valoarea salariului! — erau îndepărtați. Pasiunea cercetării și gîndul de a munci pentru viitorul patriei au făcut să fim feriți de ofertele societăților străine, care cumpărau cu bani grei pe geologi.

ÎN ȘTIINȚĂ ȘI BIVOLII ZBOARĂ (UNEORI)

Problemele dezbătute cu pasiune atunci erau: vîrsta masivelor de sare și structura în pînză, descoperită în Alpi prin săparea tunelului Saint-Gothard și identificată de marii noștri tectonicieni și în Carpați. Mrazec descoperise dinamica cutelor cu sîmbure de sare și era singurul apărător al pînzelor tectonice. Împotriva acestei importante descoperiri în arhitectura carpatină se ridica majoritatea geologilor, care refuzau să conceapă alte forme structurale. De fapt, argumentele acestora dovedeau neputința lor de a înțelege că și catenele muntoase și Subcarpații au o dinamică a lor, „se mișcă" de-a lungul vremii. Șeful spiritual al „opoziției" aducea ca argument parafraza unei zicale populare: „Ai văzut bivol zburînd?", pentru a demonstra imobilismul structurilor geologice.

Această aprinsă controversă științifică m-a determinat să urmăresc, în campaniile de teren, soluționarea problemei, pe care am aflat-o

Un pionier al geologiei românești: L. Mrazec. Ochii vioi, privirea blîndă dar pătrunzătoare, voioșia impetuoasă care se citește pe figură exprimă firea lăuntrică a savantului, bucuria de a-și pune întreaga capacitate de muncă în slujba științei și a patriei.

în acțiunea atracției gravitaționale, așa cum am arătat în însemnările publicate tot în aceste pagini. Mai tîrziu, cheia dezlegării structurale, descoperită în Munții Apuseni, mi-a servit la descifrarea arhitecturii geologice din Munții Perșani, Rarău, Codlea și Rucăr-Dîmbovicioara.

CURSURI ÎN LOCUINȚE PARTICULARE, PE BĂNCI... SCAUNE DE BUCĂTĂRIE

— *Ce amintire păstrați despre omul și savantul Mrazec?*

— L-am cunoscut în toamna anului 1923, la cursul de mineralogie-petrografie, pe care-l preda într-o casă particulară din strada Maria Rosetti, astăzi „înlocuită" printr-un bloc. Universitatea de atunci era atît de puțin încăpătoare încît mulți profesori erau nevoiți să-și țină cursurile în case particulare...

Chipul lui Mrazec ieșea din comun prin profilul pe care-l memorai de la prima vedere. Fruntea boltită ascundea o îngîndurare profundă și o voință dîrză. Ochii vioi, acoperiți de sprîncene grele, te uimeau cu albastrul lor intens. Privirea-i era blîndă și pătrunzătoare, iar cuvîntul nu avea sonorități metalice, cum era de așteptat la un asemenea om impunător. Vocea lui era blîndă, ba chiar timidă și întreaga sa figură exprima o voioșie impetuoasă: activitatea cerebrală îi întinerea fizionomia și graiul. Expresivitatea gesturilor îl ajuta la expunerea ideilor abstracte și la prezentarea materialului didactic. Prelegerile le ținea la o măsuță de brad nevopsit, ca și băncile noastre. Noi, studenții, stăteam pe scaune de bucătărie...

Mai tîrziu, ca director al Institutului geologic, Mrazec ne sfătuia să ducem o viață simplă, potrivită muncii de cercetător. El însuși a avut o viață circumscrisă la preocupările științifice. Autoritatea nu și-o manifesta prin atitudini calculate: ea se răsfrîngea asupra noastră prin mînuirea argumentelor și susținerea ideilor noi, cînd profesorul, pornind de la observații simple, construia adevărate opere de arhitectură geologică. Ocrotea pe cei modești și înzestrați cu darul pătrunderii fenomenelor; figura lui se umplea de bucurie cînd o nouă descoperire era realizată de unul dintre noi. Nu ne îngrădea dezvoltarea prin subordonarea noastră la ideile sale și primea deschis argumentările contrare.

Regiunile cercetate de Mrazec nu formau „rezervații interzise", ci locuri pentru ucenicia noastră. În mintea sa, fiecare dintre noi ocupa firida cuvenită, fără a ne simți cumva nedreptățiți. Era necruțător față de cei porniți pe calea arrivismului, prin intervenții lăturalnice, autoreclamă sau atacuri dirijate contra celor meritorii.

L-am văzut crunt îndurerat în anul 1930, cînd, aplicîndu-i-se prevederile unor articole de lege rigide, a fost pensionat. Locul rămas liber a fost ocupat de un nou director, după o tranzacție de familie între doi miniștri. Mrazec a avut însă parte imediat după pensionare de o mare bucurie prin înființarea Societății române de geologie. La inaugurare el a declarat: „Deschid

această ședință dominat de un sentiment de profundă emoție, emoția de a fi trăit două mari momente ale istoriei geologiei românești: fundarea Institutului geologic al României și crearea Societății române de geologie."

Ultima dată l-am însoțit în vizita făcută în Munții Perșani, împreună cu profesorul de geologie de la Sorbona, Ch. Jacob; părea obosit și mi-a șoptit să evit ascensiunile la prezentarea structurii în pînză, descoperită recent de mine, pentru care Mrazec însuși luptase trei decenii. Profesorul era obosit... Avea și dreptul: împlinise 70 de ani.

ZECE OAMENI PENTRU O TARĂ ÎNTREAGĂ

— Azi avem circa 2 500 geologi în instituții și întreprinderi. Cîți lucrau pe vremea cînd dv. ați început cercetările?

— Școala geologică românească actuală a putut face față cerințelor, creînd un număr impresionant de specialiști. Acum 45 de ani erau numai zece cercetători de teren la Institutul geologic! Cu alte cuvinte întreg statul român nu dispunea atunci decît de zece geologi de teren! Noi trebuia să executăm ridicările geologice pentru hărțile în serie, la diferite scări topografice, să întocmim studii regionale și să urmărim toate problemele de ordin practic. Suprafețele cercetate erau imense, lucram izolați, neconstituiți în echipe complexe și fără posibilitățile de deplasare de astăzi. Eram puși în situația să stăm izolați în satele de munte și să executăm, de unul singur, operațiile care în prezent sînt realizate de 5—6 cercetători cu specializări diferite.

O „LEGE PERSONALĂ" PENTRU DOMNUL DIRECTOR...

— Ce greutăți ați întîmpinat ca tînăr cercetător?

— Greutățile cauzate de natura geologică complexă a terenului le-am trecut atacînd frontal problemele prin cercetarea zonelor celor mai complicate, nu la poale, ci în inima muntelui, în care de obicei se află cheia enigmelor geologice. Natura fenomenelor creează dificultăți însă dezlegarea lor aduce enorme satisfacții, asemenea creatorilor de opere de artă.

Adesea oamenii provoacă însă obstacole supărătoare cercetătorului sincer și devotat. Astfel în primii zece ani de preocupări științifice, întreg personalul de la Institutul geologic a rămas neavansat. Motivul era criza economico-financiară, dar aceasta nu a durat un deceniu, și în celelalte instituții avansările se făceau la intervale de 2-3 ani. Cauza era alta: după pensionarea timpurie a lui Mrazec, noul director, ajuns la conducere prin colindarea anticamerelor mai marilor zilei, dorea să-și prelungească șederea printr-o lege specială a pensionării. Legea, imaginată ad-hoc pentru el și propusă în fiecare an bugetar, cădea de la sine, dar pînă una-alta directorul rămînea în funcție, iar noi rămîneam mai departe cu același grad... De ce? Fiindcă directorul se ducea la ministru și spunea: „Anul acesta eu nu pretind nici o avansare și nici o angajare de personal. În schimb, aprobați voi „legea mea" de pensie". Dar chiar și cînd au venit anii avansărilor, eu am rămas singur nepropus pentru avansare, datorită aplicării eronate a dispozițiilor de către subdirectorul administrativ. În realitate, cauza consta în faptul că știam prin ce artificii acesta din urmă trecuse doctoratul și că făcuse opt zile anticameră la un demnitar pentru a îndepărta pe fostul său profesor, după al cărui loc tînjea...

„CU UN SENTIMENT DE SIGURANȚĂ PUTEM PRIVI VIITORUL ACESTOR ȘTIINȚE ÎN ROMÂNIA" (MRAZEC)

— Ce sfaturi aveți de dat tinerilor geologi?

— Tinerii mei confrați și-au ales o știință care oferă satisfacții multiple și, într-o măsură, diferite de celelalte domenii: viața în natură, ascensiuni, drumeția locurilor neumblate, descoperirea arhitecturii pămîntului nostru sau conturarea zăcămintelor de substanțe minerale utile. Numărul problemelor de rezolvat este mare, iar materialul de cercetat, inepuizabil. *Noul* în geologie apare la orice pas, în orice stîncă sau râpă și în orice galerie, puț sau sondă. Pentru izbînda cercetărilor tînărul geolog să nu pregete la ascensiuni sau escaladări, să epuizeze observațiile de teren și laborator și să fie permanent preocupat de prelucrarea calitativă a datelor obținute.

Respectul descoperirilor datorită înaintașilor, aprofundarea operelor acestora, descoperirea prejudecăților și a breșelor în conținutul unor ipoteze sau principii conduc cu siguranță la înaintarea cu un pas în domeniul științei, aducînd cercetătorului satisfacții spirituale, care se pot concretiza *acum* și în recompense materiale. Să menționăm multitudinea de prime și premii acordate azi geologilor de către Academie, Institutul geologic, Ministerul Minelor, Ministerul Energiei Electrice etc. De altfel, problema trebuie privită mai larg; bazele materiale ale *cercetării* geologice și posibilitatea de *activitate* științifică geologică pe teren și în laborator în România de azi, pur și simplu, nici nu pot fi comparate cu cele din România de altădată.

Aș vrea să evoc următoarele cuvinte adresate nouă, în 1930, de către profesorul Mrazec: „O privire retrospectivă, aruncată în drumul făcut de geologie și petrografie în România de patruzeci de ani încoace, îmi umple inima de bucurie. Cu un sentiment de siguranță putem privi viitorul acestor științe în România, și, încheind, vreau să-mi exprim dorința ca această generație tînără, muncitoare și entuziastă să-și mențină gîndirea și spiritul științific la nivelul ridicat al cercetătorului de adevăr în domeniul naturii, să nu coboare în cercetările și studiul lor pînă la distrugerea unui trecut, ci să se ridice la progresul însuflețit prin sentimentul și satisfacția de a înnobila știința în România".

Noi, generația veche, ne-am străduit să transmitem făclia științei generației de azi, entuziaste și însuflețite de nobile idealuri.

Interviu realizat de L. NIȚESCU

cuvinte încrucișate

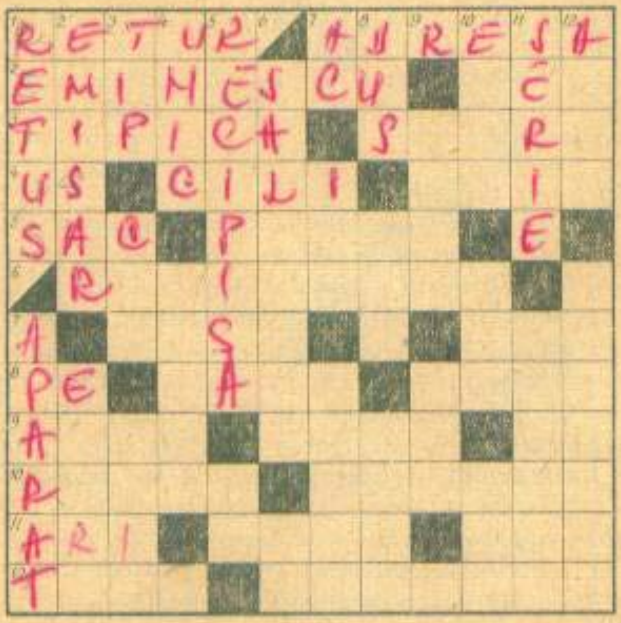

A SOSIT POȘTA

ORIZONTAL: *1) Calea întoarsă în limbaj poștal — Pe orice plic expediat. 2) Autorul unor celebre scrisori satirice — Timbru nepoștal! 3) Caracteristic (fem.) — Un textul telegramei. 4) Pasă la mijloc! — Prelungiri ale protoplasmei — Inocența întruchipată. 5) Ambala) pentru... scrisori — Text... cam telegrafic. 6) Depozit de încredere. 7) Cu adresă exactă — Ramură (poetic). 8) Cupeu! — Mărci foarte căutate de filateliști — Atributul unei glume cam nesărate. 9) Cară în spate! — Poștărița Olimpului (mit.) — Ger! 10) Scrisoare în plic de... aflat! — Circumstanțe pentru felicitări. 11) Poștari! — Majoritatea scrisorilor trec pe acolo — Oficiu pentru toată lumea (abr.). 12) Răspuns scris! — Text cu... bani.*

VERTICAL: *1) Îndreptare fotografică — Telegraf, de exemplu. 2) „Poștaș" cu mandat special — Scrisoare de felicitare. 3) Ins — Cu agenții la oficiile poștale — Chemarea unui... poștaș! 4) Marca cea mai rară (masc.) — Nelipsită de pe plic. 5) Dovadă poștală la purtător — Sigilii! 6) Încheie orice corespondență amicală — Poștale! 7) Prinde actele — Se încurcă ușor — Fac să crească valoarea filatelică a mărcilor. 8) De la expeditor... la destinatar — Anonim — Întreprindere bucureșteană. 9) Evidența operațiilor — Întocmai. 10) A nu ajunge la destinație (lit.) — Resort — Autoarea... scrisorii pierdute! 11) Emisiune de mărci poștale — Cu valoare... intrinsecă. 12) Scrisori oficiale — Au primit știri proaste (fem.).*

Mihai PĂTRAȘCU

DE LA MUNTE LA MARE

ORIZONTAL: *1) Binefăcătoarele raze de la mare. 2) Munte pe care se află mărețele „Pietre ale Doamnei" — Pierdut în mare... 3) ...și pe vârfurile munților (pl.) — A te avânta despicând valurile. 4) Anul Geofizic Internațional (abr. uz.) — Localitate în Guineea. 5) Sat în Oltenia — Sînt părăsite vara de dragul munților și al mării. 6) Pustnicul — Din belșug... la mare. 7) Cabană și vârf în Bucegi străjuite de o impresionantă cruce a eroilor — În baie! 8) Lac artificial — Te răcorești cu un șpriț rece — Responsabilul... național al excursiilor la mare și la munte (abr.). 9) A potoli — Localitate în U.R.S.S. 10) Abia ieșit din valuri — Cursuri — Umbrar (reg.). 11) Catapultată la bazin. 12) Scrumbii mici de mare — Expus prea mult la soare — De-a gurmezișul munților.*

VERTICAL: *1) Drumuri spre înălțimi — Unguent... pe bază de lapte, strict... estival. 2) O „vale"... între Ploiești și Sinaia — Atributul timpului în lunile de vară. 3) Cabană în apropiere de Predeal (2 cuv.) — Perete! 4) Plin ochi — La munte și la mare e foarte curat — Ține umbră. 5) Merge și cu... sifon — Camping. 6) Gemenele de pe litoral — Făin din temă! 7) Cămăși — Bronzați de soare — Bere! 8) Lac în Suedia — Pasaj central! — Mințenaș. 9) Pierde-vară — Face faima Techirghiolului (rar). 10) „Replică" munților (poetic) — Dinsa — Se întinde pe plajă. 11) Mamaia e lîngă el! — Loc de odihnă — Lac și punct turistic lîngă Tușnad. 12) Diminutiv feminin — Între munți — Stil de înot.*

Marian PĂTRAȘCU

Dicționar: OFA, RABA, IAMI, ONI.

FRUMUSEȚE

ORIZONTAL: *1) Ornamentație teatrală — A pictat-o Rafael. 2) Tînăr iubit de Afrodita, personificarea frumuseții masculine (mit.) — Frumos (fig.). 3) Înfrumusețarea imaginii de pe un clișeu — Dăruită. 4) Studioul vedetelor italiene — Frumoasa care a ajuns la... Paris! — O sărutare din inimă! 5) Locul cel mai frumos din lume (fem.) — Pentru. 6) Frumoasa din port! — Frumoasele nopții — Arată bine... la timp. 7) Neînchipuit de frumos (fig.) — Admirator al frumosului „în sine". 8) Dar... fără pretenții — Cadru pentru o icoană. 9) Orășel în U.R.S.S. — Element component al unui studiu despre frumos. 10) Muza poeziei — Cot la cot. 11) Celebră și enigmatică frumusețe a Renașterii — Accesoriu onomastic al marilor crai. 12) Îndrăgostiți în... timpul liber — Pentru ochii tăi frumoși.*

VERTICAL: *1) Un gest frumos de ziua ființei dragi (pl.) — Face o „figură frumoasă" la prăjituri. 2) Fericire iluzorie — Miss Univers în lipsă de altă concurentă — Băutură. 3) Bumbac — Frumoasă... ca-n basme. 4) Organizația Națiunilor Unite fabr.) — Thaïs! — Din cap pînă-n picioare! 5) Înfrumusețează chipul (pl.) — Zeul artelor frumoase (mit.). 6) Frumoasele lui Temistocle Popa — Crema... duducăi. 7) Foarte frumos — Aleși între aleși. 8) Zeița înțelepciunii și protectoarea artelor frumoase (mit.) — Cotul unui riu (reg.). 9) Didona între amici — Cel mai frumos trofeu al pădurilor noastre (pl.). 10) Oraș în Florida — Cătun în județul Sălaj — „Cel frumos", fratele lui Vlad Țepeș. 11) Izvor de frumusețe autentice — Obligat. 12) Frumoși de la țară — Frumoasa frumoaselor (pl.).*

Marius PACHIȚA — Bolintin

MUZA VESELĂ

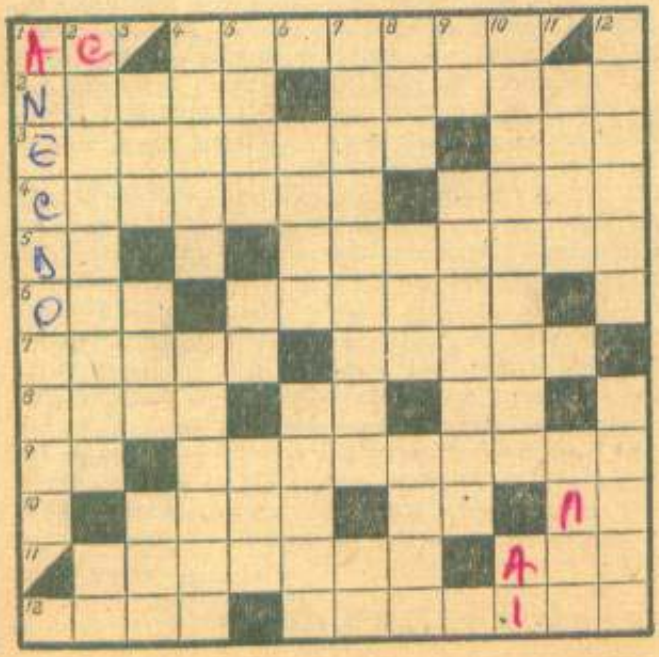

ORIZONTAL: *1) În carul cu fîn — Veselie în... mare (pl.). 2) Ris... forțat — Serioase, nu glumă. 3) Părinții spirituali ai temei — Cu destindere și... săgeți. 4) Surîsuri — Venit (od.). 5) Bun de prins — Veselă pe pielea altora. 6) De netrecut cu vederea — Luat peste picior. 7) Motiv pentru scuze (pl.) — Provoacă hazul... (uneori!). 8) Bun de negat — Plic fără conținut! — Nemulțumire printre dinți (interj.). 9) Mare mirare — Cu sare și piper. 10) Oameni cu prea mult chef — Uvertura uverturilor! — Umor sec! 11) Un fel de ris... ca dracul! — Sat în Franța. 12) Glume de larg consum — Glume, glume, glume...*

VERTICAL: *1) Un moment vesel (pl.). 2)... alt moment vesel (pl.) — Surîde puțin! 3) Carte mare — În vîrf cu peniță — Valoarea unui banc! 4) Pădurea unui ris viclean — Explozie a veseliei (pl.). 5) Gen de orhidee — Cu flori și riuri — Accesoriu la o mască. 6) Se bagă-n ciorbă — Antonimul risului. 7) Se învîrtește și cîntă — Intră-n ripă! 8) A prisosi (reg.) — Hotel central! — Pus de mămăligă. 9) Rumoare de la început! — Tip de leneș. 10) Ris general — Dispui. 11) Te face să roșești — Stricat. 12) Ha! — D-ale lui Păcală.*

Mircea BUTURUGĂ

Dicționar: IRAT, APS, ANIE, UDI.

DECOR ALB

ORIZONTAL : *1) Nea (dar nu e ce credeţi...) — Iarna la domiciliu. 2) Cascada albă — Zeiţa tinereţii. 3) Omul în alb — Decor cu... natură moartă — Răcit în cele din urmă! 4) Bloc fără... încălzire centrală! (în expresie) — Pictor renascentist german. 5) Cute? — A se da pe gheaţă. 6) Primii din urmă! — Merg cu pluguşorul — Tuns! 7) Lănci de cristal — Cifra (cu zecimale) a pirtiilor! 8) Se înlănţuie în decor hibernal — Insulă pe coasta Norvegiei. 9) Localitate în Danemarca — Alunecă pe nepătatele cărări (pl.). 10) Primele vocale — Sol de primăvară — O liniuţă la temperatură scăzută. 11) Pe aici nu se trece... la hochei — Punct terminus al unui ger de crapă pietrele. 12) Eroină care aminteşte prin numele ei decorul nostru (3 cuv.).*

VERTICAL : *1) Munţii piciului — Sus la deal, strat la derdeluş. 2) Campionul înălţimilor înzăpezite — Derdeluş ad-hoc. 3) Se duce pe... copcă — A poiei — Nota bene (abr.). 4) Spuma spumelor — Fardaţi de ger. 5) Nu mai departe — Cîntec de leagăn... — ...pentru el. 6) Carene! — Mobil al unei înţelepte preocupări de sezon — Nea! 7) În acest fel — Poem de Byron (1814) — Fosta capitală a Marocului. 8) Contrast tematic: 30 de grade la umbră (pl.) — Citadela sporturilor de iarnă. 9) Au tîmplele nînse — „Albul" din ţara basmelor. 10) Sparge gheaţa cu o... declaraţie — Notă muzicală — Fulg... mare! 11) Judecă permanent la rece (pl.) — Abreviere a... trecutului. 12) Rece (fig.) — În decor alb (fem.).*

Grigore PANAIT

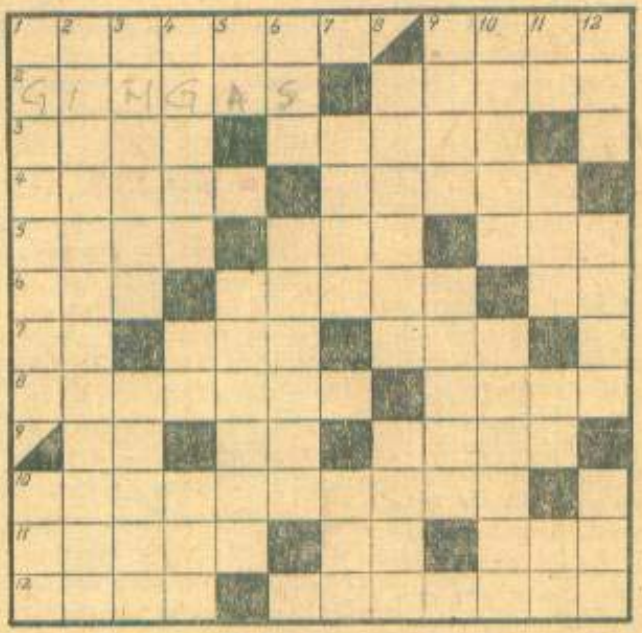

MUGUR, MUGUR, MUGUREL...

ORIZONTAL : *1) Copilul şăgalnic al primăverii — Tradiţională încertitudine meteo la hotar de primăvară. 2) Atribut plin de poezie al piăpîndului ghiocel — Cu o floare... se face primăvară. 3) Printre munţi şi printre văi (sing.) — Gherghină. 4) Răsărit — Calma suflare a naturii. 5) A paşte oile negre (fig.) — A-şi însuşi — Refren popular. 6) Comună în Japonia — Firicel viu în decor de primăvară — Gol-goluţ! 7) Liliana Hurmuzescu — Amintire din sezonul alb — Localitate în Franţa. 8) Cu ferestrele larg deschise — Aşezări rurale 9) Început de declaraţie! — Amari! — Lemn însufleţit (pl.) 10) Rapsod ironico-romantic al primăverii. 11) Cîţiva... stînjeni de pămînt — Părere! — Exodul hărniciei. 12) Specialitate de... limbă de pasăre — Împletite la... braţul Evelor.*

VERTICAL : *1) Lucrare sub semnul zeiţei Ceres — Din lunga timpului cărare... 2) Soprană de coloratură la concertul primăverii (pl.). 3) Cruciferă oleaginoasă — Autor al cunoscutului tablou „Edecarii de pe Volga". 4) Pe un picior de plai... — Notă muzicală — Acesta (pop.). 5) Lei! — Vestitori ai primăverii. 6) Minge vie pe cîmpie — Floarea... nopţii. 7) Răsuflarea gliei trezite la viaţă — Din vîrstele Geei. 8) Primăvara-n despletiri fecunde — Ratul citadin al iernei. 9) Făcută praf cu ardei iuţi — Blana ursului din... magazin. 10) Plin de viaţă (fig.) — Braţe pline cu flori. 11) Făcut de oaie! — Unitate de lucru mecanic — În pragul tinereţii! — Cotă medie! 12) Moş Odihnă — Flori de lămîiţă — Izvor de arome şi licori îmbătătoare.*

Virginia Maria SUSAN

Dicţionar: OGA, ERR, ERG.

PROFESII, OCUPAȚII

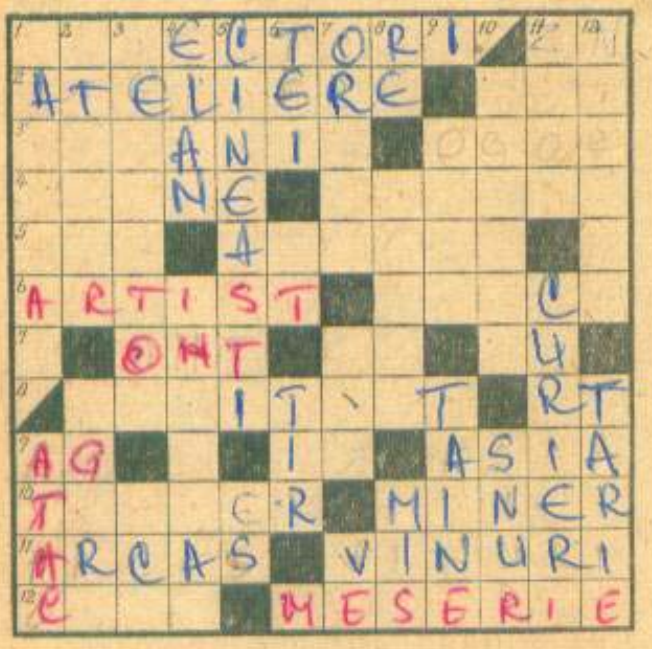

ORIZONTAL: 1) Cititori de profesie — Cazne! 2) Locuri de creație pentru un artist plastic — Biografice! 3) Medic de... fiare — Cîmpul semănătorilor. 4) Ritm de „lasă-mă să te las" — Din garderoba cavalerilor de altădată. 5) Onomatopeea pașilor de paradă — Soldat la început de veac XIX. 6) Om de artă — Doctor și vrăjitor. 7) Oficiul Național de Turism — Ca la dentist! — Careu pentru rebusiști! 8) Specialist în construcții — Carete! 9) Argint (simb.) — Idee! — Continent. 10) Lucrător în lemn — Scoate la lumină bogățiile pămîntului. 11) Vitejii marelui Ștefan (sing.) — Materie primă pentru degustători (pl.). 12) Îl încearcă păreri de rău — Brățară de aur.

VERTICAL: 1) Intendent (od.) — Acțiune sportivă ofensivă. 2) Îmblînzitor al fluviilor de foc — Pricepută nevoie mare. 3) „Prietenul" telefonistei — A ști din cronici. 4) Dacă îl ai, te evidențiezi în întrecere — Aspirat. 5) Oameni de a șaptea... artă — Mare meșter. 6) Copacul lui Eminescu — Carte! — Sportul trăgătorilor cu arma. 7) Spaima mărilor (arh.) — Cîntăreț și poet din Grecia antică — Venit de la început! 8) Nota 2 la muzică — Vin limpede — Trimis la țară! 9) Fluviu asiatic — Profunzimile profesiei. 10) Meseriaș bun ca... pîinea caldă — Accesoriu pentru un mărțișor. 11) Rațiunea de a fi a unor redacții — Purtători de vești. 12) Dau dovadă că au... tot dreptul! Ținta temerarilor icari (poetic).

Toma MICHINICI

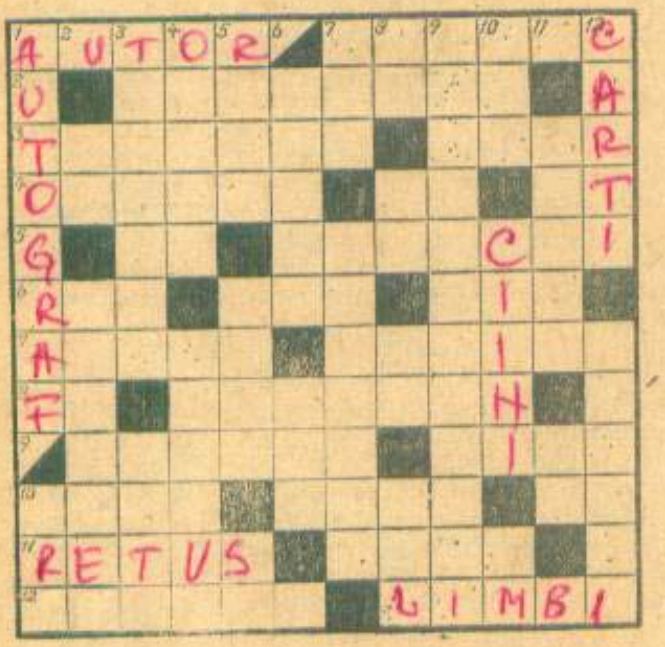

CARTEA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

ORIZONTAL: 1) Tatăl cărților — Punct de întîlnire a scriitorului cu cititorul. 2) Cărți noi în librării. 3) Are o carte cu mii de personaje și... nici o acțiune — Sferă din cartea de botanică. 4) Apariție pe piață — Puse-n coli! — Cartea noastră cea de toate zilele. 5) Vineri la amiază! — Volum cu adresă precisă. 6) Livadă (reg.) — Sare casa — Ținut din cartea noastră de geografie. 7) Generează volume de versuri — De-afară-n casă. 8) A fost odată — Autorul, în cîteva linii. 9) Tănase dintr-o carte de demult — Albul oilor negre (apropo de cărți). 10) Un metru cub de pădure — Peste poate — Prinde-o, mă! 11) Ultima corectură — A polei copertele. 12) Cărți în manuscris — Materia primă a traducătorilor (pl.).

VERTICAL: 1) Din partea autorului, o atenție — Stilul unor cărți de știință și tehnică. 2) La spartul chefului! — A face desene pentru cărți. 3) Autorii cărților bune — Arbore... dansant. 4) Cărți și iar cărți — Replică pentru public, în teatru. 5) Un rînd de cărți — Mers în apă — Semiplat! 6) Cărțile, ca rezultat al muncii — Operă comică de Planquette. 7) Pește din cartea de zoologie — Mama cărților. 8) Citit la urmă! — Sînt la modă! — Nota redacției — Individualitate (art.). 9) Oameni în slujba cărților. 10) Îi lasă gura apă — Mari prieteni ai omului — Știm pe jumătate! 11) Împletitură de nuiele — Nota trei! 12) Se dă la anticari — A face cărțile.

Andrei CIURUNGA

DRAGOSTE — POVESTE VECHE.

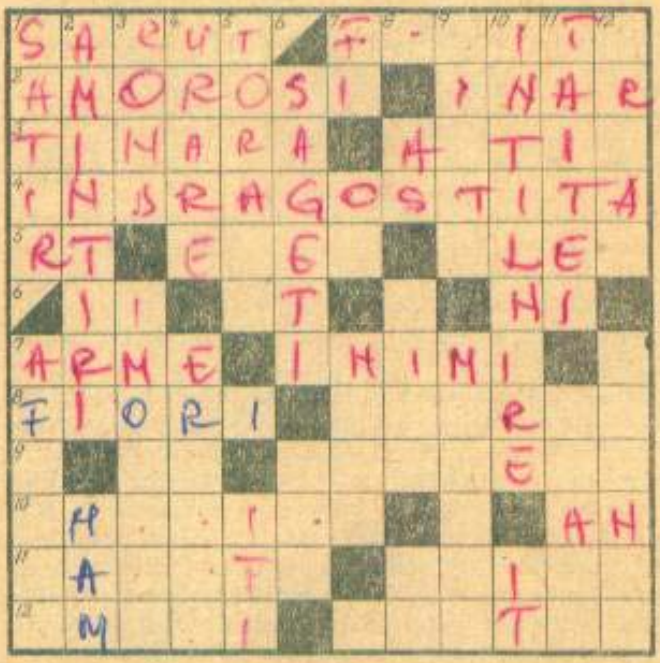

ORIZONTAL: *1) Scurtcircuit... între două inimi — Vis de adolescent. 2) Elemente tematice utilizate în artele plastice — Producător de in. 3) O cosînzeană în pragul primei iubiri — Ca mitul lui Paris și Elena. 4) Prinsă în mrejele amorului. 5) Carte! — Semnul unei strînse legături tematice — Cel mai drag între cei dragi. 6) Mîndria fetelor la horă — Spetează — Nichel. 7) Arcul și săgețile lui... Cupidon — Lăcașul marilor sentimente (pl.). 8) Plăcutele senzații ale primei întîlniri — Iubit din toată inima. 9) Tot și nu prea! — „Dragoste de țigan". 10) Suspină odinioară sub clar de lună lîngă balconul adoratei — N-aduce ei ce-aduce ceasul. 11) Tipsie mică — Așa începe dragostea... nestatornică. 12) Alături mereu — Gingășia și drăgălășenia iubitei.*

VERTICAL: *1) Personaj din mitologia greco-romană — A simula o suferință, a lua o poză de supărare. 2) Perlele nemuritoare ale celei dintîi iubiri — Serenadă canină la... Lună. 3) Oferă un uriaș buchet de flori — Îi trec fiorii chiar și la o simplă privire. 4) Se adresează tinerilor căsătoriți — Se referă la dragoste. 5) Eroii idilelor campestre — Bidivii dobrogeni. 6) Pornite din arcul lui Cupidon, implîntă în inimi dragostea... — „În întîlnirile de la ceas". 7) Pune problema existenței — Ulcică — Oraș în California. 8) În frunte — A se înveseli — Cufere! 9) Ochi în ochi — Stabilește printre altele și bunele relații între sexe. 10) Revedere la ora fixă... (plus „n" minute întîrziere pentru ea) — Ion Teodoru. 11) Paste în supă — Astfel de... 12) Cupidon în exercițiul funcțiunii — Strofe pentru ieri, pentru azi și pentru dragoste.*

I. PĂTRAȘCU

TINEREȚE

ORIZONTAL: *1) Tînăr pregătit pentru viață... — ...și alții, care altădată, începeau să învețe o meserie. 2) Cu mult elan tineresc — „Tînăr"... legat de pămînt! 3) Parte apleacă — Tînăr — Mie! 4) Nume de tînără (sau... bătrînă) femeie — Fluviu în Epirul de Nord — Oraș în Mexic. 5) Cîntecele tinerilor îndrăgostiți — Insulă norvegiană. 6) În plină tinerețe! — Școli pentru tinerii apărători ai patriei. 7) Atitudine de respect — Nume feminin. 8) Mister — Metodă de corectare și pregătire a tineretului școlar. 9) Lăsate de mai tași — „Verificare" școlară — Bine! 10) Felul întîi și doi! — Fără companie — Cu dragoste și grijă părintească față de copii. 11) Interpreți ai piesei „Cei doi tineri din Verona" de Shakespeare — Remus (prese.). 12) Voios de pionier! — Locuri de odihnă și agrement pentru tineretul școlar.*

VERTICAL: *1) Tinere în alb — Mulțime de copaci tineri și stufoși. 2) Amînarea anilor trecuți. 3) Își numără anii în primăveri — Tînăr timid... și nu prea! — Apel! 4) Oraș legendar în Palestina — Poet clasic român, autorul satirei sociale „Juni corupți". 5) Roșu la față! — A însufleți — Munte în Elveția. 6) Instituție de învățămînt pentru tineretul studios — Semnal telefonic. 7) A produce poame — Mijloc de fortificare a organismului recomandat tineretului, dar nu numai lui! 8) Personaj legendar — Anii noștri — Servește! 9) Nume de fată — Om în toată puterea cuvîntului. 10) Campion — Soarele vacanțelor de vară — Nu duce lipsă. 11) Instituții în care sînt găzduiți studenții pe timpul cursurilor — Post în echipa de fotbal. 12) Dragoste tinerească — Tinerime.*

Doru BĂNCULESCU

Dicționar: AOO, ATIE, ONA, TIM, UMA, OTT, IRU.

POPAS TURISTIC

ORIZONTAL: *1) Istoria atît de bine reprezentată la Muzeul „Gr. Antipa" din București — Elemente ale arhitecturii feudale, ca acelea de la castelul Huniazilor din Hunedoara (sing.). 2) Pictor clasic român, autor al numeroase portrete și scene inspirate din istoria patriei, prezent în mai toate muzeele noastre — Valoroase piese din creația marilor artiști români și străini care pot fi admirate în muzeele din București, Sibiu, Iași, Constanța etc. 3) A confirma valabilitatea unui document — Orășel în India. 4) Unealtă de pescuit expusă în aer liber la Muzeul satului din București — Importantă piesă arheologică prezentă în număr mare în mai toate muzeele noastre, element ajutător în datarea și a altor relicve istorice. 5) Cap în Africa — Domn moldovean în vremea căruia s-au efectuat o serie de frescе exterioare bisericești, unice în lume. 6) Curent (abr.) — Imită un zgomot — Bidiviu dobrogean. 7) Radu Ionașcu — Lista generală a unor piese de muzeu. 8) Mape conținînd piese de arhivă din aceeași perioadă sau din același domeniu — Din cînd în cînd. 9) Județ moldovean în care pot fi admirate mănăstirile Agapia, Văratic, o cetate, casa memorială „Ion Creangă" și altele — Elemente de cea mai mare importanță în stabilirea datei și autenticității documentelor emise de cancelariile domnești. 10) Știință larg reprezentată în muzeele din întreaga țară — „Măsurile" lui Cuza. 11) Material din care sînt executate măștile mortuare ale marilor oameni de cultură, artă sau politici — Piesă în Muzeul militar din Capitală — Calciu. 12) Prind viteze mari — Loc de muncă pentru arheologi.*

VERTICAL: *1) Înfruntă valurile — Importante piese în muzeele de istorie a patriei. 2) Colecționari pasionați, dar fără o pregătire de specialitate — Încercare literară. 3) Focul sacru al marilor creatori — Se spune despre o piesă de muzeu al cărei moment de realizare a fost stabilit cu certitudine (masc.) 4) Moment important din istoria noastră oglindit în muzeele din Iași, București etc. — Tezaure descoperite prin săpături organizate sau întîmplătoare. 5) Afirmație — A conserva într-un muzeu sau arhivă. 6) Element vital — Număr de înregistrare atribuit oricărei piese incluse într-un muzeu sau arhivă. 7) Pronume — Exponat în muzeele noastre de artă populară. 8) Interpret scenic — Riu în Irlanda — Numeral. 9) Marele exilat de la Tomis, al cărui monument poate fi admirat la Constanța — Diviziune contabilă. 10) Celebru reprezentant al Renașterii germane, prezent în muzeele noastre printr-o serie de gravuri — Popor mediteranean, care a influențat puternic civilizația antică, creatorul a o serie de colonii pe malul Pontului Euxin. 11) În apropierea acestui oraș au fost descoperite și ruinele cetății Biharia, una din primele construcții militare feudale românești — Provenite din vechea Heladă. 12) Centre de artă și cultură feudală, importante obiective turistice, răspîndite în întreaga țară — Măsură agrară.*

P. IONAȘCU

Dicționar: BAN, ONE, LEE.

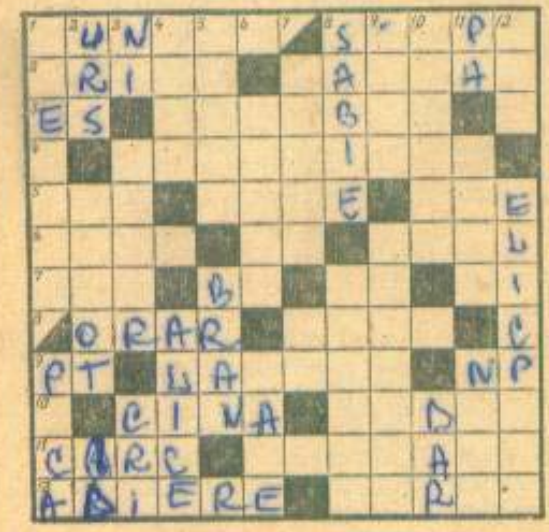

DIN LUMEA CELOR MICI

ORIZONTAL: *1) Tolbă cu povești — Face somnul mai ușor la cei mici. 2) Perniță cu ace — Cocoșatul din basme (pl.). 3) Culeș! — Primii pași în școală. 4) Jocuri de copii. 5) Dă viață jucăriilor — Sclipire de inteligență — Steluțe pentru copii. 6) Calificativ la școală — Fata moșneagului! — Foarte apropiată de Mamaia. 7) Bucată de ebonit! — Primele la balon! — Sînt primele la șotron! — Alifie. 8) Program de școală — Mai bătrînă ca bunica. 9) Pentru (presc.) — Dat cu biberonul — Ninel Popescu. 10) Masă de seară — Un copil cuminte. 11) Teatru de copii în aer liber — Distincție pionierească. 12) Mîngîierea vîntului — Gulliver în țara piticilor.*

VERTICAL: *1) Se dau în vînt (după joacă?) — Tată mare. 2) Mor după miere (sing.) — Jucărie mecanică — Rădăcină de brad! 3) Inimă de bunică! — Să joace... e profesiunea lui — Cîntecul greierului. 4) Un copil neascultător din mitologie — A ajuns în Țara minunilor. 5) Suflet de păpușă — Prietenul lui Stan. 6) Tăiței... anemici — În lumea fără griji a copiilor. 7) Cu lapte pentru copii — Liniște! 8) Armă (de lemn, în cazul de față) — Respectat de cei mici. 9) Alexandru cel mic — Deliciul iepurașului. 10) Experiență — Făcut cadou. 11) Sărut la plecare! — O zi petrecută — Ana la vîrsta jucăriilor. 12) Joc de puști (și nu numai) — Sfîrlează cu fofează.*

Anghel TRIPE

CASE

ORIZONTAL: *1) Înculetoare pentru mai multă siguranță — Locuri fără case. 2) Primește ziarul la domiciliu — Are... casă portabilă! 3) Fac casă împreună. 4) Acasă, de la început! — Îndată — Localitate în S.U.A. 5) Pregătește masa cu gust — Grădină bine întreținută. 6) Trase pe linia porții — Stă în vie. 7) Stau în parc — Prefix pentru albine — Puse la tavan! — Face legătura. 8) Dialect ionian — Fereastră la casă. 9) Floarea somnului — Miros închis. 10) Cu numere... de casă — Case, blocuri și palate. 11) „Sobă" de bucătărie (pl.) — Bucăți de cărămidă! 12) Orătănii în bătătură (sing.) — Aproape de casa ta.*

VERTICAL: *1) Case — Sare. 2) Placă de piatră așezată deasupra capitelului unei coloane — Spațiu locativ. 3) Ei fac toaleta căminului în preajma iernii — Casă de ocazie. 4) Nume de fată — A locuit în rai (leg.) — Pește de bucătărie dietetică. 5) Are o casă cu copii — Vine de la „castel" la domiciliu — Construcție la mare. 6) Stau la ușă și la ferestre — Flori în grădină. 7) Sînt de-ai casei — Negație. 8) „Căsuță" cu patru „camere", proprietate personală — Merge cu plugușorul — În rezervă! 9) Orășel în Suedia — Înlesnește serviciul de gazdă — Comună în Franța. 10) Stîlp de lemn care se pune la colțurile unei construcții țărănești, pentru a sprijini acoperișul — Rînd. 11) Pufină sare... ca la carte! — Case. 12) Casă împunătoare — Model... de încălțăminte!*

D. BALOTESCU

Dicționar: NAF, IAS, ROT, OIE.

CULMI ROMÂNEȘTI

ORIZONTAL: *1) Om politic și eminent diplomat român, promotor al „diplomației în mișcare", pusă în serviciul asigurării păcii — Operă. 2) Întemeietorul învățămîntului în limba română în Moldova — Mare actor român. 3) L-a făcut celebru pe Fănică Luca — Creatorul școlii antropologice românești. 4) Alfons Castaldi — Bărbierit — Aurel Vlaicu. 5) Pulpa piciorului — Roman de Tudor Arghezi. 6) Luceafărul poeziei românești. 7) Mare scriitor român, întemeietorul repertoriului național în teatrul nostru. 8) Cel mai mare muzician român — Cunoscut neurolog român, elev și continuator al lui Gh. Marinescu. 9) Lingura cu care se netezește mămăliga (Maramureș) — Arbore de cauciuc din Africa. 10) Profesor la fosta Academie Comercială din București — Pionier al învățămîntului chimic din România — Bine! 11) În acest moment — Renumită cîntăreață română de operă. 12) Ordin de transport — Mare inventator român, creatorul unui avion cu care a efectuat primul zbor din lume, realizat exclusiv cu mijloacele proprii de bord ale aparatului — Mare pictor clasic român, creatorul primei școli de arte frumoase din București.*

VERTICAL: *1) Inegalabil cupletist și actor comic român — „Munte cu capul de piatră de furtune detunată, / Stă și azi în fața lumii o enigmă nesplicată..." (Eminescu). 2) Cunoscut poet român, care a fost un cîntăreț al munților, satelor și orașelor ardelene — Om politic și diplomat român, ales președinte al Adunării Generale O.N.U. 3) Străbat — Cărturar moldovean, unul dintre reprezentanții de seamă ai curentului umanist românesc. 4) Uzinele comunale (abrev.) — ...de la Brad, întemeietorul științelor agricole din România. 5) Dumnezeu la tibetani — Pictor român, unul dintre primii autori de compoziții și de portrete istorice — Mijloc de pădure! 6) Dinții — Unul dintre cei mai mari pictori români — Tulpină cerealieră. 7) Lînă de oaie groasă și aspră (text.) — Cunoscut biolog român, care a participat la expediția oceanografică internațională a vasului sovietic „Viteaz" în Oceanul Indian și Oceanul Pacific. 8) Băutură răcoritoare rusească — Gresat — Nicolae Costin. 9) Prenumele ce și-a adăugat învățatul boier muntean Udriște Năsturel, după moda umaniștilor apuseni — Cunoscut medic militar care, în colaborare cu Nicolae Kretzulescu, a pus bazele învățămîntului medical din țara noastră, înființînd Școala națională de medicină și farmacie. 10) Diviziune de timp — Cel mai mare istoric al țării noastre — Eugen Macovschi. 11) Imensitate (fig.) — Iahnie. 12) Mare istoric și arheolog român care a avut un rol deosebit în crearea noii școli românești de arheologie — Corabia deșerturilor albe din Nord.*

Dr. Nicolae ANDREI

Dicționar: LESCA, VAHE, ISCU, LIHA, RATCA.

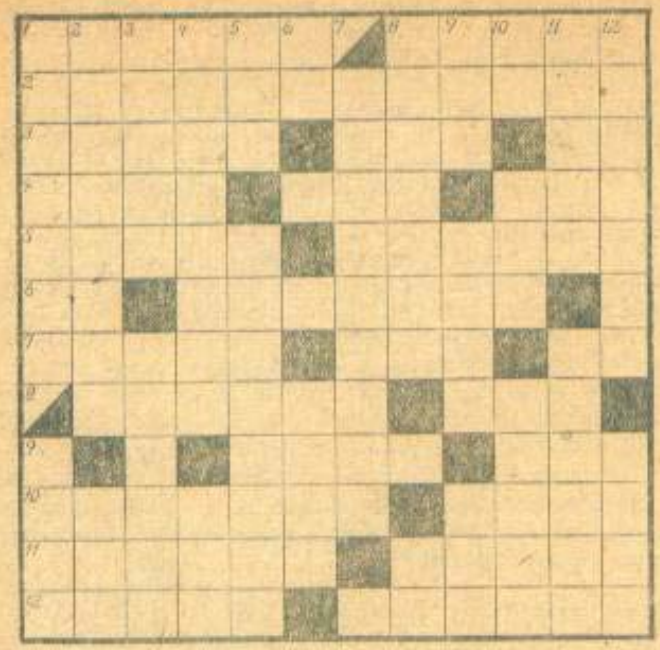

DO, RE, MI...

ORIZONTAL: 1) Prinde tonul — Piesă pentru vioară. 2) Ia sol de jos. 3) Gamă — Merge „descrescendo" — Relativ... în voce! 4) Motiv melodic al unei piese muzicale — Dirijor (fig.) — Muzică și dans. 5) Preocupați de note — Liră fără coarde! 6) Notă la bisare! — În cerc. 7) Notă... scrisă — Aurul său a inspirat opera lui Wagner — Duo la țiteră și timpan! 8) I-a cîntat... cocoșul (fem.) — De la sol în sus. 9) Tempo, tact, cadență — Instrumentul solistului... vocal. 10) Forte (fem.) — Cîntec de leagăn. 11) Bucată muzicală din 3 sau 4 părți — E cu mi-la! 12) Dacapo... — ...al fine (fem.).

VERTICAL: 1) Sub... sol — Pentru a ascunde două note. 2) Strună — Face muzica... 3) Fire destrămate — Presto. 4) „Suite" populare africane — Refren popular. 5) Receptor pentru ton — Forte (pl.). 6) Final de operă! — Eroină a operei „O noapte furtunoasă". 7) Voce cu tremolo. 8) Au aparate cu cască — Maria Lătărețu. 9) Intins de coardă — Doină! — I se aplică „instrumente de percuție". 10) Lied întrerupt! — Element de coloratură — În aceeași măsură. 11) Sol — Un trio perfect. 12) Cîntă colinde — Foaie verde și tot verde...

Nelu CARAIMAN

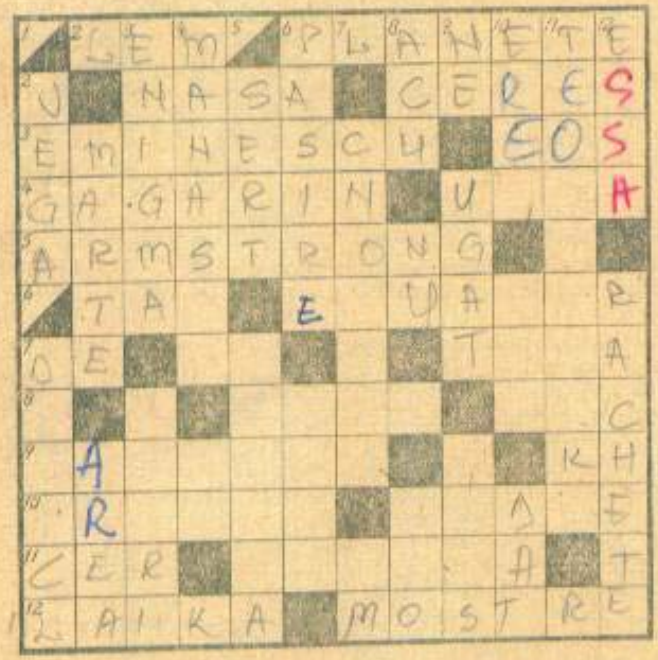

SPRE SOARE ZBURĂM

ORIZONTAL: 1) Modulul lunar utilizat de cosmonauții americani — Mercur, Venus, Terra, Marte, Iupiter, Saturn, Uranus, Neptun și Pluton, din sistemul nostru solar. 2) Organismul american de cercetări spațiale — Unul dintre cei circa 20 000 de planetoizi, situați în spațiul dintre Marte și Iupiter. 3) Autorul cunoscutelor poezii cu subiect cosmic „Luceafărul" și „La steaua" — Alt planetoid, cu numele zeiței dimineții. 4) Realizatorul primului zbor în spațiul cosmic — A tuna (Ban.). 5) Primul cosmonaut care a pășit pe Lună. 6) Constelația Telescopul (abrev. U.A.I.) — Briul Terrei. 7) Unde! — În fugă! — Platou. 8) Arbust din... Lună!? — Apar. 9) Mare realizare a oamenilor de știință, de importanță capitală pentru cucerirea spațiului cosmic — Knut Hamsun. 10) Circ lunar — Constelație, planetă. 11) Văzduh — „Pe bolta alburie o stea nu se arată, / Departe doară luna cea galbenă — O pată" (Eminescu). 12) Primul cîine cosmonaut — Au fost aduse din Lună și analizate.

VERTICAL: 1) Stea din constelația Lira, a cărei luminozitate este de 50 de ori mai mare decît cea a soarelui, numită popular Luceafărul-cel-mare-de-miezul-nopții sau Luceafărul-cel-frumos — „Uscățiv așa cum este, gîrbovit și de nimic, / Universul fără margini e în degetul lui mic" (Eminescu). 2) Planetă din sistemul nostru solar, viitoare țintă a zborurilor cosmice — Supranumele zeiței Atena. 3) „...miturilor astrale" de Victor Kernbach, volum apărut de curînd în Ed. Albatros (neartic.) — Posturi. 4) Unul dintre cei 14 uriași din Himalaya, înalți pînă la cer — Plin de sete! 5) Orășel în Irak — O anumită privire, care te catapultează în al nouălea cer! 6) Mers — Constelație din emisfera boreală (pl.). 7) Final dramatic în lumea amatorilor de stele verzi! — Calp! 8) Acum (Mold.) — Negație — Mercur, Venus, Marte, Iupiter, Saturn, Uranus, Neptun, Pluton. 9) Nord-est — Comună în India — Părțile cerului care corespund celor cinci diziviuni ale Terrei. 10) Al cincilea element constitutiv al cosmosului (în filozofia antică) — Străbat — Dăruit. 11) Savant sovietic, autorul celebrei lucrări „Cercetarea spațiului cosmic cu ajutorul aparatelor cu reacție". 12) Tip de satelit meteorologic, din seria „Tiros" — Aparate care străbat spațiul cosmic.

Iolanda CERNEI

Dicționar: LEM, EOS, AREA, SERT, UGAT, ESSA.

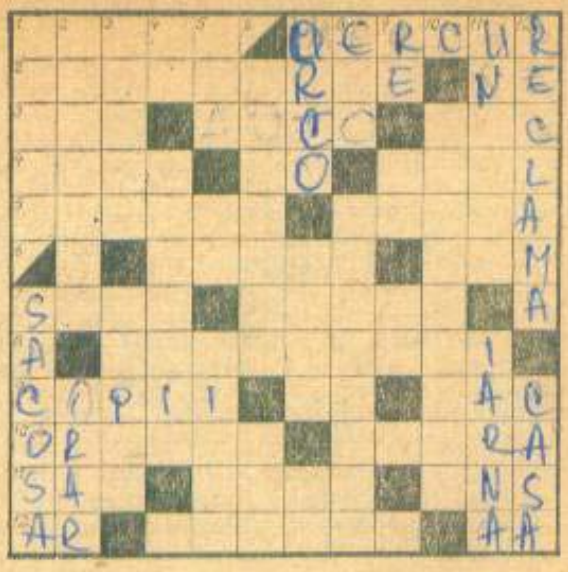

PRIN MAGAZINE

ORIZONTAL: *1) Ansamblul unităților comerciale de prezentare și desfacere — Zeu al comerțului și... casă bucureșteană de comenzi. 2) Bunuri industriale al căror consum în creștere indică ridicarea continuă a standardului de viață al populației — Neon. 3) Solicită — Prefix... pe patru roți, intrînd în compunerea numelui unui cunoscut magazin bucureștean — Compliment. 4) Localitate în Franța — Comerț interior! — Lac în S.U.A. 5) Articole de galanterie (sing.) ... — ...și un produs al industriei noastre constructoare de mașini, mult solicitat de amatorii de turism. 6) Semne distinctive ale unităților de produse și desfacere, constituind de multe ori ele însele adevărate certificate de garanție — Unum (pop.). 7) Indică vechimea — Model pentru confecții. 8) Prezintă ultimele noutăți în materie de îmbrăcăminte (2 cuv.). 9) „Bucuria" lor e un magazin special (neart.) — Magazin în centru! — Recipient pentru transportul diverselor produse. 10) Levant — A pătrunde în casă. 11) Răsad — Muncă de teren — Un om între oameni. 12) În mare... măsură! — „Centru de comandă" al corpului nostru — Pară!*

VERTICAL: *1) Întreprindere care se ocupă cu reclama comercială — Plasă pentru tîrgurile gospodinelor. 2) Magazin bucureștean... la modă! (... bine îmbrăcat!) — Program de funcționare al magazinelor. 3) Domeniu de activitate (fig.) — Mod modern de deservire a clienților. 4) Intră în economii! — Articole de lenjerie. 5) Aer... comprimat! — Cuvînt de legătură — „Adolescentul". 6) Cunoscută rețea bucureșteană de magazine pentru vînzarea produselor de calitate superioară — Trei la italiană! 7) Lînă de miel — A face figuri — Usturoi. 8) Întoarce vorba! (poetic) — Servesc la păstrarea mărfurilor în vederea asigurării unui flux normal în magazine. 9) Ultimele la ieșire! ... — ... și primele la intrarea în magazin! — Dă înapoi! 10) Alt mare magazin din Capitală, situat la intrarea în vadul comercial al Lipscanilor... 11) ...și una din piețele centrale ale orașului, modernizată și înzestrată în ultimii ani cu o serie de noi unități comerciale — Vremea zăpezilor. 12) „Sufletul" comerțului, operație complexă de prezentare și popularizare a produselor în rîndul virtualilor cumpărători — Popas obligatoriu al cumpărătorilor.*

Mircea GUJA

RAPSODIE AUTUMNALĂ

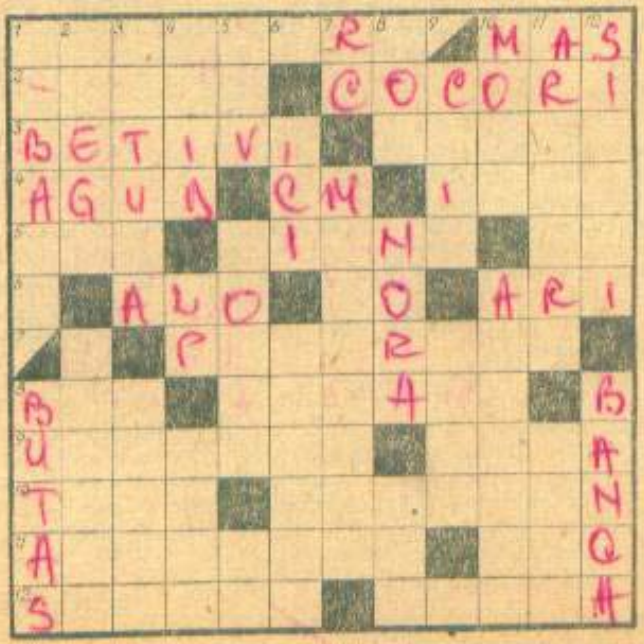

ORIZONTAL: *1) Vin în pastile — Popas rustic. 2) Plină cu vin (pl.) — Toamna se duc. 3) Băutori — Producător de tuică. 4) Dud — Centimetru (abr.) — Încărcată cu struguri (pl.). 5) Refren al colindelor — Rodul ogoarelor — Boabe de struguri! 6) Chemat din depărtare — Primele raze de soare! — Măsură agrară (pl.). 7) Preparat cu mămăliguță. 8) Dnc cercle încărcate — Plouate. 9) Ciuperci de toamnă — Țuică bătrînă. 10) Daru — Varietate de Riesling. 11) Agitație — Sărutul leliței. 12) Stoarsă de apă — Varietate de „Cotnari".*

VERTICAL: *1) Toamna își deschide porțile — Vlăstar de viță. 2) A scoate vinul din butoi — „Vinul de viață lungă" (pl.). 3) Toamna își scutură frunzele — Prepară tuica fiartă. 4) Vreme de toamnă (sing.) — Liviu Popescu — Cadru. 5) Varietate — Roadele toamnei — Pe cîmpiile Dobrogei. 6) Foarte apropiat — Rază de soare. 7) Miez de morcov! — Vînat gras (pl.). 8) Nimic — Soția fiului — Marcă de aparate de radio și electrice. 9) Duc sîngele la inimă — Inel de corali. 10) Curioși (reg.) — Băută ușor. 11) Lucrare de toamnă — O cupă de făină. 12) Își numără anii în candide primăveri — Stă solitară, în parc, sub picăturile reci ale toamnei.*

Petre P. PETRE

CUM VĂ PETRECEȚI TIMPUL LIBER?

ORIZONTAL: *1) Ascultînd muzică — Într-un loc liniștit (fig.). 2) La ștrand — Un spectacol pe viu. 3) Aparat natural „de filmat" — Muzică la domiciliu. 4) E urmată de o binemeritată odihnă — Pierde-vară cu folos! 5) Ziua pierdută — Dop — Indicatoare. 6) Servesc și-o bere rece — Popas rustic — E de mirare. 7) La revedere — Comună în U.R.S.S. — Pană. 8) Odihna recomandată — În acest fel. 9) Efort intelectual în timpul liber — Cu multe emoții. 10) Merg împreună — La un spectacol de varietăți. 11) Printr-un parc (pl.) — Scăldat în soare. 12) Odihnă... — ...în mijlocul naturii!*

VERTICAL: *1) Prieteni credincioși pentru relaxare și instruire — Pe malul unei ape. 2) Poveste cu cîntec — La facultate (pl.). 3) Aer, apă, soare — O surpriză! — ...și ea. 4) Ca o poveste de dragoste (masc.) — Aceea. 5) Vulcan în Sicilia — Între prieteni (sing.). 6) Haină — Cu legătură — Te-așteaptă-n prag. 7) Ista! — E mare consumator de timp liber. 8) ...de teatru — La un an o dată. 9) Program — Dimpotrivă — Prima de jos. 10) A asculta — Primește oaspeți. 11) A provoca — Alunecă pe zăpadă. 12) Somnul dulce — Mică plimbare.*

Nic. GHEORGHIU

LA SPECTACOL

ORIZONTAL: *1) Unul dintre cititorii teatrului românesc, al cărui nume îl poartă Teatrul Național din Iași. 2) Materie primă pentru atelierul de butaforie și decorații al oricărui teatru — Dramaturgul față de creația sa. 3) Poate crea „cetățeni turmentați" (pl.) — Floare în îmbobocire! — Iute (reg.). 4) Ornamentație (abr. uz.) — Atracție irezistibilă (fig.). 5) Solistă a Operei române (Ileana) — Piele de cocoș! 6) Regizor, unul dintre pionierii regiei noastre cinematografice (Victor) — Capete la capăt! — Rîu în U.R.S.S. (reg. Habarovsk). 7) Obsesia egoistului — Marele nostru dramaturg, al cărui nume îl poartă atît prima scenă a țării, cît și Institutul de artă teatrală și cinematografică din București. 8) Pe buzele lui Tartuffe, ale lui Iago și ale altor personaje teatrale caracterizate prin nesinceritatea intențiilor ascunse de cuvinte dulcege (fig.) — Cel de sufleor în trupa lui Fanny Tardini îl ocupa Eminescu, atunci cînd l-a cunoscut I. L. Caragiale. 9) Imagine de control pe ecranul de televiziune — Capăt de aortă! — Rîu mic (rar). 10) Recuzită pentru rolul lui Ghiță Pristanda din „O scrisoare pierdută", pentru Nae Ipingescu și pentru Titircă Inimă-Rea din „O noapte furtunoasă", ca și pentru numeroase alte roluri de polițiști și militari din dramaturgie (pl.) — La birou, în mijloc! 11) Părintele teatrului de revistă din România, al cărui nume îl poartă o cunoscută formație teatrală bucureșteană — În scenă! — Alb pe margini! 12) Piesă de port popular prezentă în recuzita oricărui teatru românesc — Locuri în teatru pe vremea lui Nea Iancu Caragiale.*

VERTICAL: *1) Disciplină de bază în institutele de artă teatrală și cinematografică, prin studierea căreia se formează viitorii artiști dramatici — Artiști de mimică. 2) Încununează frunțile marilor creatori de artă (sing.) — Sub focul reflectoarelor (masc.) 3) Divinitățile răzbunării în mitologia greacă, cele care-l urmăresc cu furia lor pe Edip în tragedia lui Sofocle — Personaj din piesa „Surorile Boga" de H. Lovinescu. 4) Controlul tehnic de calitate (abr. uz.) — Una dintre cele trei piese componente ale trilogiei lui Delavrancea (neart.). 5) Metaforă pentru un voinic neînfricat (pl.) — Cap de artist! — Un soi nu prea de soi. 6) Marchează etapele teatrale (sing.) — Destindere, deconectare, odihnă, obținută și prin vizionarea unui bun spectacol teatral. 7) Jucate de obicei, în farse, de către personajele șugubețe în detrimentul celor antipatice, atrag risetele și aplauzele spectatorilor (sing.) — Sună mîndru, spunea un personaj din „Azilul de noapte". 8) Nedorită „recuzită" în... „Omul cu mîrțoaga" sau în... „La Calul bălan" — Picioare în galop! — Nimfă a pădurilor în mitologia română. 9) Careu! — Joacă în formația celor tineri... — Sextet final! 10) Localitate în Finlanda — „...în carnaval", cunoscută comedie de Vasile Alecsandri. 11) Celebritate columbiană — Actul teatral ca fenomen în sine. 12) Lucia Sturdza-Bulandra, Aristizza Romanescu, Agatha Bârsescu, Maria Filotti, Sonia Cluceru ș.a. — Își au locul în fosa orchestrei.*

V. SAVIN

Dicționar: IUT, NIUT, OSI, ECO, ITIA.

HIP! HIP! URA!...

ORIZONTAL: *1) Neobosiții suporteri din Giulești — Meșe! 2) Trac înaintea meciului — Grecii care au pus bazele primelor olimpiade (sing.). 3) Probă la tir (sing.) — Lovituri de tun spre poarta adversă. 4) Interjectie pentru rațe — Profesorul sportivilor. 5) Fanion la colțul terenului — Dinsa — Jumătate de raniță! 6) Rețetă scurtă — Face minuni sub ochii publicului. 7) Înaintașii într-un sport... de masă — Un fel de huo! — Corp de biban! 8) Ustensila lui Țiriac și a lui Ilie Năstase — Fotbal în finală! 9) A lua un viraj — Supusă asaltului adversarilor. 10) De față — Frămîntă lutul — De lupte în arenele romane. 11) Șutată — Primul loc în clasament. 12) Terenuri fără marcaje de margine — Limite de eleștee!*

VERTICAL: *1) A doua parte a unui campionat — A fenta. 2) Sportivii din țara noastră — Tur de pistă. 3) Practică mai multe sporturi. 4) Se încurcă la război — Fluier (pl.) — Frămîntat pe teren după ploaie. 5) Urmă la schi — Junior (inv.) — Hoți! 6) Ultimele în serie! — Sine qua non la săniuș — Din garderoba înotătorilor și boxerilor. 7) Se sare la anumite probe atletice. 8) „Luptător" în arenă — Decis să învingă. 9) Posturi într-un sistem clasic de înaintare la fotbal — Vîrf de atac! — Peluze la stadioane! 10) Golgeteri — Repriză la „Centrul înaintaș va muri în zori". 11) Sculptor antic grec, autorul renumitei statui „Discobolul" — Înfrîngere în limbajul specific galeriei. 12) Începe să scîrțîie! — Sportul hipic.*

S. IVAN

O, TEMPORA...

ORIZONTAL: *1) Clipe — Doar din timp în timp. 2) O bună bucată de timp (pl.) — Timp lipsit de umiditate. 3) Îl conjugă cătanele la toate timpurile — Timpul cînd se strînge recolta. 4) Măsură cu cîntec în timpul lui Cuza — Pe timpul Gomorei! 5) O chenzină! — Timp frumos — Soare (pop.). 6) Realizează timpi record — Se practică în bazine încălzite și în timpul iernii — Dan Iordăchescu. 7) Timp — Prelungire... birocratică. 8) Năpădesc ogoarele în perioadele ploioase — O poveste din alte timpuri. 9) Din cuaternar! — Călător și explorator în Africa — ...și mat. 10) Pronume — Așa sînt momentele de tensiune. 11) În temă — Are timp berechet — Micul Alexandru. 12) Apare în timpul.. secerișului — Anotimpul friguros.*

VERTICAL: *1) Un car de vreme — Timpul vîntului. 2) Timpul al patrulea la motoarele cu autoaprindere — Mari perioade de timp. 3) Se lasă cu timpul pe chipurile noastre (sing.) — Ușurează creșterea plantelor timpurii — Acord parțial! 4) Jumătate de măsură! — Tîrg al oilor în Maramureș, cunoscut din cele mai vechi timpuri. 5) Înceșmîntate în timpul iernii — Propune — Timp foarte rece. 6) Atomi electrizați — Vizită de scurt timp. 7) Se întoarce! — Timp anterior. 8) Strînge bani albi pentru zile negre — Depărtări. 9) În acest timp — Timp restrîns! — Etna fără... crater! 10) Timp de repaus în teatru — Intrări în pereți. 11) Fire de viață — Cîndva — Timp calendaristic. 12) În timpul cînd apare soarele, se roșește — Vreme rea pe mare.*

N. ARAGON

Dicționar: ANZ.

Cinematograful s-a născut dintr-un... strănut

Pe marginea unei aniversări

În anul 1970 cinematograful și-a sărbătorit împlinirea a 75 de ani de la naștere.

Desigur, toată lumea știe că brevetul de inventator aparține francezului Louis Lumière, dar foarte puțini sînt cei care cunosc împrejurările exacte care au determinat ideea acestei născociri. Și aceasta pentru că abia la sfîrșitul vieții lui, în anul 1948, Lumière a destăinuit unui bun prieten, pe nume Hernè Lauwick, amănuntele în legătură cu momentul inspirației — amănunte nu lipsite de originalitate și, dacă vreți, de umor.

Astfel, el a mărturisit acestui bun prieten că a inventat cinematograful datorită unui... strănut. Se îmbolnăvise de gripă și medicul îi recomandase să nu părăsească patul timp de trei zile. Imobilizat în casă, el căuta să se sustragă de la monotonie, gîndindu-se la feluritе peisaje și persoane din afara camerei în care se afla. La un moment dat, un strănut prelungit l-a făcut să rămînă cu ochii închiși și să-și continue procesul de imaginație. Și, deodată, probabil datorită febrei, această imaginație a căpătat proporții și reliefuri foarte precise, de parcă ar fi fost un spectacol real, desfășurat cu toată amploarea. Imaginile, proiectate pe fondul pleoapelor închise, se succedau, alternau și se mișcau cu repeziciune, ca țișnite dintr-un aparat necunoscut.

Cum pe vremea aceea el avea o fabrică de jucării la Besançon și era în căutarea unei idei noi, viziunea aceasta l-a inspirat. Și-a început să deseneze schițele unor imagini care, printr-o derulare rapidă și coerentă, să capete mișcare. L-a chemat apoi pe fratele său mai mare, Auguste, cu care era asociat la fabrică și i-a arătat proiectul noii jucării.

— Da, a spus acesta, e o jucărie într-adevăr interesantă, dar trebuie să fim atenți ca realizarea ei să nu coste prea mult.

Louis Lumière recunoaște, în destăinuirile făcute lui Lauwick, că n-a avut la început altă ambiție decît de a realiza o jucărie pentru copii. Nici chiar în anul 1895, cînd a avut loc la „Grand Café", de la Paris, proiectarea primelor lui filme, „L'Arroseur arrosé" și „L'entree du train en gare de la Ciotat", cu toată impresia puternică produsă asupra asistenței, nu s-a gîndit la altceva.

Abia cinci ani mai tîrziu, adică în anul 1900, Piccard l-a întrebat pe Lumière dacă n-ar putea realiza o proiecție pe un ecran uriaș. „Se poate — i-a răspuns acesta — dar necesită un mare consum de lumină și prezența permanentă a pompierilor, căci celuloidul se poate aprinde foarte ușor de la căldura degajată de această sursă de lumină."

Așa a apărut primul spectacol cinematografic de sală. Ce a urmat, știm cu toții. Numai povestea cu strănutul n-o știam pînă acum.

Două ghicitori

O expoziție ținută la Berlin acum patruzeci de ani — și la care a participat și România cu un stand foarte frumos — prezenta aceste... Ce sînt exponatele pe care le vedem?

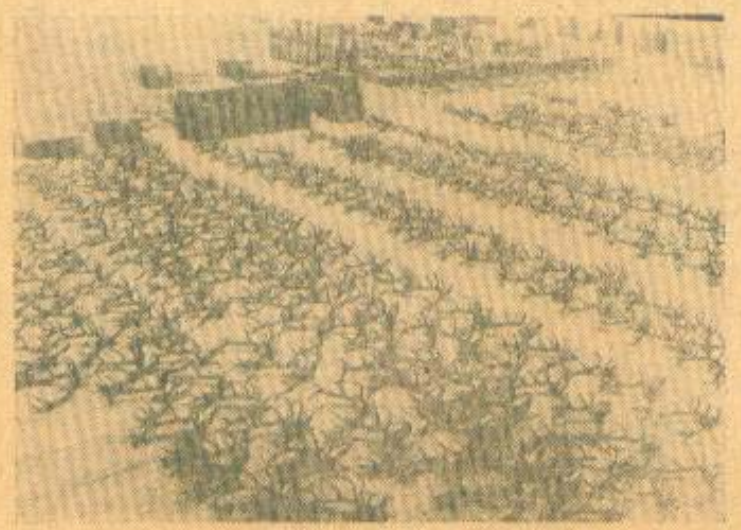

Un depozit de marfă, undeva într-un port din Insulele Filipine. Întrebarea: cel fel de marfă este cea pe care cei patru muncitori o pregătesc pentru export?

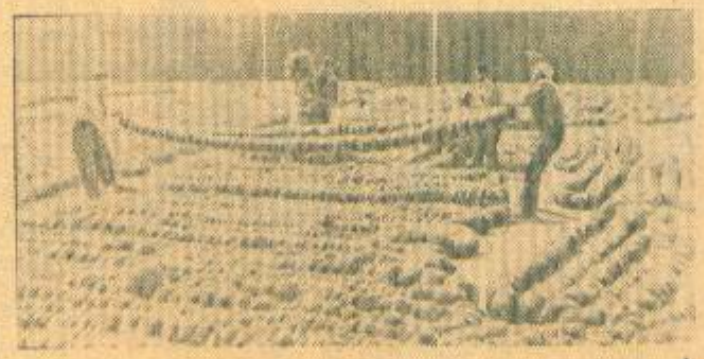

▲ *Butoaie de mare, puse la uscat.*

Coarne de cerb. ▶

Răspunsurile:

cinemateca memoriei

RICHARD BURTON

Trompeta lui Jimmy Porter, cel care «privește înapoi cu mînie», nu poate fi despărțită de imaginea lui Richard Burton, de ochii, de mîinile și bombănelile lui nervoase cu care credea că îi sperie pe apărătorii unei ordini vechi. Printr-unul din acele transferuri psihologice, atît de proprii cinematografului, umbra unui personaj fundamental însoțește mereu interpretul, sfidînd parcă pe ceilalți eroi, puși în mișcare de aceeași năprasnică forță dramatică («Noaptea iguanei», «Becket», «Cui i-e frică de Virginia Woolf?»). Ni se întîmplă însă, ce-i drept, să-l mai uităm pe mîniosul Burton, cînd vedem în revistele ilustrate fastuosul și atent regizatul spectacol al vieții de fiecare zi a cuplului Burton–Elizabeth Taylor. Ori de cîte ori sîntem ținuți la curent cu perlele și vizoanele pe care El i le dăruiește Ei — cam de două ori pe an — ne dăm seama ce mucalit actor comic este Richard Burton: chiar cînd interpretează comedii de prost-gust.

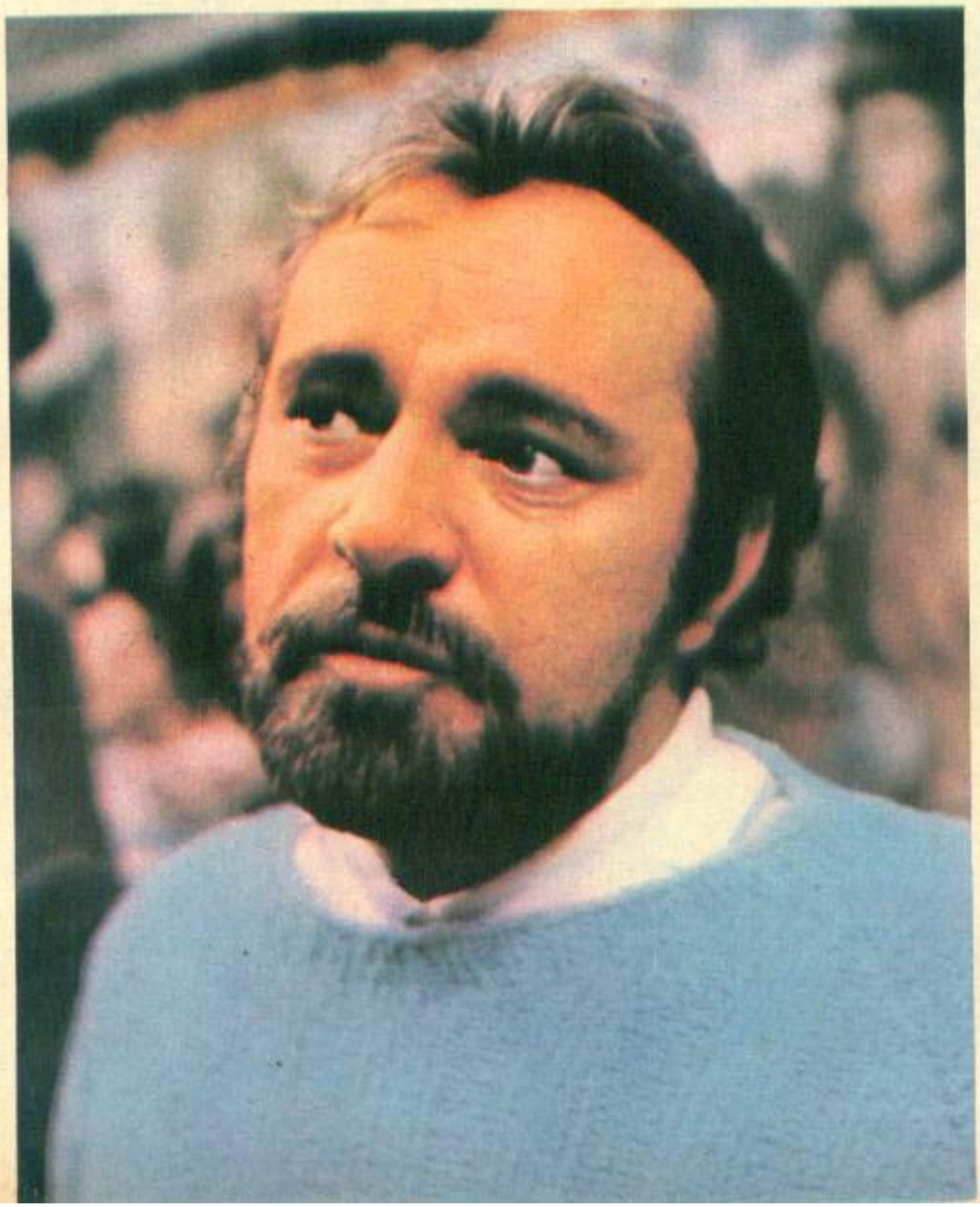

Foto Keystone

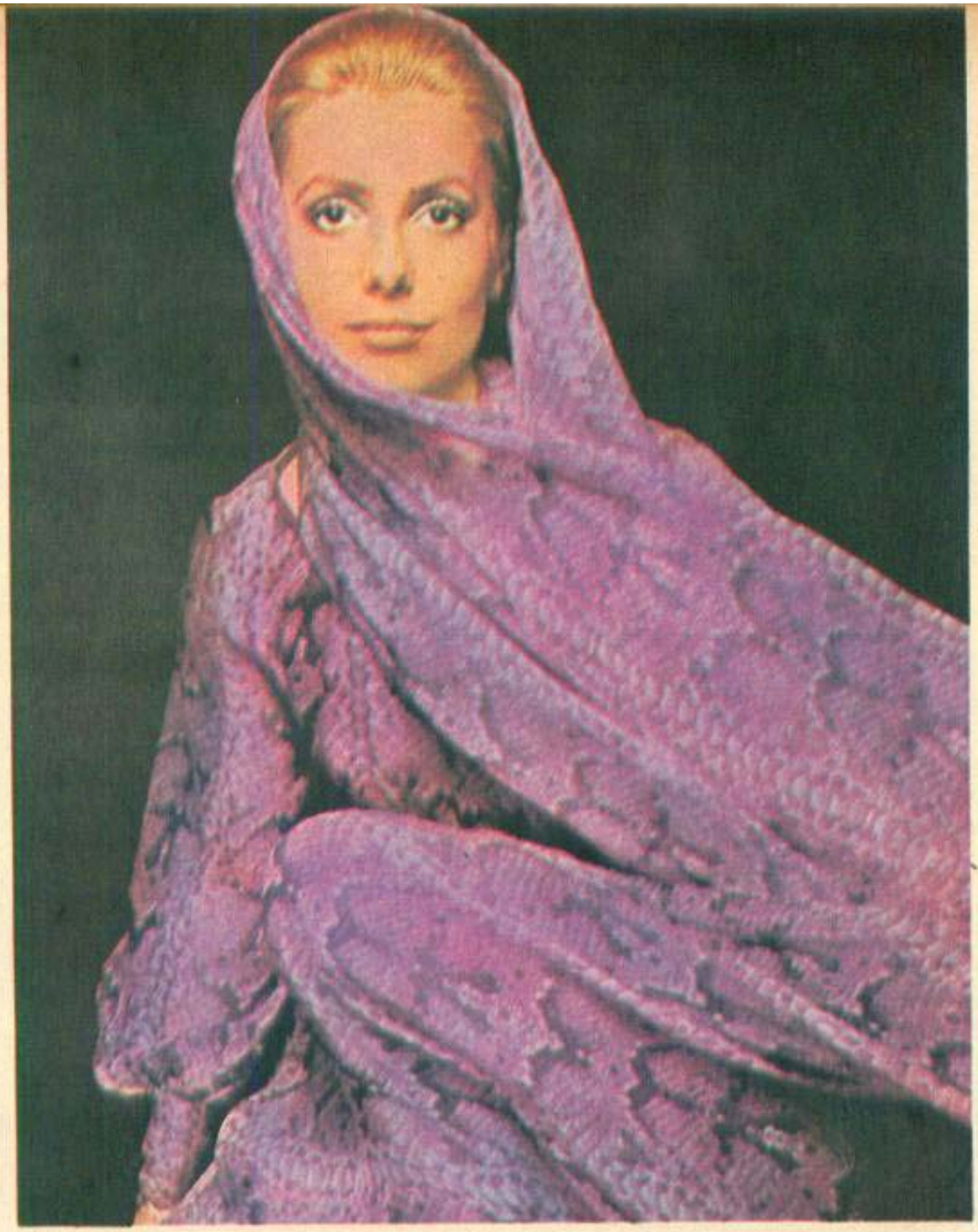

Vadim a destinase și pe ea unui viitor mit, dar abia își începuse opera de modelare a unei adolescente pervers-trufașe, cînd Galateea evadează. Jacques Demy îi propune o altă imagine, aceea a fetei suave, romantice, din **«Umbrelele din Cherbourg»**. ***Dar iscusitul plăsmuitor de mituri, Vadim, nu greșise atunci cînd voia să facă*** *din Catherine Deneuve un simbol al unei feminități mai puțin accesibile, periculoasă pentru cei care vor să-i distrugă liniștea în care se retrage. Dovadă că mulți dintre regizorii cu care a lucrat mai pe urmă (Polanski, Buñuel, Truffaut)* ***nu au solicitat excesiv suavitatea ei de plantă de seră, ci nebănuitele și bine ascunsele ei curiozități.***

Cu o frumusețe «care nu riscă să se demodeze» — după cum se autocaracterizează — cu o seriozitate și ambiție vrednice de laudă, ajutată de o intuiție după care se dă în vînt orice regizor, Catherine Deneuve a ajuns în ultimii trei ani cea mai bine cotată actriță franceză. A refuzat cu abilitate să se închidă într-un personaj, de aceea nimeni nu-i spune familiar, Catherine, sau simbolic, Deneuve. La o respectuoasă și necesară distanță de public, ea rămîne Catherine Deneuve.

CATHERINE DENEUVE

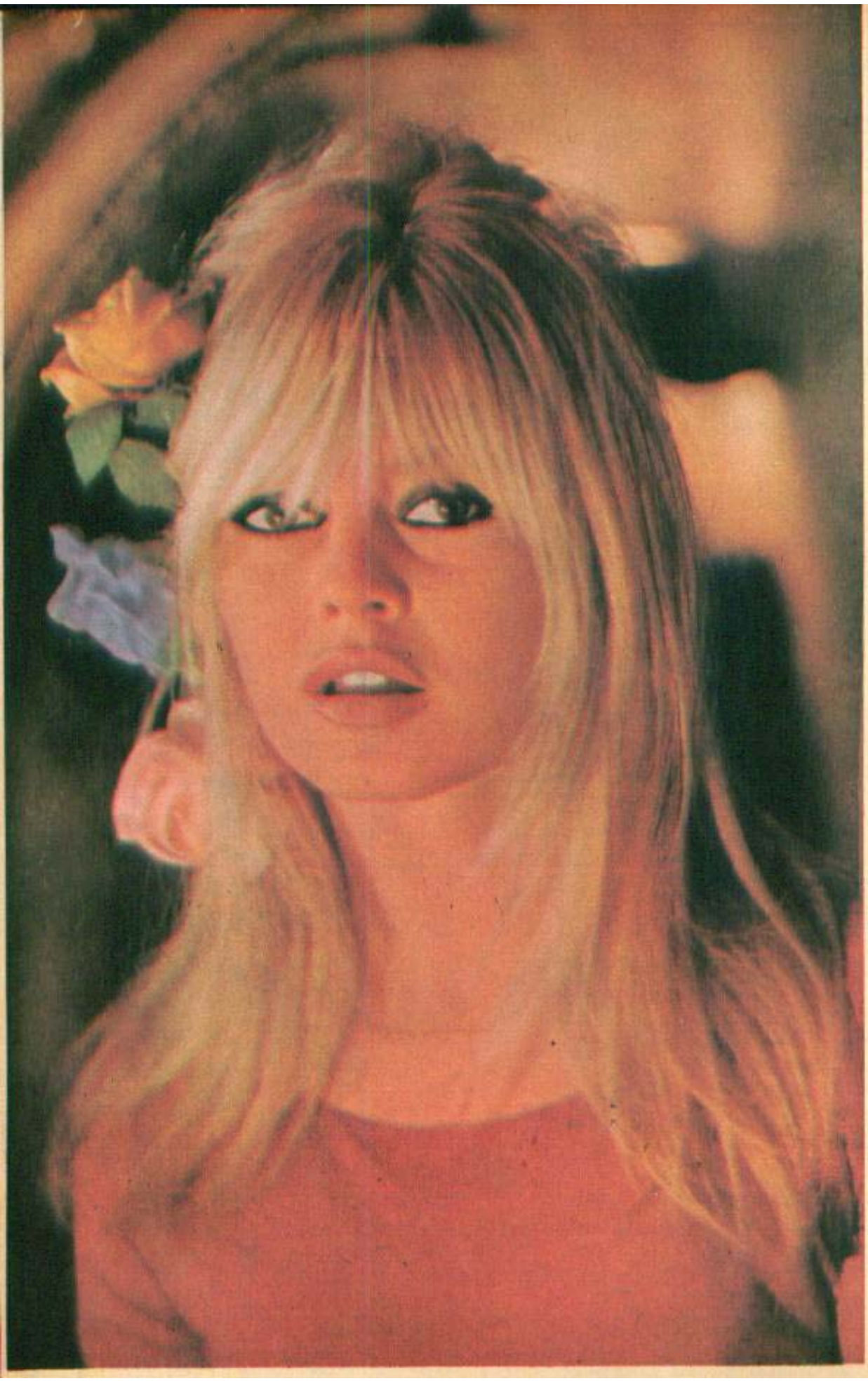

cinemateca memoriei

BRIGITTE BARDOT

«...Şi Dumnezeu a creat femeia», iar Vadim a creat-o pe Brigitte, a plăsmuit cel mai tulburător, mai bine întreţinut şi mai deşert mit al filmului francez. Dintr-o adolescentă cu pletele în vînt, graţioasă pînă în vîrful unghiilor, reprezentantă a unei generaţii care ura sofisticăriile şi venerarea idolilor misterioşi, puternicul mecanism publicitar, ajutat de contribuţia benevolă a individului care-şi doreşte un idol-bun de consum, a consolidat ceea ce ştim cu toţii: fenomen social, mit la pătrat, obiect de studiu pentru sociologi (Georges Conchon constata în 1962 că într-un singur ziar, într-o săptămînă, numele preşedintelui republicii a apărut de 72 de ori, iar al lui B.B. de 53 de ori).

Astăzi, cînd simbolul s-a consumat — deşi Brigitte este încă tînără şi frumoasă — actriţa se străduieşte să trăiască nu pe spinarea mitului, ci prin propriile ei daruri de comediană. Filmează mult, este mai harnică decît oricînd, dar o ajunge din urmă, ca o piază rea, amintirea isteriei colective ce o dezlănţuia cu zece-opt ani în urmă şi care umbreşte actriţa de pe ecran.

MIREILLE DARC

O fată norocoasă, departe de a fi frumoasă, departe de a fi «fascinant de interesantă», care a prins (sau a nimerit) momentul cînd mitul vedetei a cam început să pălească, cînd lumea dă serioase semne de plictiseală chiar și în fața chipurilor care numai cu cîțiva ani în urmă declanșau isterii colective. În coada unor nume ca Mireille Darc sau Marlène Jobert circulă tot mai insistent ideea de **antivedetă**, *ființă care respinge adorația și transformarea într-un simbol, care vrea, pur și simplu, să meargă în voie pe o stradă, printre oameni egali cu ea, fără teama de a fi asaltată și hăituită.*

Lansată de filmele lui Georges Lautner — mediocre povestiri erotice — Mireille Darc a repetat atît de des și de tare că nu o interesează celebritatea, că vrea să rămînă o fată obișnuită, liberă și oricînd gata să sfideze orice

Foto Unifrance

prejudecată — sau ceea ce ar semăna a prejudecată — încît a sfîrșit prin a deveni celebră tocmai pentru toate acestea. A semăna cu Mireille Darc, a ajunge acolo unde a ajuns ea, este visul mărturisit sau nemărturisit al multor fete moderne și urîțele cărora le vom spune mîine antivedete. Dacă nu ne vom sătura și de acest cuvînt...

TAMARA SIOMINA

Fata din Kaluga, care s-a prezentat la examenul de admitere în institut cu un fragment din Tînăra Gardă, *este astăzi una dintre actriţele impunătoare ale ecranului sovietic. Regizorul care i-a oferit marele prilej al consacrării, Mihail Şveiţer, autorul ecranizării «Învierea», consideră că Siomina «ne cucereşte prin adevărul jocului său, prin sensibilitate şi capacitatea de a găsi soluţii subtile unor probleme complicate». Într-adevăr, tînăra interpretă are harul de a-şi îmbogăţi eroinele, de a le dărui neaşteptate rezerve de vigoare, demnitate şi graţie. Aşa am cunoscut-o în «Cîntăreaţa sclavă», «Învierea», «Ziua fericirii», «Dragostea lui Serafim Frolov». «Fiecare fiinţă are propriul său ritm» — mărturiseşte Tamara Siomina. Acest ritm îmi dau eu osteneala să-l aflu, ori de cîte ori întîlnesc un nou personaj».*

TOSHIRO MIFUNE

Prezenţa într-un film a lui Toshiro Mifune, vedeta numărul unu a cinematografiei japoneze, actorul devenit adevărat stîlp al creaţiilor marelui Kurosawa, este o garanţie a unui desăvîrşit recital actoricesc. Personalitatea sa copleşitoare, stranie îmbinare a tehnicilor desprinse din teatrul tradiţional japonez cu stilul de joc modern, mîndria, inteligent învăluită, cu care croieşte personajelor un alt destin, ce trece dincolo de voinţa iniţială a autorilor, ar putea constitui subiectul unui capitol aparte într-o istorie a filmului japonez contemporan. «Îngerul beat», «Rashomon», «La marginea societăţii», «Cei şapte samurai», «Sanjuro», «Sus şi jos», «Barbă roşie», «Asasinul de samurai», «Judo saga», «Sabia pierzaniei», «Revolta» — *cîteva titluri din bogata sa filmografie — au răspîndit pe toate meridianele chipul acestui cavaler încruntat, rătăcitor pe drumurile dreptăţii.*

ALBERTO SORDI

Împreună cu Gassman, Nino Manfredi și Ugo Tognazzi formează echipa comică de aur a filmului italian. Dar în timp ce tovarășii săi, mai arătoși la chip, și deci cu mai mult acces la inima fetelor, s-au specializat în interpretarea «mascalzonilor» sentimentali, a licheluțelor simpatice, nepericuloase, căci întotdeauna sînt descoperite la timp, Sordi și-a întins stăpînirea peste rolurile de «cetățeni mijlocii cumsecade»; acei inavizi mai greoi din fire, înzestrați cu o naivitate încîntătoare, dar aducătoare de ponoase. Eroii lui Fellini din «I vitelloni» (ambiția lui Sordi este a nu se uita că «a fost primul actor fellinian»), ai lui Monicelli și Dino Risi — cu care actorul a lucrat cel mai mult — sînt niște candizi care își închipuie că poți scăpa de candoare cu una, cu două, trăgînd ușor pe sfoară azi pe unul, mîine pe altul. Ei vor afla tîrziu, și uneori nu fără durere, că pentru a te lepăda, profitabil, de naivități îți trebuie astăzi un oarecare sistem.

BEKIM FEHMIU

Festivalul de la Cannes din 1967 a obligat lumea cinematografică să primească în rîndurile sale o nouă vedetă, un tînăr actor iugoslav pe care presa nu a întîrziat să-l treacă imediat în galeria «marilor duri» ai ecranului. Acestui interpret, a cărui forță nu întunecă niciodată suplețea gîndului și limpezimea emoției, i se datorează o mare parte din vraja filmului «Am întîlnit țigani fericiți» care l-a catapultat, pur și simplu, pe orbita succesului internațional. Mulți au văzut în el «un al doilea Belmondo». Dar Fehmiu (absolvent al Academiei de teatru din Belgrad, deținător al mai multor premii naționale și internaționale, printre care o medalie de aur la Bergamo) a știut să rămînă, în primul rînd, el însuși. Filmele realizate în ultimii trei ani în studiourile italiene (Dino de Laurentiis i-a oferit un contract pe mai multă vreme), printre care și serialul de televiziune «Ulysses», păstrează aceeași imagine statornică a unui actor care știe că «personalitatea este binele suprem».

Multă vreme, numele ei nu a putut fi despărțit de cel al lui Godard, cineastul care i-a înălțat piedestalul de vedetă. Ca și Vadim, celălalt mare plăsmuitor de chipuri și personaje, autorul lui «Pierrot nebunul», a transformat o fostă manechin — venită din Danemarca să-și încerce norocul la Paris — într-o perfectă **actriță-copac** *(ca să folosim o cunoscută formulă a lui Antonioni) sau* **actriță-păpușă**, *în stare să se supună cu suplețe insolitelor jocuri ale regizorului.*

«Micul soldat», «O femeie este o femeie», «A-și trăi viața», «Bandă aparte», «Pierrot nebunul» au consolidat imaginea eroinei godardiene, ființă fragilă și vulnerabilă, de cele mai multe ori, destul de periculoasă prin lipsa ei de răspundere, alteori.

După despărțirea de Godard, descumpănită, Anna Karina părea o jucărie a cărei cheie n-o mai are nimeni. A plecat în căutarea altui noroc, pe alte meridiane: timp de doi ani a turnat în R.F.G. și Anglia, cu ambiția de a dovedi că este o actriță completă. Abia în 1969 s-a reîntors în Franța, solicitată fiind de debutantul André Ferwagi pentru «Timpul de a trăi». Mulți dintre cineaștii cunoscuți se tem deocamdată să o solicite: a face un film cu Anna Karina este, într-un fel, ca și cum ai fura o idee de-a lui Godard. Nu toți au curajul sau intuiția lui Jacques Rivette care în 1965 i-a oferit marea șansă de afirmare pe cont propriu în «Călugărița».

ANNA KARINA

cinemateca memoriei

CANDICE BERGEN

După moartea Marilynei Monroe s-a spus că Americii nu i-a mai rămas decît zîmbetul delicat al lui Audrey Hepburn. Cînd Sidney Lumet a convins-o pe fiica ventriloculul Bergen să apară în filmul său «Grupul» (1964), lumea cinematografică a descoperit un alt surîs ce avea să devină celebru: cel uşor sfidător al Candicei Bergen. Venerabilul critic american Bothley Crowther spune despre ea că «este o explozie de farmec, de sex-appeal maliţios, de inteligenţă ironică». A refuzat sistematic să-şi transforme frumuseţea într-un bun al publicităţii, nu s-a supus voinţei producătorilor care voiau să modeleze din ea o nouă Grace Kelly, atît de mult aşteptată. Candice Bergen a rămas ceea ce a vrut de la bun început: o actriţă şi o persoană independentă. Filmează ce şi cînd îi place (ne-o amintim din «Ziua în care vin peştii» şi «A trăi pentru a trăi»). Dacă se plictiseşte sau nu găseşte un rol care să o atragă, se întoarce la vechile sale pasiuni: fotoreportajul şi studiul filologiei.

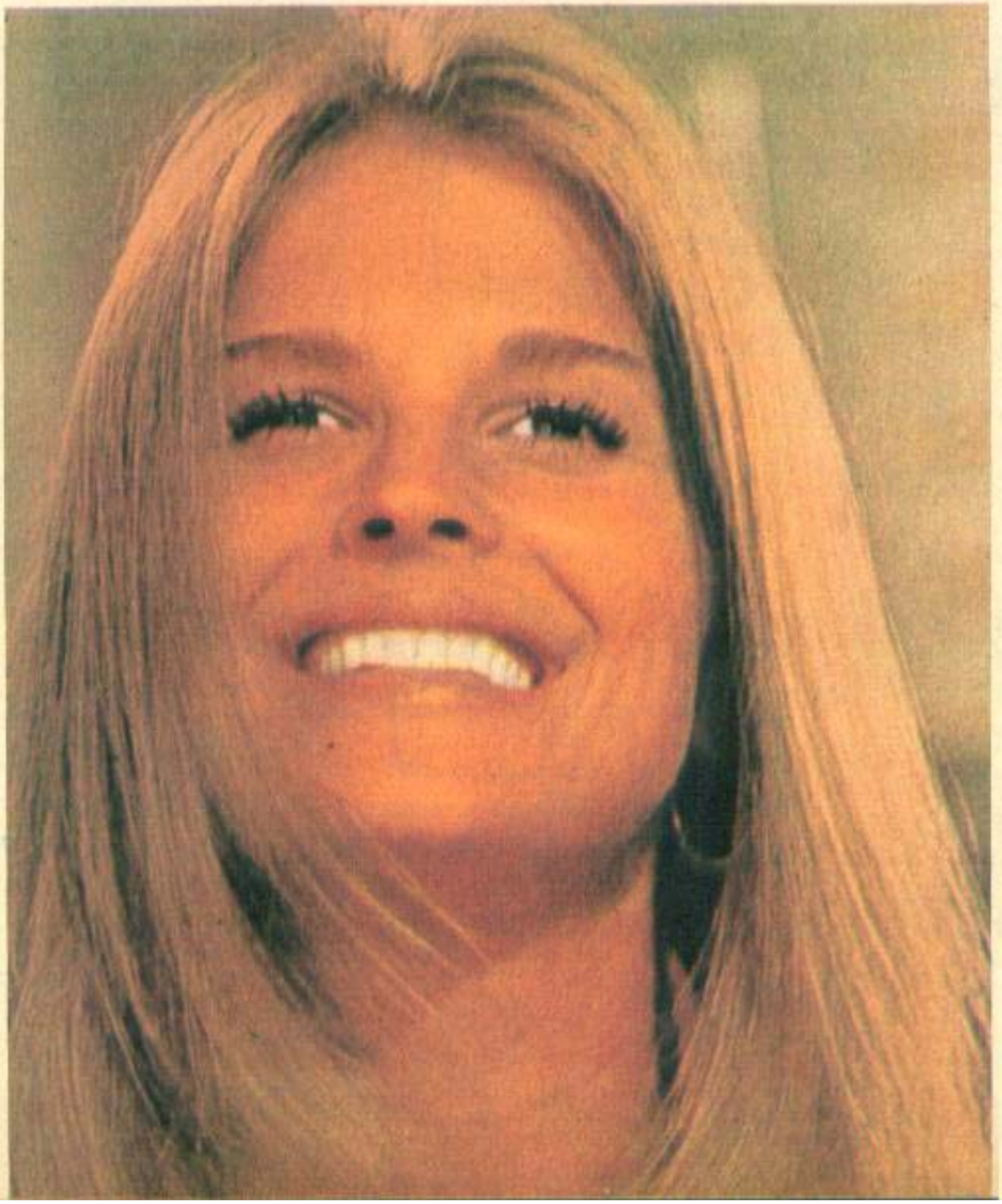

ÎNTÎLNIRE CU muzica ușoară ÎN DECENIUL 7

de Edmond DEDA

Cîte festivaluri de muzică ușoară nu ne-au dovedit, pe atunci cînd unii dintre noi încă nu credeam, că această «artă... minoră», această cenușăreasă a muzicii, și-a cucerit un loc important în viața socială! Cîți sceptici nu s-au convins de forța și expresia cîntecului simplu, dar profund omenesc, cu ocazia «Cerbului de aur» de la Brașov, descoperind în melodiile interpretate de Jean-Claude Pascal, Hugues Aufray, Escudéro, Barbara, Juliette Gréco, Ewa Demarczyk și alții, o lume pe care n-ar fi crezut niciodată că o pot cuprinde cîteva măsuri de muzică... ușoară.

Cîți alții n-au aflat — în cealaltă față a muzicii ușoare — divertismentul vital necesar deconectării, înlocuind în mod fericit carbaxinul cu Rita Pavone și napotonul cu Francine.

Și, în sfîrșit, cîți neîncrezători, mereu dispuși să creadă în superioritatea florilor ce cresc în grădinile altora, nu au descoperit cu uimire frumusețea creației noastre de muzică ușoară, a numeroase melodii românești devenite în competiție șlagăre internaționale și — de ce să nu recunoaștem — talentul multor interpreți de-ai noștri — discutați la noi (toată lumea se pricepe la muzică ușoară, bineînțeles) — dar astăzi incontestabile «stele» de prestigiu și solicitate peste hotare. Să citățm doar cîteva nume: Margareta Pîslaru, partenera lui Gilbert Bécaud, vedetă a emisiunilor radiotelevizionilor din Canada și Statele Unite, reprezentanta noastră la concursurile internaționale de la Sopot, Split, Atena etc., Doina Badea, posesoare a numeroase premii naționale și internaționale, Anda Călugăreanu, circulînd între R.D.G., unde a cucerit un dublu-premiu întîi, R.F. a Germaniei și R.P. Polonă, Mihaela Mihai, atît de solicitate și apreciate peste hotare; ca să nu mai amintesc de Aurelian Andreescu, Dan Spătaru, ba chiar și Dorin Anastasiu, interpretul ideal al șansonetei pe care însă o inspirație nefericită l-a îndemnat să interpreteze excelenta «fanfară militară» a lui Temistocle Popa atît de potrivită lui Dan Spătaru, dar atît de... invers lui Dorin Anastasiu (Brașov, 1970).

◀ *Tom Jones*

DEZLEGAREA UNEI PSEUDOȘARADE

Muzica ușoară, vedetă? Da! Sau dacă vreți, da, imediat după fotbal. Nu protestați, dragii mei snobi. E adevărat, voi nu mergeți cu transistorul pe umăr la plajă, nici cu fotografia Margaretei în buzunar. Dar de cîte ori nu v-ați surprins — plăcut sau neplăcut — fredonînd, fluierînd sau măcar înghinînd un șlagăr la modă!...

Știu, aveți circumstanțe atenuante: la radio, televizor, pe stradă, în magazine, restaurante, cluburi, șranduri, pe plajă

sau la cabană, acasă sau la serviciu, peste tot aceeași prezență cotidiană a muzicii ușoare... Proaspătă, nouă, chiar dacă de cele mai multe ori reia stiluri sau ritmuri de-acum cîteva decenii, ea vă însoțește pretutindeni, este prietenul dv. (sic!) de fiece zi. O consumați fără ca ea să aibă nocivitatea unor deconectante dubioase, a tutunului presupus cancerigen sau a alcoolului interzis la... volan.

Ascultați actori de proză cîntînd muzică ușoară și vedeți interpreți consacrați ai genului jucînd teatru și — altă culme — ei nu vă displac cîtuși de puțin, ba chiar găsiți că realizează un lucru foarte bun.

Aci găsim dezlegarea acestei pseudoșarade. Genul acesta al muzicii ușoare, prin complexitatea lui, pretinde un interpret complex, așa-numitul artist total, deopotrivă de bun actor, mim, cîntăreț, dansator, dotat cu o puternică personalitate, creator al unui stil propriu, original, de interpretare. Genul acesta a solicitat de la începuturile sale artiști totali, implicînd deseori și creația muzical-poetică a așa-numiților «cant-autori» (interpreți ai propriilor lor creații) Modugno, Celentano, Aznavour, Bécaud Brassens și alți contemporani nu sînt decît continuatori ai vechilor Adam de la Halle și François Villon.

STILURI ȘI FORMAȚII

După «rock-and-roll»-ul deceniului trecut, lansat în America de Elvis Presley și în Europa de Johnny Hallyday — stil bazat pe vechea formă muzicală de «blues», transformată cu trei decenii în urmă în boogie-woogie — căruia i s-au adăugat accentele pe timpii slabi (2 și 4) caracteristici dixielandului; după stilul «urlătorii», consacrat de Modugno la San Remo—1958 cu celebrul său «Volare», după diverse alte curente și maniere mai puțin importante, ultimul deceniu a debutat cu apariția formațiilor vocal-instrumentale bazate pe chitare electrice. În acest context trebuie menționați formația engleză «The Shadows» și solistul ei Cliff Richard, cunoscuți pentru prima oară la noi din filmul «Tinerii». Pe Cliff Richard l-am revăzut apoi la «Cerbul de aur» — 1969 și la Sala Palatului R.S.R. — 1970. Îndată după ei au apărut numeroase alte formații dintre care cea mai populară a rămas «The Beatles». Care este meritul lor? De ce a prins stilul lor și — cu toate amendamentele — se menține și azi? Foarte simplu. A, nu ce credeți dv.! Nu din cauza bărbilor, a pletelor și a ciudățeniilor vestimentare care au lansat cel mult o modă de loc nouă (și străbunicii noștri purtau bărbi și redingote asemănătoare, ba chiar și pantaloni evazați). Nu moda, ci faptul că — originare din Liverpool — formațiile «beat» valorificau melodic, armonic și ritmic folclorul acestei regiuni.

Din acel moment, muzica ușoară engleză, pînă atunci umbrită de sora ei americană, a obținut o personalitate și s-a făcut prin aceasta cunoscută în lumea întreagă. Stilul «beat» a fost preluat apoi și de formații ale altor popoare, realizînd însă pe elementul melodic specific fiecărei țări o muzică «beat» localizată.

Dintre cele mai cunoscute formații de acest gen mă rezum să citez: «Bee-gees», «The Turtles», «Dik-Dik», «I Giganti», «I Faraoni», «The seekers» (Australia), «I nuovi angeli» cu șlagărul lor «Color chocolate», și «The Rolling Stones» cu creațiile lor interpretative cele mai reprezentative: «Sympathy for the Devil», «No, Expectations», «Dear Doctor», «Factory Girl» și «Parachute Woman».

Succesul a fost enorm. Aceste formații au cucerit cel puțin două discuri de aur (peste 2 000 000 discuri vîndute!). Se știe că «Beatles»-ii au contribuit la echilibrarea balanței de plăți a Angliei pe 1963-1964, datorită veniturilor enorme realizate peste hotare. Numai discul lor cu melodia «I Want to Hold Your Hand» s-a vîndut în 6 000 000 exemplare în mai puțin de trei luni.

La noi în țară **Sincronii** lui Cornel Fugaru au realizat cîteva interesante prelucrări de folclor; «Olimpicii» lui Dimitrie Inglesis s-au remarcat prin prelucrări în stil preclasic, iar formațiile «Mondial» (București), «Roșu și Negru» (Iași) și «Phenix» (Timișoara) s-au evidențiat prin compoziții originale, unele bazate pe versurile unor mari poeți (Eminescu, Alecsandri, Coșbuc).

FORMAȚIILE «BEAT»

Propun să profităm de ocazie pentru a face cunoștință cu cîteva din formațiile reprezentative ale stilului «beat».

The Shadows, cu înfățișarea unor tineri agreabili, talentați, și-au spus povestea lor în filmul «Tinerii». Ei au fost îndrumați de dirijorul și orchestratorul Norrie Paramour

ÎNTÎLNIRE CU *muzica ușoară* ÎN DECENIUL 7

◀ *Bécaud*

Brassens ▼

(a dirijat orchestra Festivalului «Cerbul de aur», acompaniindu-l pe Cliff Richard). Din melodiile lor, rămase și astăzi în discoteca de aur a genului, amintesc «The Miraje» de Carr-Paramour și «The Mustang» de Welch-Marvin.

Interpretul Cliff Richard s-a lansat o dată cu «The Shadows», devenind foarte cunoscut în lumea întreagă datorită filmelor «Vacanță de vară» și, firește, «Tinerii». Primul său succes? Melodia «Oh, Boy». Prima acuzație? Imitarea lui Elvis Presley. Prima dovadă a conturării și cristalizării unui stil original de interpretare? Celebrul șlagăr mondial «Congratulations» (abia după șapte ani de carieră internațională).

Apariția lui Cliff într-un costum stil «Old England» corespunde vechilor balade anglo-saxone modernizate, care constituie, în linii mari, repertoriul său de bază. Cliff Richard și «The Shadows» au obținut primele două discuri de aur cu melodiile

▲ *Gigliola Cinquetti*

◀ *Bobby Solo*

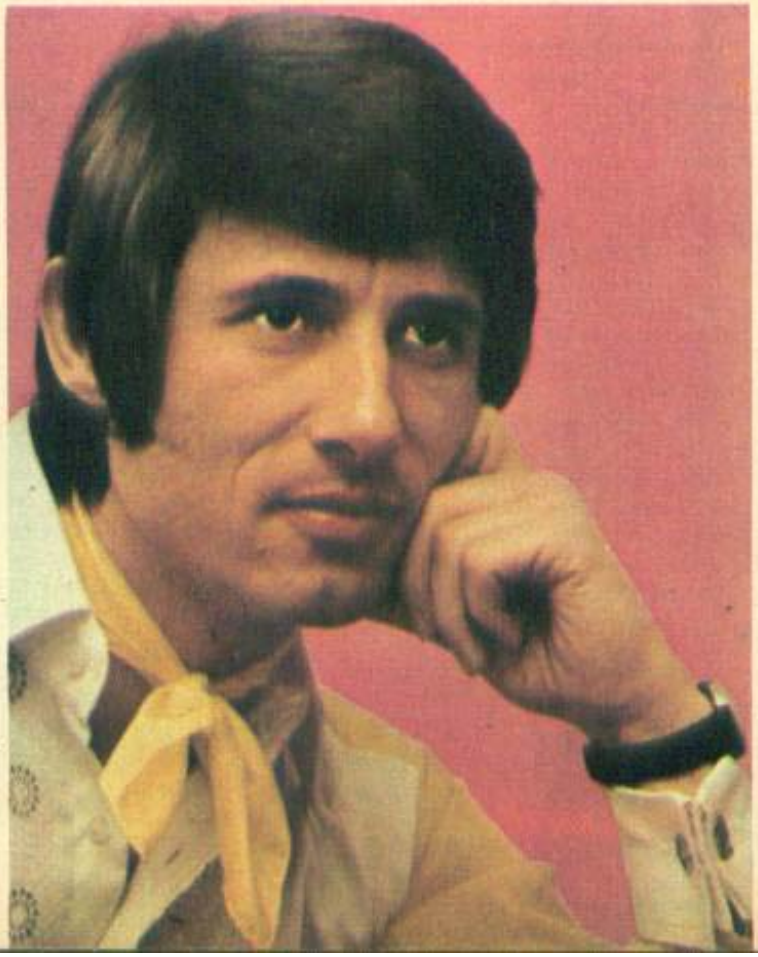

Udo Jürgens ▶

ÎNTÎLNIRE CU

muzica ușoară

ÎN DECENIUL 7

«I'm Afraid To Go Home» de Gold Udell și «The Twelfth Of Never» de Livingstone Webster.

Harry Wubb (adevăratul nume al lui Cliff) s-a născut la 14 octombrie 1940 la Lucknow — India. La 7 ani părinții săi au revenit în Anglia. După terminarea liceului, pe care l-a făcut ca bursier, el dă o audiție în fața lui Carrol Lewis, la studiourile Gaumont-Cinema. Urmează întîlnirea cu Norrie Paramour și «The Shadows».

Alte piese de succes: «Guitar Song», «Kontiki», «Wonderful Land», «Without You» și «I Wonder», ultimele două compuse de Cliff.

«Boom»-ul carierei sale? Ați ghicit: «Congratulations».

DE LA «MERISEY BEAT» LA BEATLES

The Beatles s-au format într-un orășel din apropierea portului Liverpool. Stilul lor — ca și al tuturor formațiilor de chitare electrice din această regiune — se numea «merisey»; sunetul specific al acestor chitare era «merisey sound», iar ritmul folosit de baterie era denumit «merisey **beat**». De aci provine denumirea stilului «beat» și al formației **Beatles.** Ei s-au lansat în filmul muzical «A Hard Day's Night». Înregistrările lor au cunoscut cel mai mare tiraj din istoria discului: «I Want To Hold Your Hand», «Ask Me Why», «A Tast Of Honey», «Can't Buy My Love», «From Me To You», «She Loves You» etc.

Făcînd abstracție de elementul comercial (plete, bărbi, haine fistichii), precum și de repetate concesii făcute zgomotului în dauna muzicii, **The Beatles** au realizat cîteva înregistrări de bun-gust, cu aranjamente reușite și o originalitate ajutată de elementele folclorice la care au apelat.

The Searchers — un grup original în seria formațiilor de acest gen — au renunțat la vocea solistului; melodia este cîntată la unison, iar apoi se reia, fie în canon, fie în tratări ritmice diferite dar simultane. Refrenul de încheiere se cîntă pe două voci la intervale de cvartă sau sextă. Aranjamentele și acuratețea interpretării dovedesc o serioasă pregătire muzicală și un deosebit bun-gust. Exemple? Melodiile «Needles and Pins», «Don't Throw Your Love Away» și «Someday We're Gonna Love Again».

Membrii formației: Frank Alan — chitară bas, Chris Curtis — baterie, John McNally — chitară de acompaniament și Mike Pender — chitară solo.

Salvatore Adamo

ȘI MUZICA UȘOARĂ ÎȘI ARE «APOSTOLII SĂI»

Apărut la începutul anului 1966, cvartetul vocal-instrumental italian **I Giganti** e compus din Sergio — chitară bas, fratele său Mino — chitară, Ginto — orgă electronică și Papes — baterie. Personalitatea și originalitatea acestui ansamblu provin mai întîi din alcătuirea repertoriului care cuprinde

în mare parte cîntece religioase ale negrilor cu texte adaptate în limba italiană. Din această cauză admiratorii acestui ansamblu i-au dat denumirea de... apostolii muzicii ușoare. Printre cele mai apreciate piese interpretate de **I Giganti** se numără: «Morirai senza di lei», «Solo per voi» și «Fuori dal mondo».

«SACRÉ DOLLAR»

În Franța s-au afirmat **Les Missiles**, cvartet vocal-instrumental al cărui succes a început să se contureze în anul 1964 o dată cu editarea discului care conținea melodia «Sacré dollar». De origine algeriană, membrii formației **Les Missiles**, Bernard — chitară solistică, Micky — baterie, Robert — chitară bas și Manu — chitară ritmică de acompaniament, au fost colegi de școală și cam în acea perioadă se situează și începuturile lor muzicale, ceea ce explică una din marile calități ale ansamblului: omogenitatea. Considerați «pionierii» stilului vocal instrumental în Franța, **Les Missiles** sînt totodată ansamblul cel mai reprezentativ în această țară pentru muzica ușoară modernă. Stilul lor are ca punct de plecare «rock»-ul și varianta acestuia lansată de grupul englez **The Beatles**. Sonoritatea specifică, relevată de altfel imediat după apariția primului lor disc, este rezultatul unor căutări îndelungi pe care **Les Missiles** le efectuau cu mult înainte de a deveni «profesioniști». Este evidentă în maniera lor de interpretare și influența muzicii folclorice americane albe, așa-numitul «skiffle», care a fost în timpul de aur al cow-boy-lor și al chitarelor neelectrice un fel de străbun al «rock-and-roll»-ului. Toate aceste elemente au contribuit la succesul imediat pe care l-au înregistrat la numai cîteva săptămîni de la apariția discului cu melodia «Sacré dollar», înregistrat pentru casa Pathé-Marconi — o adaptare originală a piesei «Green back dollar», care s-a bucurat de un imens succes în Statele Unite în interpretarea formației «The Kingston Trio».

Tot în Franța au apărut **Les Diglous, Les Spoutnicks, Les Chaussettes noirs** și grupul de acompaniament al interpretei Sheila, **Les Guitares**. Cele mai reușite înregistrări ale acestor formații cu sonorități «cosmice», sunete reverberate care sugerează plutirea în imponderabilitate, sînt:

(Continuare în pag. 245)

Formația Flashmen

ÎNTÎLNIRE CU muzica ușoară ÎN DECENIUL 7

Margareta Pîslaru

Mihaela Mihai

◀ *Anda Călugăreanu*

Jacques Hustin ▲

ÎNTÎLNIRE CU

muzica ușoară

ÎN DECENIUL 7

◀ *Johnny Dorelli*

(Urmare din pag. 241)

«Galaxie», «Les Martiens arrivent», «Spacial Show».

În Italia, în afară de formațiile mai susmenționate, amintesc faptul că, recent, grupul vocal-instrumental **Dik-Dik** a primit discul de aur pentru cele 1 500 000 discuri vîndute cu ultimul lor șlagăr «Primavera, Primavera».

500 000 CHITARIȘTI ELECTRICI NUMAI ÎN FRANȚA

Chiar dacă almanahul de față ar fi dedicat în întregime... muzicii ușoare, ceea ce nu e cazul, ar fi totuși insuficient pentru simpla enumerare a 1% din cele mai cunoscute formații. O anchetă a ziarului «L'Humanité» descoperea acum cinci ani numai în Franța peste 500 000 chitariști electrici. Lăsînd la o parte această «beatles-manie» și «modelele» impuse de ea, reținem ca element pozitiv și demn de relevat valorificarea folclorului în acest subgen al muzicii ușoare.

După folosirea diverselor teme clasice, romantice și din opere sau balete («Lacul lebedelor», «Madame Butterfly» etc.) de către formația **Ray Coniff** într-un mod specific (melodia expusă de suflători la unison cu vocile, acompaniați într-un stil caracteristic acestei formații), a apărut un alt stil deosebit: utilizarea instrumentală a vocilor pentru prelucrarea în original sau în prelucrări a diverselor teme clasice sau preclasice. Cele mai cunoscute formații care au realizat înregistrări de înaltă ținută artistică sînt: **Les Doubles Six** și **Les Swingle Singers.** Aceste formații de sextet sau dublu sextet de alcătuire franco-americană sînt compuse din muzicieni de valoare, absolvenți de conservator, dotați cu glasuri excepționale și ureche absolută. Preludiile sau Fugile de Bach, «Eine Kleine Nacht Musik» de Mozart, prelucrările unor teme de Palestrina sau Vivaldi rămîn, în interpretarea lor specifică, adevărate bijuterii artistice.

STELE ȘI STELUȚE

De fapt, în cele două mari ramuri ale muzicii ușoare — muzica «de ascultat» și muzica de dans — stilul «beat» aparține în general celei de-a doua, iar formațiile de tip «Swingle Singers», celei dintîi.

În muzica «de ascultat» există diverse stiluri curente, în funcție de modalitățile de exprimare. Dacă la Jacques Brel sau Georges Brassens versurile sînt pe primul plan, muzica fiind un accesoriu prețios dar secundar, la Charles Aznavour, Francis Lemarque, Gilbert Bécaud, Salvatore Adamo, Cristophe, Jacques Hustin ș.a. versurile și muzica au o pondere egală. În schimb, la Adriano Celentano mijloacele de expresie, detestate de unii, admirate de alții, sînt pe primul plan, fie că ele exprimă sau nu sensul versurilor ori ale muzicii, sau se rezumă numai la mișcare și la incitarea ei.

«Clanul», cum și-a numit Celentano grupul de interpreți, și-a îndeplinit scopul «artistic». Uzina de dinamism reprezentată în miniatură de Rita Pavone părăsește comercialul, efectele ieftine. Rita poate să emoționeze tot atît de bine cum știe să electrizeze pe ascultători: a creat un stil. N-aș putea afirma același lucru despre colega ei Caterina Caselli, care se strădulește, cu reduse șanse de reușită, să realizeze o manieră mai originală de interpretare.

«Steluțe» în galaxia muzicii ușoare? Cîte vreți cu sau fără premii la San Remo, cu sau fără discuri de aur: Ornella Vanoni, Rosanna Fratello, Orietta Berti, Iva Zanicchi, Piero Focaccia, Anna Identici, Paolo Mengoli, ca să amintim numai cîțiva italieni. Nume, mereu alte nume, apar, lansează un șlagăr — ceea ce e încă foarte mult — sau sînt lansați de un șlagăr creat de alții — ceea ce e penibil, dar, se pare, destul de rentabil. Apoi dispare în neantul anonimatului din care s-au desprins (din vina lor sau a altora).

Dar nu poate fi trecută în schimb sub tăcere apariția plină de romantism dar nu desuetă a Gigliolei Cinquetti, creatoarea unui stil original tocmai prin mijloacele simple și pure de exprimare artistică pe care le folosește. Lansată la San Remo cu piesa «Non ho l'età» din care a creat un șlagăr mondial, Gigliola — cunoscută dv. și cu prilejul «Cerbului de aur»-1969 — reușește o performanță rară: interpretează mult mai bine decît autorul însuși, celebrul și sensibilul cantautor Domenico Modugno, melodia acestuia «Dio, come ti amo».

INTERPREȚI PROTESTATARI

Bob Dylan se înscrie în rîndul interpreților-autori ai unui stil în care ideea versurilor este superioară acestora, ca și muzicii. Interpretarea este voit-monotonă. Nu contează glasul, nici frumusețea melodiei, care poate fi un «country-song» sau «hilly-billy» oarecare, nici meșteșugul versurilor. Contează ideea, care se desprinde cu atît mai viguroasă, cu cît este descătușată de orice artificiu interpretativ. Bob Dylan face parte din seria interpreților protestatari (împotriva nedreptăților sociale, a discriminării rasiale sau a războiului din Vietnam). Aceste «protest songs» se bucură de succes în rîndul tineretului american, așa cum în Franța se bucurau de aceeași caldă primire cîntecele de idei ale lui Yves Montand («À Paris», «C'est à l'aube», «Mourir c'est partir à la guerre» etc.)

Zizi Jeanmaire, Amalia Rodriguez, Juliette Gréco, Rika Zaraï, Barbara, Marie Laforêt, Edith Pieha, Pia Colombo, opt personaje, opt stiluri, opt apariții, un singur factor comun: arta, adevărata artă, vibrantă, cuceritoare, copleșitoare...

Tom Jones urmat de **Engelbert Humperdinck** sînt corespondenții anglo-saxoni ai italianului **Claudio Villa** și ai spaniolului **Raphael** (Brașov, 1970). Frumusețea glasurilor, bine «pozate» în urma unui studiu temeinic, subliniază farmecul cîntecelor, conferind muzicii un rol primordial. După Maurice Chevalier, Fernandel și Georges Milton, de acum trei decenii, șansoneta comică, cîntecul satiric își găsesc, între alții, interpreții ideali în Henry Salvador («Zoro est arrivé»), Annie Fratellini, Danny Kaye («Civilisation»). Șlagărul — melodia de mare circulație — a găsit în regretatul pianist de jaz și interpret vocal Nat King Cole, în Connie Francis, ca și în interpretul italian Bobby Solo, tălmăcirea cea mai apropiată de sufletul ascultătorilor.

UN STIL UNIC ÎN LUME

La «Cerbul de aur»-1970 am avut prilejul unei întîlniri cu un stil unic în lume: **Ewa Demarczyk.** Într-o limbă necunoscută, în-

▲ Connie Francis

▲ The Beatles

◀ France Gall

Formația Camaleonti ▼

ÎNTÎLNIRE CU

muzica ușoară

ÎN DECENIUL 7

◀ Reggiani

Modugno și Claudio Villa ▼

terpretînd o muzică depărtată de cea mai vagă tendință de șlagăr, acompaniată de o formație utilizînd mijloace de expresie de ev mediu sau de preclasic, Ewa Demarczyk a subjugat sala. Am ascultat-o vrăjiți, cu răsuflarea întretăiată. Avalanșa consoanelor nu mai constituia o piedică. Înțelegeam toți numai prin marea ei putere de expresie, de transmitere, de convingere. În fața ochilor noștri se celebra Arta. N-am să uit cum la terminarea recitalului întreaga sală, juriul, oamenii de artă, presa, ne-am ridicat ca la un semn nevăzut în picioare pentru a o aclama. Seara tîrziu, în holul hotelului «Carpați», reprezentantul în juriu al televiziunii elveține, un muzician de talie europeană, a îngenuncheat în fața Ewei Demarczyk, ca un omagiu adus artei desăvîrșite.

Apropo, unde v-ați ascuns în seara aceea dumneavoastră, acei ce detestați muzica ușoară? A, n-a fost muzică ușoară! Poate nici Marie Lafôret n-a interpretat muzică ușoară? Oare nici Josephine Baker? Alt stil, altă manieră, alte mijloace de expresie și totuși muzică ușoară, pentru că ea este un gen variat, și nu e vina ei dacă a fost atît de impropriu denumită «ușoară».

Și la urma urmelor aceasta nici nu are actul de naștere contemporan nouă.

Prima «chanson» își are obîrșia în anul 881 cînd un monah din Valenciennes a compus acea «chanson pour Eulalie» ale cărei versuri constituie primul text cunoscut în istoria șansonetei franceze, text pe care-l redăm în transcripție modernă:

«Bonne pucelle fut Eulalie
Bel avait corps
Et plus belle avait l'âme».

Primul șlagăr francez a apărut în 1285 la premiera «jeu»-ului (comedie muzicală primitivă) «Robin et Marion» de Adam de la Halle. Este vorba de duetul «Robin et Marion»:

«Oh, Robin je t'aime
«Robin, mon amour
«Marion, tu m'aimes?
«Robin, pour toujours»...

Vodevilul, bunicul deopotrivă al operetei și al spectacolului de revistă, era cunoscut încă de pe vremea regelui Francisc I al Franței. Cîțiva cîntăreți, actori și dansatori se întîlneau în uliță și însăilau un fel de mic spectacol cu un fir conducător alcătuit din cuplete, cîntece lirice, comice, satirice, de petrecere, mici scenete, dansuri etc.

Marele Boileau în lucrarea sa «Art poétique» consemnează acest fapt și îl definește în versurile sale:

«Le Français, né malin, forma le vaudeville
«Agréable, indiscret, qui conduit par
«Passe de bouche en bouche et s'accroit
en marchant»...

Opereta, evoluată pînă la «musical»-ul contemporan — o altă formă a muzicii ușoare de ascultat — și-a găsit... nașul în W.A. Mozart care a atribuit lucrării sale «Bastien und Bastienne», subtitlul de «Operetta tedesca» sau operetă.

Ocupîndu-se de chanson, de cîntecul cu caracter de șlagăr, Jean-Jacques Rousseau l-a definit astfel: «o mică poezie pe o melodie la fel de mică, o poveste scurtă, un crîmpei din viață, dar — ce curios — întrunite în cîntec, în chanson, acestea te cuceresc, te urmăresc în familie, îți pătrund în suflet, în buzunarul de lîngă inimă, între

(Continuare în pag. 249)

▲ Rita Pavone

▼ Dan Spătaru

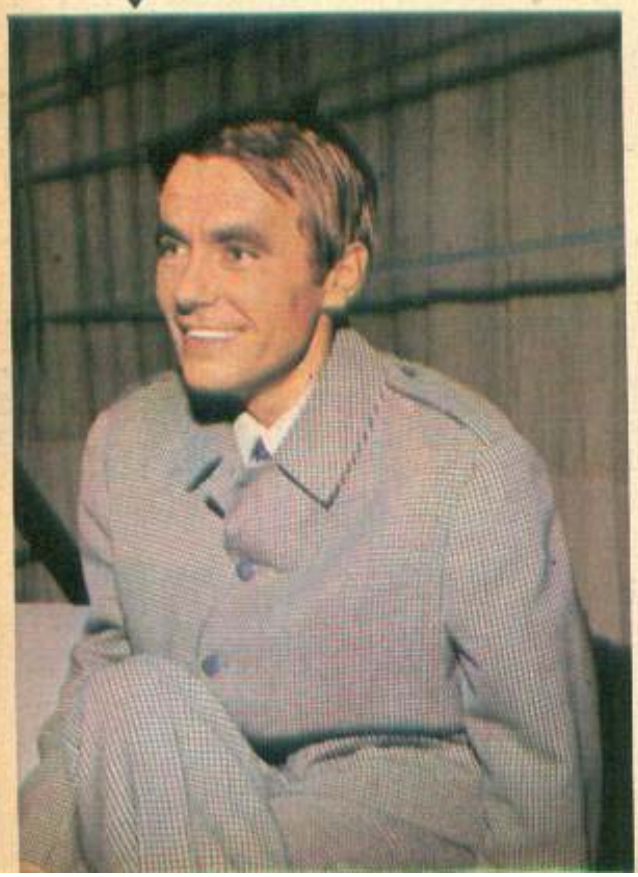

ÎNTÎLNIRE CU

muzica usoară

ÎN DECENIUL 7

Elvis Presley ▶

◀ Juliette Gréco

Aura Urziceanu

Rika Zaraï

Ewa Demarczyk

ÎNTÎLNIRE CU
muzica ușoară
ÎN DECENIUL 7

◀ *Aznavour și solii artei românești.*

(Urmare din pag. 247)

prieteni, îți apar pe buze în tovărășia iubitei, te însoțesc în somn și îți răsar o dată cu zorile...»

Și — pentru că sîntem la capitolul marilor oameni ai literaturii și artei care au acordat prețuirea lor acestui gen — mai amintesc o întîmplare rămasă memorabilă.

Într-o seară a anului 1895, celebra șansonetistă Yvette Guilbert — supranumită «la princesse de la chanson» (imortalizată astfel pe o faimoasă pînză în ulei a lui Toulouse-Lautrec), o Edith Piaf a secolului trecut — a fost invitată la o serată în casa editorului Charpentier din Paris. Printre oaspeți se aflau cîțiva dintre marii scriitori ai vremii: **Emile Zola, Alphonse Daudet, Octave Mirbeau, Pierre Loti, Hervieu.** Rugată să cînte, Yvette a stîrnit un entuziasm indescriptibil. Constituiți apoi în... juriu, scriitorii au ales melodiile destinate să apară într-un album editat de Charpentier. Atît albumul cît și discul, apărut mult mai tîrziu, au purtat pe copertă portretul Yvettei Guilbert.

Printre melodiile albumului vă pot cita «Le fiacre de Xanrof», «D'elle à lui» de P. Marinier și două cîntece compuse de Yvette: «Madame Arthur» și «L'éloge des vieux» pe versurile scrise de abatele de Lattagnant (secolul al XVIII-lea).

Astăzi, datorită frumuseții versurilor lor, Georges Brassens, Jacques Brél și Charles Aznavour figurează în «colecția marilor poeți francezi». Yvette Guilbert, apoi Edith Piaf, urmată de Mireille Mathieu, Josephine Baker, veșnic tînăra și neobosita Josephine, stele cu nume, dar și cu **eternă valoare**...

Apropo de Josephine Baker; la conferința de presă ea și-a amintit cu plăcere de tînărul, pe vremea aceea pianist și compozitor la «Cărăbuș» (cu 40 de ani în urmă), Gherase Dendrino, și și-a exprimat dorința să-l revadă. Formidabilă memorie la 65 de ani! N-ar fi rău să fie molipsitoare...

JAZUL NU E MUZICĂ UȘOARĂ

Știu, nu v-am vorbit nimic despre jaz. Profit de ocazie pentru a preciza neavizaților că jazul este un **alt** gen muzical, că **nu face parte din muzica ușoară**, ci a împrumutat acesteia unele elemente ale sale; că jazul este de fapt un anumit mod de a vedea, de a simți și de a exprima muzica, mod care depinde de o însușire nativă suplimentară talentului muzical, însușire pe care nu o au decît unii oameni. A spune «am învățat jaz» este o aberație. Ella Fitzgerald n-a învățat jaz cu nimeni. A făcut cei mult niște exerciții vocale; Giuli Ciohelli, la fel.

Aura Urziceanu a făcut vocalize cu o profesoară de canto și a cîntat acompaniată de diverse orchestre (a cîntat și cu mine, ba chiar și în duet vocal). A pretinde însă că vreunul dintre noi ar fi învățat-o jaz este exagerat. A luat de la fiecare cîte ceva și a grefat pe ceea ce natura i-a dăruit. Dar numai acest simț deosebit a condus-o pînă la situația ei de solistă a celebrei orchestre dirijate de marele Duke Ellington.

Aș avea încă multe de spus despre Mireille Mathieu, continuatoarea stilului inițiat de Edith Piaf, despre marele interpret, și creator, pe cît de înzestrat pe atît de modest, Gilbert Bécaud, cu ale sale «Dimanche à Orly», «Un jour, quand la pluie viendra», «Et maintenant», «L'important c'est la rose» etc., despre Charles Aznavour, artistul total, creatorul atîtor melodii cunoscute de dv. Aș mai putea adăuga pe compatriotul lui Johnny Hallyday, Frank Alamo, tînărul cîntăreț cunoscut la noi din melodiile lansate de el «Non, ne me dis pas adieu», «Ma mère» și «Oui, j'ai peur». Pe fiul cunoscutului actor de comedie Fernandel, Frank Fernandel, lansat cu melodia lui Calvet «Une marionette», interpret al melodiilor de succes «Les yeux d'un ange», deținător al premiului Festivalului «La rose d'or d'Antibes». Firește că alături de Salvatore Adamo se situează și tînărul cantautor francez Christophe, cu ale sale melodii de mare succes «Aline», «Je suis parti», «La fille aux yeux bleu», devenit cunoscut abia cînd a renunțat să-i imite pe marele interpret de jaz Ray Charles. De altfel și italianul Little Tonny s-a lansat imitîndu-l pe Ray Charles. În pericol de a fi dat uitării din cauza acestei pastișe de interpretare, Tonny a găsit un drum propriu, creînd un stil original care l-a adus la nivelul unei popularități aproape egale cu a lui Adriano Celentano.

Am parcurs împreună numai cîțiva interpreți, ca și unele formații care au contribuit la crearea unor stiluri curente și maniere noi de interpretare a muzicii ușoare în ultimii zece ani. Închei, cerînd scuze cititorilor pentru aria prea mică a celor cuprinși în această succintă enumerare.

Acum, cînd am văzut împreună cît de largă este paleta pe care o mînuiește muzica ușoară, îmi permit să propun redacției «Flacăra» instituirea unui concurs, dotat cu premii, pentru cea mai bună denumire nouă acordată muzicii impropriu denumite **ușoară**.

▲ Mireille Mathieu

▲ Johnny Hallyday

▼ Raphael

▼ Sylvie Vartan

minunatul RETEZAT

de
Nic. A. STRĂVOIU
Fotografii
de
V. N. GOLGOȚIU

Cu vreo 35 de ani în urmă — într-o epocă în care lumea civilizată nu prea sesizase încă pericolul ce îl reprezintă prea brutala intervenție a omului în economia naturii, intervenție ce duce, fatal, la răsturnarea echilibrului biologic statornicit de natura însăși — marele om de știință Emil Racoviță depunea primele stăruințe pentru înființarea unui parc național al României. A unei rezervații în care totul să fie lăsat în starea originară; în care amestecul omului să fie redus la minimum; în care scoarța terestră să fie lăsată să-și trăiască evoluția geologică de capul ei, plantele și animalele să fie lăsate să lupte — fiecare în felul său — pentru un loc sub soare; în care individul cel mai bine înzestrat — plantă sau vietate — să iasă biruitor, iar cel mai slab să piară. În folosul continuei îmbunătățiri a speciei sale...

Au trecut anii și deceniile și lumea civilizată are la tot pasul prilej să se încredințeze, cu vîrf și îndesat, că citadinizarea și industrializarea ce presează viața omului oferă trai mai înlesnit, ce-i drept, și confort din ce în ce mai seducător, dar că își are și reversul... Din ce în ce se generalizează convingerea că, dacă nu se iau cele mai intense măsuri pentru protejarea naturii, generațiile viitoare vor fi lipsite cel puțin de bucuria de a mai admira o poiană cu flori, de a asculta cîntec de privighetoare, de a-și delecta ochiul și sufletul în joaca plină de șiretlicuri a unui tăcîm de cățel de vulpe ieșiți la gura vizuinii, de a se înfiora la auzul mormăielilor unui Moș Martin deranjat de la masa pe care tocmai o lua în desimea zmeurișului, de a asculta, cu inima la gură, bătăioasele mugete ale taurului de cerb intrat în zodia nunții.

Parcul Național al României este azi o vie, o splendidă realitate. El a luat ființă acolo, în partea de vest a Carpaților Meridionali — nu în Bucegii prea expuși presiunii turistice! — respectîndu-se și sub acest raport indicațiile date de marele om de știință înaintaș. Rostul lui nu poate fi, firește, acela de a atrage întreg turismul nostru montan și alpin. Nici acela de a servi drept model, drept primă încercare asupra felului cum ar trebui oprită, chipurile, intervenția omului, de felul cum ar trebui sustrase oricărei activități economice mari întinderi din toți munții cei mari. Sau cel puțin din zona în care rărindu-se și sfîrșindu-se codrul de brad, începe împărăția nesfîrșitelor goluri: pășuni cu iarbă grasă, întrerupte de pîlcuri de jneperi și ienuperi. Ci Parcul Național din Retezat este în primul rînd un vast muzeu de istorie naturală și un mare laborator totodată, în care oamenii de știință pot cerceta nestingheriți fenomenele geologice și biologice ce au loc acolo unde și atunci cînd omul nu se amestecă nici în activitatea scoarței terestre, nici în viața plantelor sau animalelor. Unde cercetătorii pot învăța ce și cum trebuie făcut ca și în celelalte masive, care — firește — nu pot fi scoase total din circuitul economic, natura să fie cît mai puțin stricată de la rosturile ei, ca echilibrul biologic, a cărui amintire poate avea urmări funeste pentru sănătatea și chiar viața generațiilor următoare, să fie cît mai puțin înrîurit de acțiunile economice și de iureșul turistic care din ce în ce se fac mai simțite, pînă în cele mai ascunse văgăuni ale munților.

În văzduh stăpînesc vulturii: hoitarul, vulturul sur, vulturul brun, vulturul bărbos — și pînă deunăzi stăpînea și zăpanul care, se pare, a dispărut fără urmă — apoi mai multe neamuri de acvile și pajuri, șleahtă de răpitoare încă îmbogățită, la vreme de vară, cu altele venite din sud. Precum și de unele ce, plecînd din Alpii prea mult cutreierați de om, și-au găsit sălaș în Retezatul nostru. Pustietatea crestelor și tăpșa-

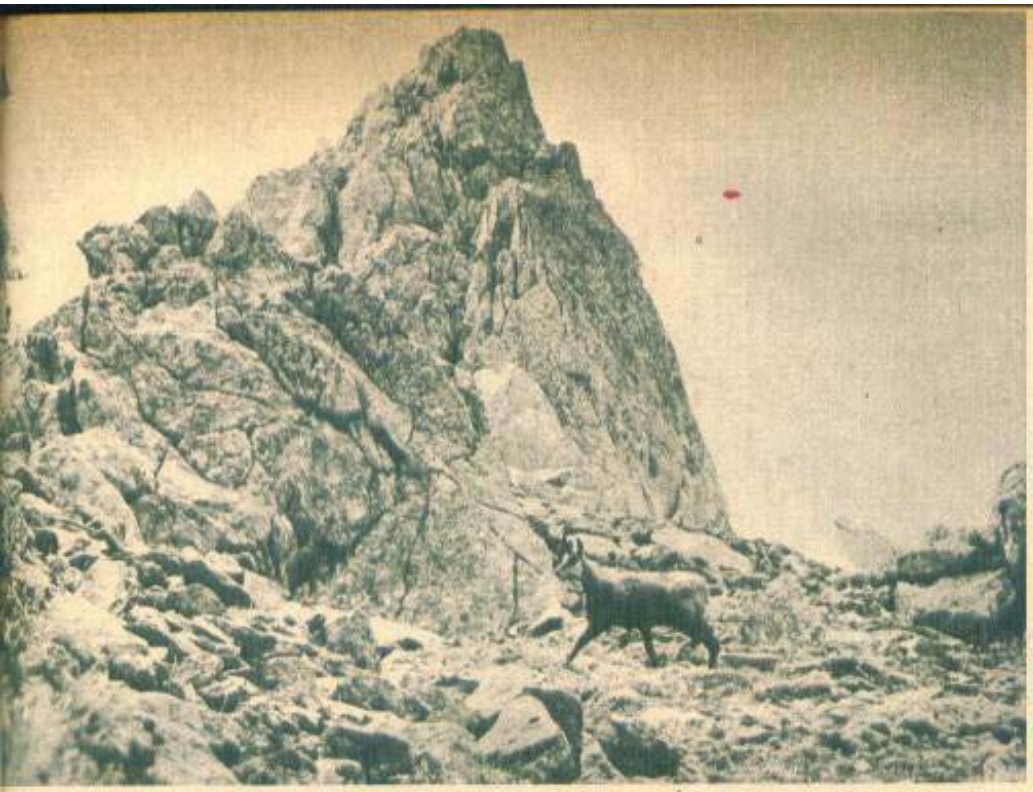

nelor adesea este înviorată de întregi ciopoare de capre negre — sălbăticiuni ce, de fapt, au blănița brună-gălbuie, dar care pare neagră atunci cînd silueta animalului se proiectează pe seninul cerului sau pe peretele de stîncă scăldat în soare. Pe baza de jos a zonei alpine — pe-acolo pe unde brădetul se sfîrșește, rărindu-se mereu, spre a face loc stîncăriei acoperite de mușchi ce emană miasme de peșteră — cocoșul de munte e sălbăticiunea ce înviorează un peisaj de fel prietenos, dar cu atît mai măreț. Iar mai apoi, cel ce, tulind-o mereu la vale, se afundă în codrul neumblat, va da — și ici, și colo — de urmele și «lăsăturile» ursului, ale lupului, ale rîsului, ale pisicii sălbatice, ale jderului, apoi de acelea ale sălbăticiunilor din «neamul cerb». Și nu adesea va avea prilej să asiste, uimit, la goana și lupta dintre ucigași și victime, luptă în care nu intervine nimeni și care se urmează, potrivit crudelor legi ce stăpînesc viața sălbăticiunilor, de la începuturile lumii.

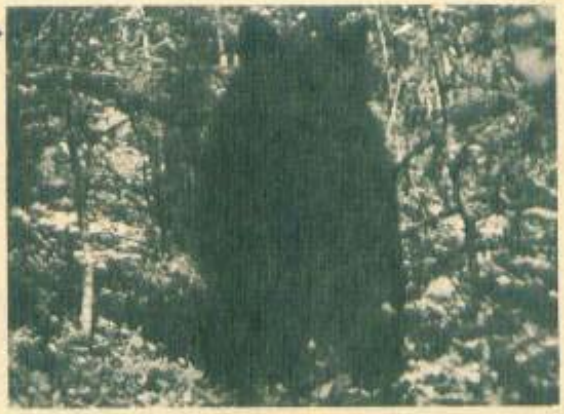

Nu dorim să adăugăm un nou ghid turistic al Retezatului multelor existente. De aceea ne mărginim să arătăm doar în linii mari că Parcul Național din Retezat are o întindere de aproape 20 km², că hotarul lui pornește de la Gura Zlatna (784 m) mergînd pe Rîul Mare pînă la Gura Apei (945 m), că de acolo coboară la confluența Lăpușului Mare cu Rîul Mare, pe care îl ține pînă la Lunca Berhinii. Hotarul urcă apoi pe culme înglobînd steanul calcaros al Stănuleților Mari (2 058 m), trece de-a coasta spre Șaua Drăgășanului, coboară din nou de-a lungul acesteia în Valea Lăpușnicului, pe care o urmează pînă deasupra pragului glaciar de la cota 1 413...

La marginea din nord a Parcului Național portiunea limitată la răsărit de pîrîul Dobra, la miazănoapte de pîrîul Zlatna, la apus de valea Radeșul Mare iar la miazăzi de șiragul de piscuri Radeșul (2 096 m), Vîrful Seselor (2 323 m) și Poarta Bucura, este declarată «zonă științifică» în care măsurile de ocrotire a naturii sînt și mai stricte. Aici nu se păsunează, nu se trage un foc de armă, nici chiar asupra lupului prins cu iedul de capră neagră în gură; copacul doborît de vînt năprasnic sau de bătrînețe este lăsat să putrezească pe loc și nimeni altul decît personalul de pază și cercetătorul științific nu poate pune piciorul.

După cum am spus, scriind aceste cîteva pagini nu am dorit să oferim cititorului un nou ghid turistic, ci am dorit să-i atragem doar atenția mai ales celui ce îndrăgește drumeția, turismul montan, alpinismul, că, intrînd în Parcul Național din Retezat — în dorul unui peisaj cu adevărat inedit pe care nu îl mai poate oferi azi decît colțișorul de rai anume neatins de mîna omului — trebuie să se simtă stăpînit de o nouă etică turistică. Cuprins de un adevărat simțămînt de smerenie, el trebuie să lase la intrare îndătinatul năravde a-și chema tovarășii chiuind în gura mare. Ca și obiceiul unor gălăgioase popasuri de prînz, de seară sau de noapte. Căci toate acestea, ca și părăsirea drumurilor și potecilor anume marcate și admise pentru turiști, duc la sperierea și alungarea sălbăticiunilor care în Parcul Național din Retezat

minunatul RETEZAT

sînt — datorită ocrotirii de care se bucură de multă vreme — mai puțin temătoare de om decît suratele lor de pe alte meleaguri. El trebuie să știe că baterea de noi poteci, sau simpla călcare a ierbii, sau culegerea fără rost a florilor, ce doar lăsate la locul lor își arată adevărata splendoare de forme și de culori, sînt acțiuni ce duc la alterarea a tocmai ceea ce trebuie să rămînă neînrîurit de prezența omului.

Cel ce caută recreație și încîntare cutreierînd meleaguri virgine puțin atinse, încă, de mîna omului, trebuie să se considere ostaș al Marii armii a ocrotitorilor naturii. Al acelei mișcări de masă, tot mai temeinic organizată în întreaga lume, în sufletul căreia tot mai adînc pătrunde convingerea, care nu se mai uită nici o clipă, că lupta pentru conservarea naturii nu e, în fond, nimic altceva decît lupta pentru păstrarea unui necesar echilibru între om și natura care îl înconjură. Pentru ca și aceasta — și el — să supraviețuiască puhoiului de fier și beton, de mașini și mașinării, de chimicale, fum și gaze otrăvitoare care din ce în ce copleșește globul nostru pămîntesc.

▲ **Brîndușe**

Pajiștile, seninările, brînele dintre stînci, atrag atenția prin florile lor viu colorate, care împestrițează mănunchiurile de iarbă de un verde neînchipuit de frumos. Sînt flori scînteietoare, dintre care cele mai multe — primulele, ghințurele, cerențelul, nu-mă-uita-ul, clopoțelul, crizantema alpină, garofița, vulturica, smîrdarul, floarea-de-colț sînt de mult declarate și ocratite ca monumente ale naturii.

Flori-de-colț ▶

▲ **Rododendron**

Lacul caprelor negre din rezervația științifică a Academiei R.S.R. ▶

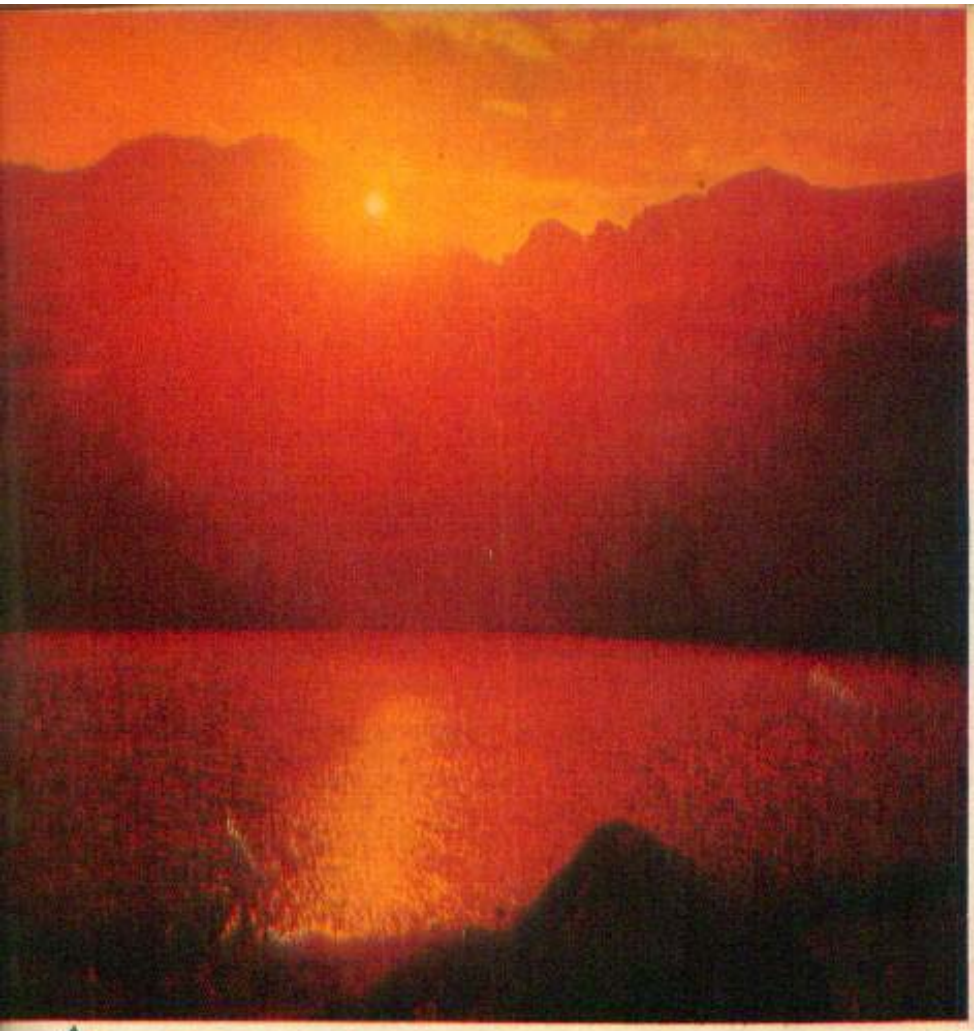

▲ Apus de soare la lacul Ana.

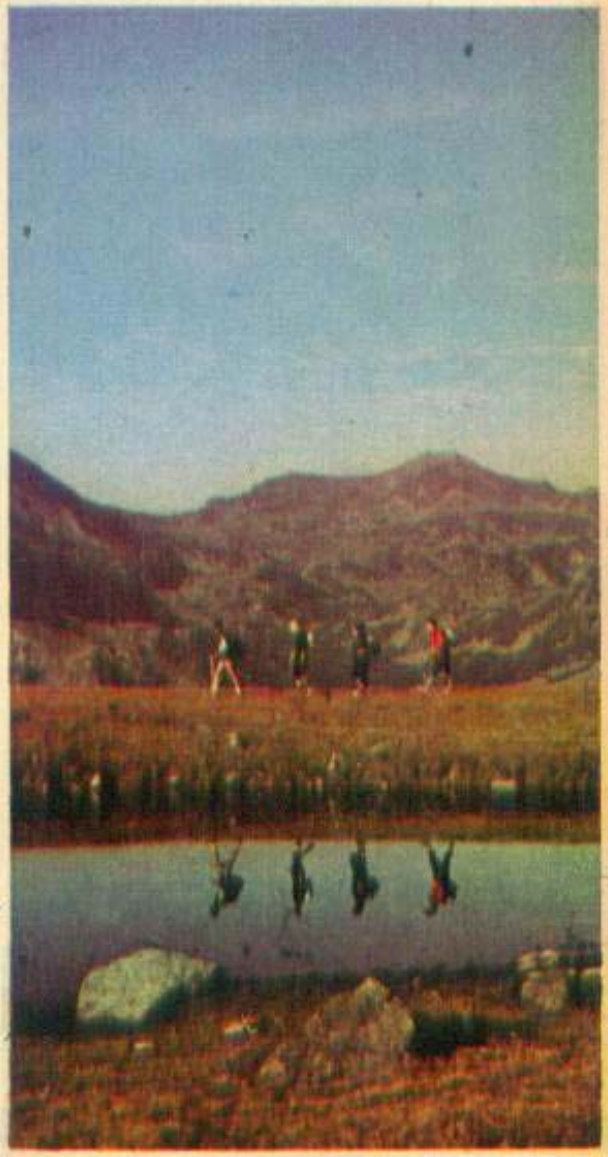

Turişti în şaua Plaiul Mic. ▶

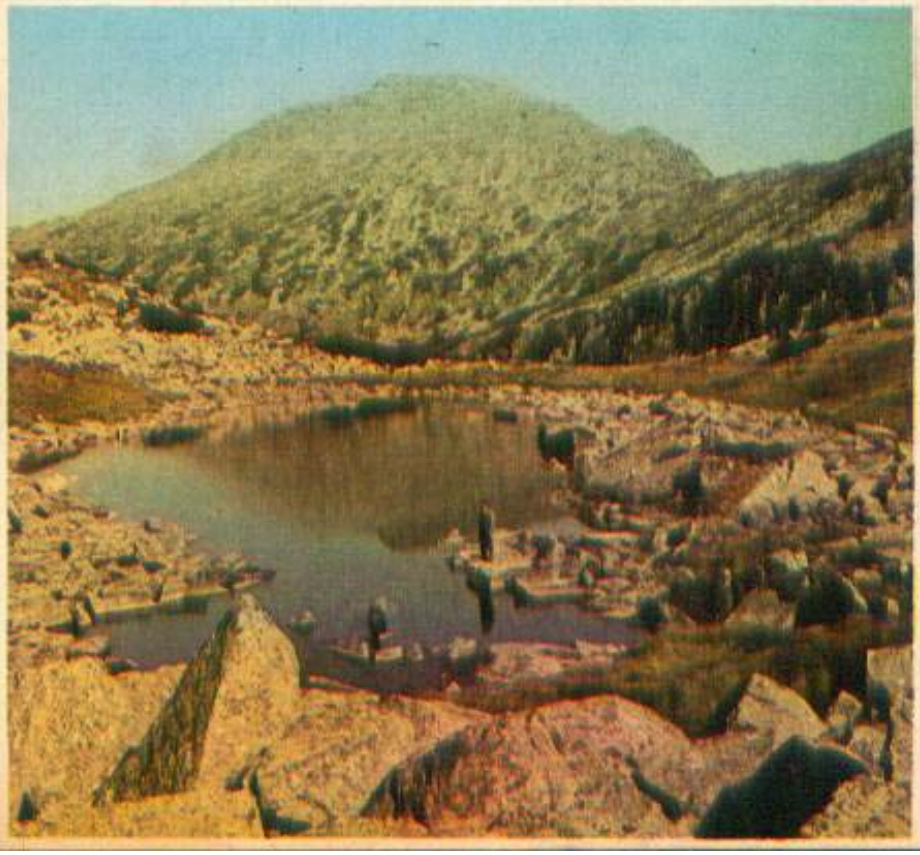

Cunună de piscuri şi custuri ce înconjură peisajul sobru, măreţ, rămas de pe urma puternicelor acţiuni geologice din veacurile gheţarilor, enorme excavaţii făcute în piatra tare, în care au luat fiinţă zeci de lacuri, tăuri sau iezere cu apă limpede, azi populate cu cei mai falnici păstrăvi din toţi cîţi se pot agăţa la undiţă în ţara noastră. Enorme aglomerări de lespezi şi grohotişuri, haos de blocuri şi mlaştini, iată tot atîtea elemente care, răspîndite de-a lungul poalelor unor pereţi de stîncă ce-şi dezvăluie anatomia,oglindindu-şi-o în aşa-zisele «ochiuri de mare», pereţi de sute de metri înălţime, ce sprijină costişe şi aşezături acoperite cu pajişti alpine care închid «circuri» şi prăpăstii, dau cuprinsului înfăţişare de peisaj extraterestru.

CUM POVESTESC COLECȚIILE

Nu numai oamenii vorbesc, ci și obiectele, animalele, florile. Nu trebuie să fii un erou din basme sau să practici yoga pentru a le înțelege graiul. E suficient să dorești, dar mai ales să ai pasiune. Pasiunea de a cunoaște. Timpul atunci se dilată și-ți dezvăluie, prin ordinea și munca depusă, atît propria sa taină, cît și tainele unor universuri nebănuite. Este ceea ce vrem să redăm în paginile de față, prezentîndu-vă cîteva colecții și colecționari.

de Iuliana POP

PROFESORUL ȘI ELEVUL

Să începem, cum este și firesc, cînd vrei să vorbești despre o colecție de fluturi, prin a-l aminti pe Aristide Caradja. Fost membru de onoare al Academiei Române, apoi al Academiei Republicii Socialiste România, specialist cu renume mondial în sistematica și zoogeografia lepidopterelor (cum se cheamă în limbaj științific frumoasele zburătoare care sînt fluturii), savantul a lăsat Muzeului «Gr. Antipa» o colecție de aproape 100 000 de exemplare, conținînd multe tipuri și paratipuri. Destul de puțin cunoscută de marele public, fiind mult prea prețioasă pentru a fi expusă la lumina de zi, care alterează culorile, colecția Caradja constituie un tezaur național de o mare valoare, comparabilă cu aceea a unei pinacoteci.

Vom aminti despre cel mai mare fluture din lume (Ornithaptera goliath); despre cei mai frumoși (familia Uranidae din Madagascar și America de Sud); despre Morfidaele braziliene, de un albastru diamantin; despre Brasolidaele din America de Sud, care au pe dosul aripilor desenul unui cap de bufniță cu care își sperie dușmanul; despre cel mai mare fluture de noapte, Thysania Agrippina, ce poate atinge o anvergură de 27 cm; sau poate despre Papilionidele din regiunile indo-malayeze, Japonia și China, exemplare codate, avînd adesea un minunat verde în degradare, ce poate fi invidiat de cei mai rafinați coloriști; nu putem uita nici pe fluturii Sfinși, cei mai iuți, putînd parcurge pînă la 70 km într-o oră, din familia cărora face parte și cunoscutul fluture «Cap de mort»; dar mai ales nu putem omite valoroasa colecție de microlepidoptere, în special din China. Orice specialist în acești «minifluturi» (unii avînd o anvergură doar de 3—5 mm, larvele lor putînd trăi în grosimea frunzei de pom) cunoaște această colecție a Muzeului «Grigore Antipa». Chiar și un grup de profesori de la Pekin a venit s-o consulte, ea fiind extrem de bogată și de bine sistematizată.

Geografia și istoria lumii, iată ce «spun» unui ochi avizat aceste viețuitoare grațioase, prețioase și elegante. Rodul muncii unei vieți întregi, al unor căutări fără răgaz sau oboseală, al subvenționării personale de expediții în diverse regiuni ale lumii (ca cea a lui Fassl în America de Sud, sau Stauder în Sicilia), colecția Caradja vorbește, în felul ei, despre cum poate un om să lupte cu imensitatea și (de ce nu?) chiar s-o înțeleagă. Pentru că Aristide Caradja a fost nu numai un sistematician și un bun ecolog, un savant preocupat de a aduna date științifice, ci și un distins filozof, care a interpretat «imensul material al faptelor, în studii despre zoogeografia, ecologia, cauzalitatea fenomenelor biologice, enunțînd teorii deosebit de îndrăznețe pentru a contribui la dezlegarea enigmelor originii și evoluției fluturilor» (Dr. Aurelian Popescu-Gorj).

Poate că nu ar fi un omagiu tîrziu, dacă conacul de la Grumăzești, unde a trăit și a lucrat savantul, ar fi declarat «casă memorială», cu atît mai mult cu cît aflîndu-se în apropierea Humulestilor și a locului de baștină al lui Vasile Conta, el ar putea completa harta turistică a Moldovei.

Imaginea lui Aristide Caradja a fost întregită de doctorul Aurelian Popescu-Gorj, fostul său elev, actualmente șeful secției de entomologie a Muzeului «Gr. Antipa», desemnat de savant, prin testamentul său științific, să-i continue opera.

— Aveam 14 ani și îmi petreceam vacanța la mare. Ca orice copil, fermecat de culorile fluturilor, încercam să-i prind cu pălăria. Într-o seară, m-am întîlnit cu Aristide Caradja, care, coborît parcă dintr-un tablou de El Greco, prindea fluturii la lumina lunii. Ca să mă încurajeze în practicarea acestui «sport» mi-a dăruit 5 cutii cu cei mai frumoși fluturi europeni, o adevărată încîntare pentru începuturile mele entomologice. De asemeni, mi-a dăruit materialul necesar colecționării, preparării și m-a învățat să fac acest lucru științific. Am continuat timp de 7 ani să prind fluturi, să-i trimit la Grumăzești, contribuția mea fiind uneori amintită ca a acelui care este «der junge Herr Aurelian Popescu». Între timp însă «sportul» se transformase în pasiune și la terminarea liceului i-am anunțat dorința mea de a mă face naturalist și de a-i continua activitatea.

Și dr. Popescu-Gorj a fost la înălțimea așteptărilor profesorului. Din întreaga sa activitate științifică (peste 60 de lucrări despre fluturi, studiul atent al faunei, descoperirea și descrierea unor specii noi pentru știință și semnalarea altora pentru fauna țării) nu ne vom opri însă decît la colecția sa personală de circa 30 000 de fluturi. Ceea ce are

dînsul propriu, spre deosebire de înaintaşul său care studiase fauna mondială, este bogatul material al ţării noastre, rod al unei munci de peste 40 de ani. Cei mai mulţi fluturi sînt adunaţi personal, cu o perseverenţă demnă de invidiat.

Aflăm de la dînsul că ţara noastră este punctul terminus al unor specii care se întind din îndepărtata Japonie, peste întreaga Asie pînă la noi (Colias eratae, Rhyacia triforca, Zetes musculus etc.) sau al celor care au rămas în Carpaţii noştri ca relicve alpine ale străvechii faune finoscandinave (Zygaena exulans, Orodaunias Quenseli, Parnassius Apollo ş.a.). Colecţia genului Erebia este cea mai mare colecţie personală din această regiune a Europei, avînd în cele aproape 5 000 exemplare majoritatea speciilor cunoscute din lume. Evident, nu vom aminti mica colecţie de fluturi exotici, care constituie pentru dr. Popescu-Gorj numai «un amuzament cerebral».

Şi după ce ne-am recules, nu ne putem abţine o întrebare de profan, voit prozaică, pentru a putea rupe farmecul ce-l degajă aripele acestor atît de frumoase, dar şi atît de ştiinţific adunate, vieţuitoare.

— De ce este atît de necesară entomologia?

— Trăim în epoca insectelor, aşa cum secundarul a fost epoca reptilelor. Se cunosc, descoperindu-se mereu altele noi, peste un milion de specii. Este necesar să le cunoşti, pentru că unele sînt dăunătoare, iar altele folositoare. Acordîndu-le atenţie, trebuie să ştim cum să le distrugem, sau să le protejăm, fără să stricăm echilibrul biologic atît de armonios existent în natură.

PASIUNILE PICTORULUI

Friedrich Bömches este în primul rînd un artist — un pictor. Ne vom mulţumi ca din activitatea sa prodigioasă, concretizată în numeroasele expoziţii de pînă acum, să amintim remarcabilele portrete ale lui Radu Beligan, Sică Alexandrescu, Bertold Beiz, Martin Heidegger. Demnă de cel puţin tot atîta atenţie este şi o latură mai puţin cunoscută a personalităţii pictorului, asupra căreia ne-am propus să ne oprim: colecţiile şi pasiunile sale.

Cînd Friedrich Bömches spune că «există o strînsă legătură între artă şi natură — aici înveţi să înţelegi cele mai subtile mişcări ale vieţii» — vorbele sale sînt rezultatul unei cercetări neobişnuite ale tainelor pădurii, începută încă de mic copil în codrii Braşovului şi continuată astăzi, poate puţin alt fel, într-un extrem de modern echipaj de camping. Furat poate de liniştea pe care o întrezăreа în descoperirea acestui univers, a căutat să-l înţeleagă şi, oricît ar părea de ciudat, să se odihnească cunoscîndu-l. Cum? Realizînd sute şi mii de poze (unele luate cu teleobiectivul) de cerbi, ciute, capre negre, cuci, ciocănitoare — documente inedite, fermecătoare prin sinceritatea lor, rămase de pe urma unor autentice expediţii fotografice. Mai mult, a încercat chiar să vorbească cu cerbii imitînd strigătul lor de luptă, cu ajutorul unui corn. Fără rezultat. Pentru că aceşti regi ai pădurii au sesizat diferenţa. Dar au răspuns cu tot elanul de luptă necesar cînd, înregistrat pe un magnetofon, strigătul a fost reprodus de la umbra unui copac. Microfoane mari şi mici, de sensibilităţi diferite, îşi aşteaptă rîndul la excursia în pădure pentru a colecţiona sunetele altor animale.

Pentru cei care ştiu că tatăl pictorului, tot Friedrich Bömches, este un cunoscut armurier, la rîndul său cu tradiţie, şi cu patente de armă brevetate, acest interes pe care fiul îl acordă animalelor ar putea să apară ca un fericit caz de compensaţie. Dacă am risca să vorbim despre atenţia acordată unui anumit spirit de luptă, aceasta s-a concretizat în expunerea inofensivă a armelor în panopliile familiei, de la o foarte veche suliţă din epoca bronzului şi ciocane din neolitic la un arc persan, o spadă cu caractere runice, pînă la arbalete din secolul al XVI-lea sau pistoale turceşti.

Amintind trofeele de vînătoare, coarne de cerb, de ciută sau de capră neagră, va trebui să adăugăm imediat că nu pictorul a fost acela care le-a adus. «Eu ţin la animale — nu le împuşc ca ceilalţi Bömches».

În schimb, artistul a ştiut să-şi aleagă un alt «sport» similar: tragerea cu arcul. Şi aceasta pentru că este una dintre cele mai nobile, şi în acelaşi timp dificile, ocupaţii. Pentru a putea trimite săgeata la ţintă, trebuie ani şi ani de antrenament, de atenţie, de interiorizare. «E o artă. Trebuie să ajungi să stăpîneşti coarda fără nici un fel de efort, ca un copil care dă drumul unui măr. Pentru a învăţa doar cum se ţine un arc, în Japonia se lucrează, în şcolile tradiţionale, 3 ani fără ţintă. Se spune că dacă nu simţi nimic la vibraţia coardei, la acest zgomot din care s-a născut muzica — atunci e mai bine să te laşi. Nu poţi să tragi cu arcul fără să ai bine stabilită o comandă interioară, fără ca tu însuţi să fii interiorizat, să te stăpîneşti ca să poţi stăpîni acest subtil instrument».

PRIN MEXIC LA DIMENSIUNI REDUSE

Întîi trebuie şi tu să vizitezi sera lui Valeriu Grigoraş pentru a înţelege cuvintele corespondentului său: «Aştept să vin din nou la Timişoara pentru ca uitîndu-ne la cacteele dv. să ne transpunem în atmosfera podişurilor mexicane».

Pentru că într-o mică seră, acest şef de laborator, de la Facultatea de mecanică agri-

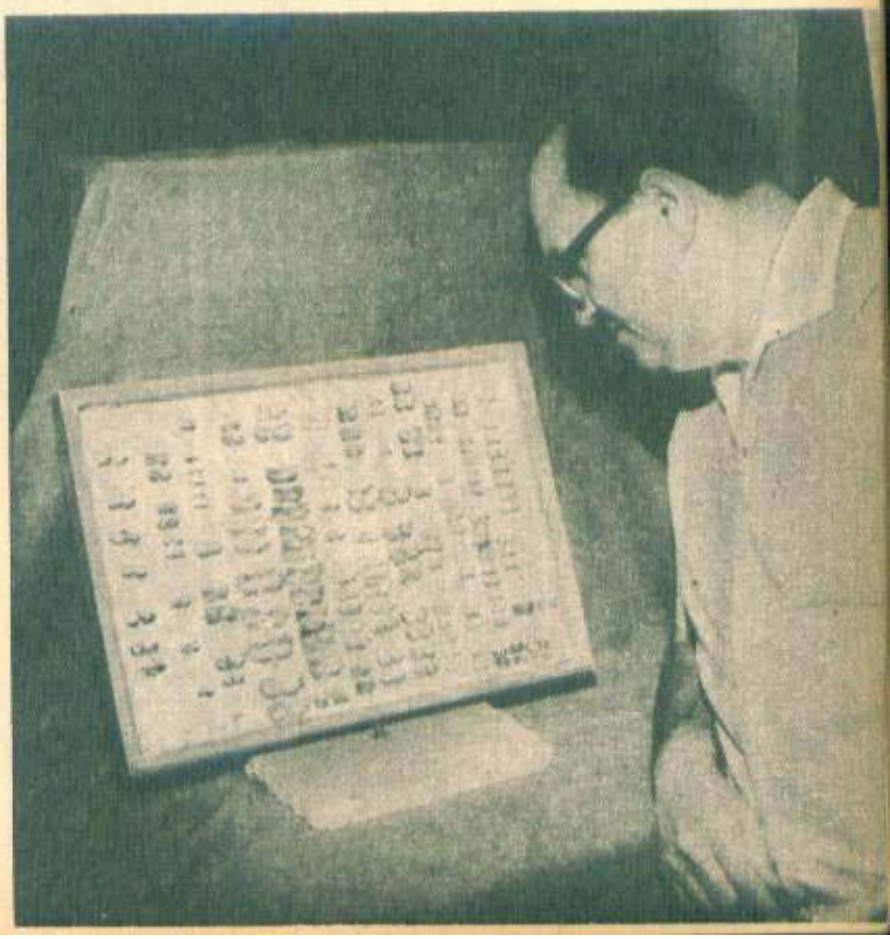

Iată-l pe doctorul Aurelian Popescu-Gorj în faţa microlepidopterelor pe care le poate descifra dintr-o singură privire.

CUM POVESTESC COLECȚIILE

Tot albastrul cerului din lume pare să se fi adunat pe aripioarele acestor Morphide, aduse de dincolo de ocean, din îndepărtata Brazilie.

Cînd se așază pe o floare, desenul de pe dosul aripilor, total diferit de cel de pe față, va reprezenta un cap de bufniță. Și astfel dușmanii nu-i vor mai ataca pe acest uriaș catifelat.

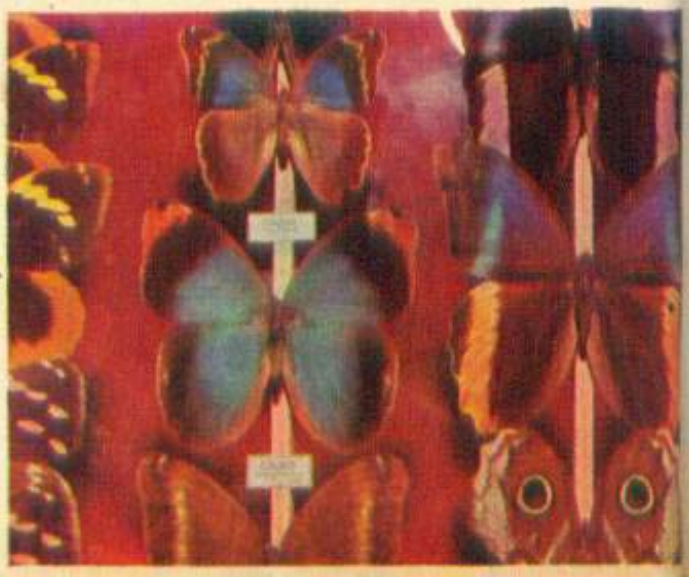

Cactuşii, la scară de prototip, adunaţi de Valeriu Grigoraş, în sera sa de pe strada Timocului, din Timişoara.

colă, împreună cu soţia, au adunat timp de două decenii peste 15 000 de exemplare de cactuşi. Dimensiunile lor sînt, evident, pe măsura serei, dar adevărul este că în acest microclimat, în care s-au studiat ştiinţific condiţiile de umiditate, temperatură şi lumină, ai revelaţia bizarului farmec al acestei plante neobişnuite la noi, şi pe care în mod empiric unii au denumit-o, din pricina ţepilor, «planta nenorocului».

— De ce tocmai cactuşi? Cum aţi ajuns să doriţi să-i cunoaşteţi? Ce v-a atras la ei?

— În nici un caz dificultăţile de îngrijire. Cînd eram activist în raionul Bozovici, împreună cu soţia obişnuiam să cultivăm în timpul liber plante exotice, ca lămîi, portocali sau smochini. Poate aşa am ajuns să descoperim parfumul pe care ţi-l pot aduce în casă plantele altei ţări. Cactuşii au, dacă nu florile cele mai frumoase, atunci cele mai efemere. Nu durează decît 24 sau 36 de ore. Dar poate tocmai de aceea am dorit să le apăr, dacă vreţi, sau, să am cît mai multe, decalate în timp».

Şi Valeriu Grigoraş a ajuns, nu numai să aibă o varietate remarcabilă de cactuşi şi suculente, dar se poate spune fără exagerări, că a devenit un adevărat specialist.

Este impresionant desigur faptul că a donat o parte din exemplarele sale grădinilor botanice din Timişoara, Iaşi şi Cluj. Dar dacă adăugăm că: şi-a amenajat o microseră-laborator pentru însămînţări, îmbutăşiri, altoiri; are o bibliotecă de specialitate, adunată ca şi plantele din toate părţile Europei, de la diverse conferinţe internaţionale, la care a participat; mai are şi o farmacie specială cu hormoni vegetali şi alte specialităţi medicale oarecum singulară, încît a dat din medicamente şi celor de la Grădina botanică din Cluj; ei bine, atunci nu veţi considera şi dv. că Valeriu Grigoraş este un om căruia îi poţi cere sfatul cînd vrei să ştii cum trebuie să îngrijeşti de această plantă cu ţepi?

În orice caz, dosare întregi de corespondenţă sînt dovada că şi alţii s-au gîndit să-i întrebe cum şi de ce, mulţumindu-i, trimiţîndu-i plicuri de scris şi hîrtie ca să răspundă, propunîndu-i schimburi. Cineva i-a promis că, în schimbul sfaturilor sale, îi va trimite... 1 kg. de unt de Dorna. Doctori, soldaţi, pensionari îl întreabă «De ce nu scrieţi o carte despre cultura cacteelor?» Vă spunem pe această cale că pasionatul colecţionar o are gata întocmită şi că deocamdată aşteaptă... aprobări.

O pasiune, «hobby», nu trebuie să se justifice. Ea există prin ea însăşi şi prin efortul continuu al celui care cercetează. Dar nu putem să nu adăugăm că şi cactuşii sînt folositori. În Mexic, specia uriaşă de Echino-

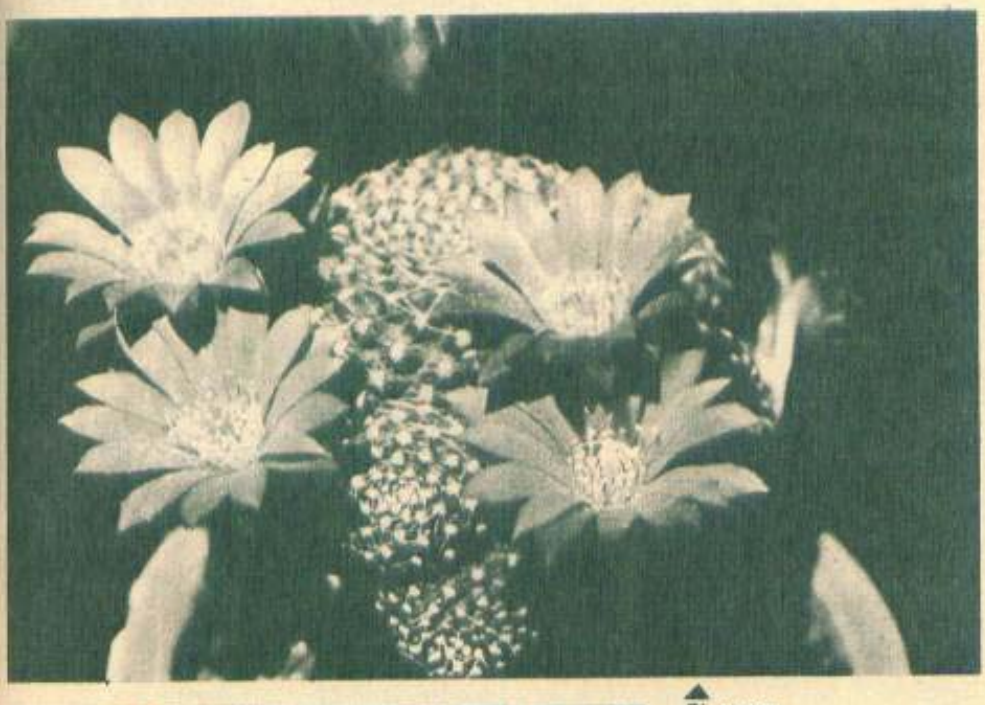

Floarea de cactus — atunci cînd nu este doar numele unei comedii muzicale.

Trei iezi cuculeţi — pierduţi în împărăţia Zînei florilor. Lupul nu are, de data asta, decît un aparat de fotografiat.

CUM POVESTESC COLECȚIILE

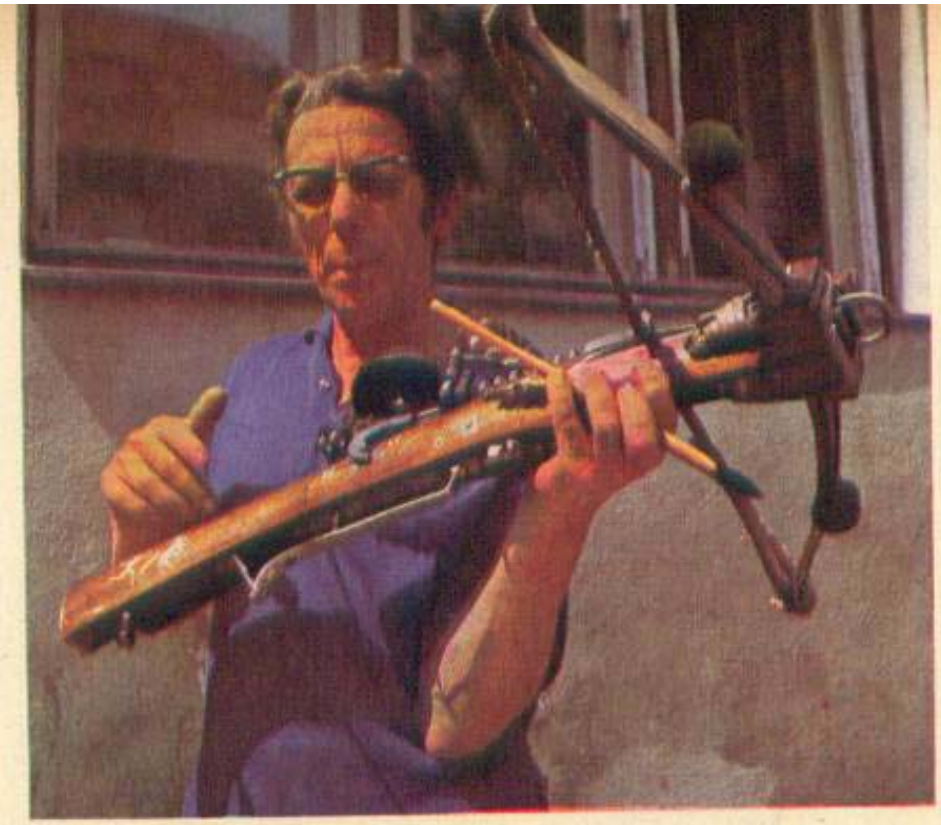

Uite așa se încarcă o arbaletă!

cactus grandis este comestibilă, iar alții sînt tămăduitori de diverse boli: de plămîni (Opuntia ficusindica), de inimă (Cerens grandiflorus), de ochi sau de ulcer (Aloee).

*

Orice colecție, de fluturi sau de gîndaci, de ceasuri sau de insigne, de lămpi sau de brichete, de arcuri sau de sunete, de cactuși sau de cărți rare, se justifică prin însăși pasiunea depusă și munca adeseori apropiată de rigoarea științifică a cercetătorului autorizat.

Colecționarii nu sînt doar niște oameni buni, sînt și niște pasionați ai cunoașterii. Mulți nu știu ce să facă cu timpul liber și întreabă disprețuitor: «De ce e nevoie de colecția cutare...?» Întrebat ce l-a îndemnat la efortul supraomenesc de a cuceri Everestul, Edmund Hillary a răspuns: «Pentru că există». La scară puțin mai modestă, același lucru l-ar putea spune și colecționarul.

Colaj — nici nu-i de mirare în casa unui artist plastic — covor persan + pistoale turcești.

Și pentru că sîntem la un pictor acasă, vă vom arăta un colț de atelier, cu cîteva din lucrările sale.

Apele Oceanului Pacific, ale căror valuri strălucesc în lumina orbitoare a soarelui, ascund pești fabuloși și alte bogății care oferă îndeletniciri și surse de alimentație locuitorilor Arhipelagului Tonga.

CĂLĂTORIE ÎN MĂRILE SUDULUI

de **Al. GÎNJU**

Tabără militară în Tonga.

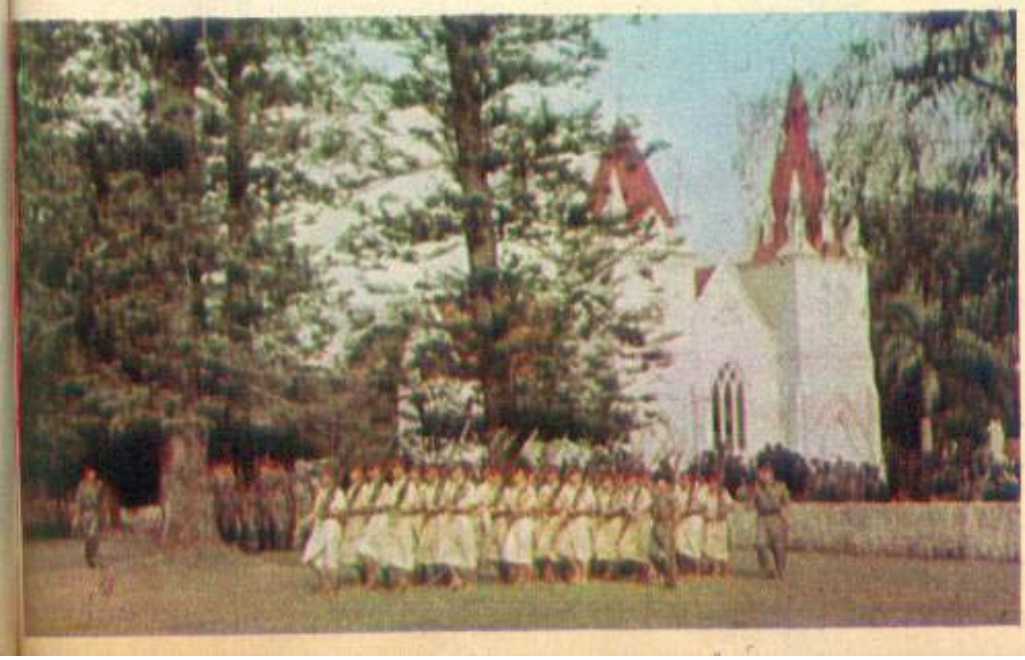

CĂLĂTORIE ÎN MĂRILE SUDULUI

Un nou stat s-a născut în Pacific în 1970: Tonga

Fostul protectorat britanic Tonga a devenit la 4 iunie 1970 stat independent. Situat la extremitatea sudică a Oceanului Pacific și la sud-vest de insulele Fiji, Arhipelagul Tonga este alcătuit din aproximativ 200 de insule și atoli de diferite întinderi însumînd 697 kmp.

Descoperit în 1643 de navigatorul olandez Tasman, apoi înscris din nou pe hartă în 1777 de celebrul explorator englez James Cook, arhipelagul era atunci împărțit între trei șefi de triburi care se războiau între ei. Luptele interne i-au ajutat cum nu se poate mai bine pe misionarii britanici care voiau să-i convertească pe locuitorii arhipelagului.

Mai tîrziu, în anul 1899, Anglia transformă arhipelagul într-un protectorat. Autoritățile coloniale au hotărît să păstreze în arhipelag o monarhie locală polineziană. Suveranul statului numea guvernul, iar ca organ consultativ funcționa Adunarea Legislativă.

Tratatul încheiat cu cîrmuitorii din Tonga în anul 1900 și completat în 1905 dădea Angliei dreptul să-și asume răspunderea apărării relațiilor externe, controlul finanțelor etc.

La 25 august 1958 a fost semnat un nou tratat care lărgea întrucîtva prerogativele protectoratului, recunoscîndu-se guvernului local dreptul de a încheia singur acorduri comerciale cu alte țări.

Cei 78 000 de locuitori ai arhipelagului au drept sursă de existență cultivarea, pe mici loturi de pămînt, de bananieri, ananași, arbori mango, iamas și taro — plante foarte răspîndite în Polinezia — pepeni verzi, tapioca și patate. **De asemenea sînt des întîlnite plantațiile de citrice și de trestie de zahăr.**

Soarele guvernează viața insularilor. El îi trezește dimineața printr-un val de lumină orbitoare, iar la asfințit îi vestește pe locuitorii satelor să se retragă în colibe, căci el este practic singura sursă de lumină. În adevăr, minuscula centrală electrică (din

(Continuare în pag. 264)

Acest frumos copac pare să prospere deasupra țițeiului de sub rădăcinile sale.

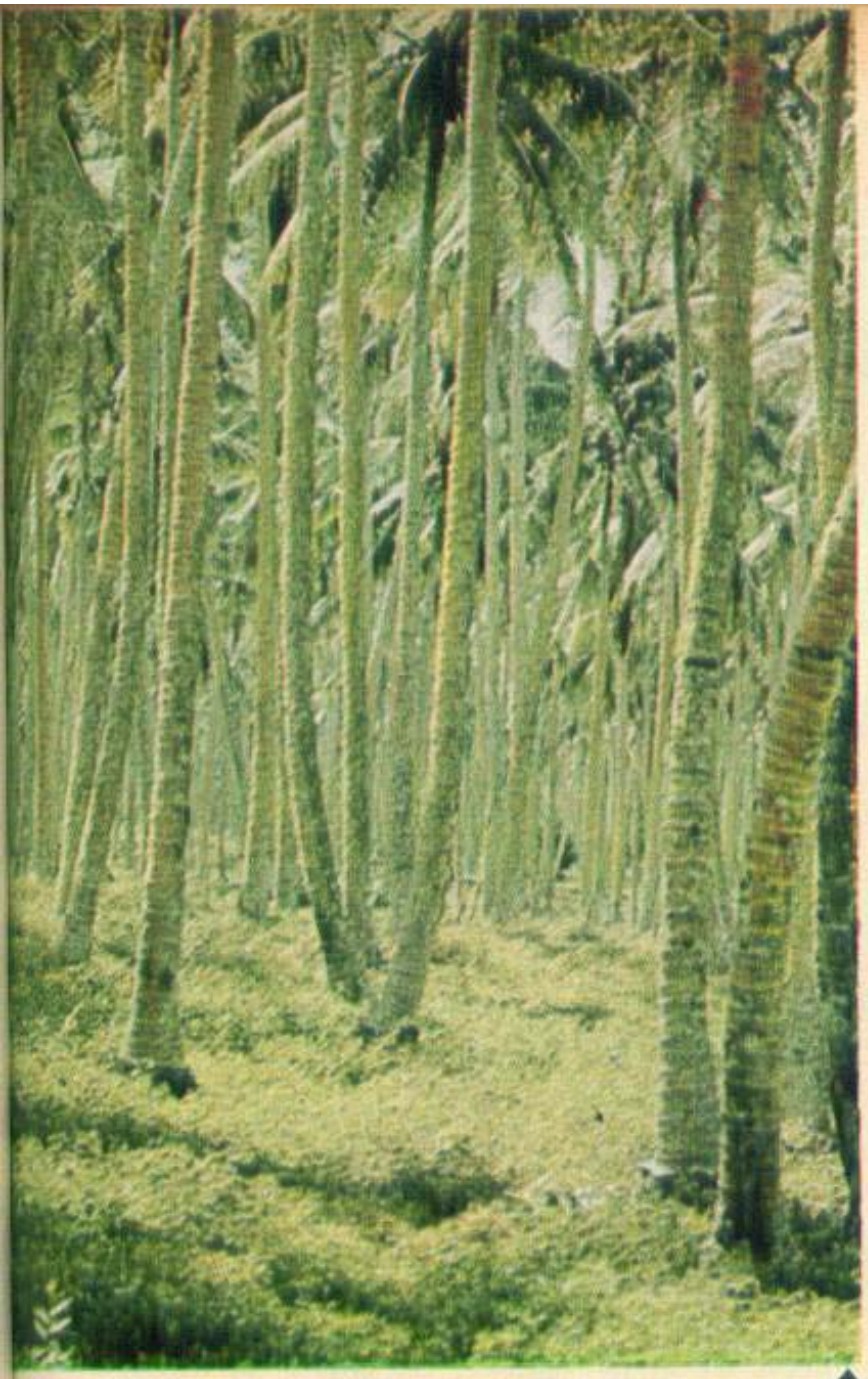

Pădurile de palmieri, bananieri, ananaşi şi alţi arbori şi plante, constituie una dintre sursele importante de existenţă ale băştinaşilor.

Drumul spre casă, ascunsă de un grup de palmieri.

Benzina care se cumpără în Tonga este, firește, importată. Şi totuşi sub această mică staţie Shell clocoteşte ţiţeiul.

Femeie tongană în faţa locuinţei.

CĂLĂTORIE ÎN MĂRILE SUDULUI

D-na Tiu Tina, unul dintre cei 13 copii ai lui Setefano Latu, pe al cărui teren a fost găsit țițeiul, trăiește împreună cu alți zece membri ai familiei în această căsuță.

(Urmare din pag. 262)

1951) a apărut ca un miracol în insula principală și ea abia izbutește să alimenteze cu electricitate capitala, Nukualofa, și cîteva suburbii ale ei. Nu oricine își poate îngădui luxul de a poseda o lampă cu petrol, carburantul fiind importat — alături de sare, săpun, zahăr, textile, țigări și băuturi alcoolice — din Anglia, Noua Zeelandă sau Australia. De aceea, aproape numaidecît după asfințit, arhipelagul se cufundă în întuneric.

Referindu-se la insularii din Oceania, printre care și cei din Tonga, publicistul vest-german Hans Dieter Kley consemna într-una din lucrările sale: «Astăzi, printre zecile de mii de insule ale Oceaniei nu există probabil nici una în care să nu fi călcat cîndva picior de alb. Dacă popoarele din Pacific se gîndesc la cîștigul și la pierderile ce le-au adus întîlnirile cu albii, ele vor ajunge la concluzia că străinii au luat întotdeauna mai mult decît au dat.

Civilizația albă i-a eliberat pe insulari de credința primitivă în demoni și de îngrozitoarele boli ale tropicelor, în schimb i-a ruinat prin mijlocirea alcoolului și epidemiilor. Civilizația albă a pus capăt sîngeroaselor dispute intertribale dar a adus în lumea mărilor Sudului problema rasială».

Prin proclamarea independenței Arhipelagului Tonga, procesul de decolonizare din zona Pacificului va înregistra un nou succes.

Lilieci suspendați pe vîrfurile copacilor. Așa cum lebedele în Anglia sînt proprietate regală, în Tonga toți lilieci aparțin regelui.

CHIMONOUL CUCEREȘTE LUMEA

În ultimii zece ani chimonoul — costumul național japonez — a cunoscut o recrudescență dintre cele mai spectaculoase. Mai întîi s-a reinstalat temeinic pe piața internă a Japoniei, de unde fusese alungat în 1945 de către atotputernicul nailon, apoi s-a impus pe piețele străine, cu ajutorul uneia dintre cele mai uriașe campanii publicitare, pentru ca astăzi să fie solicitat de toate marile case de modă din lume.

În anul 1945 Japonia era cea mai mare producătoare de mătase naturală din lume. Apoi a apărut pe piața mondială nailonul, care a stîrnit derută în rîndurile crescătorilor de viermi de mătase. Cîteva mii de unități agricole specializate au fost readaptate la altă activitate, zeci de mii de plantații de duzi au fost desființate și nailonul a înlocuit toată gama de confecții, inclusiv chimonoul, care pînă atunci fusese numai din mătase. Pe locul întîi la producția mondială de mătase naturală a trecut China.

În 1967 Japonia reia, pe scară mare, creșterea viermilor de mătase, în parte pentru a scăpa de povara importului. Chimonoul, desconsiderat un timp prin acceptarea confecționării sale din nailon, începe a fi cerut, stăruitor, numai din mătase naturală. Paralel, firmele străine, care găsesc în chimono o modă de lansat, solicită Japoniei modele noi, originale, din mătase naturală. Primele cereri masive vin din S.U.A., apoi din Europa. Un singur bilanț subliniază succesul marșului triumfal al chimonoului pe meridianele lumii: firma «Mitsukoshi» exportă anual chimonouri gata confecționate, numai în S.U.A., în valoare de aproape 5 000 000 dolari. Cu toate că prețurile de vînzare, pe piața americană, sînt foarte ridicate (între 150 și 300 dolari bucata la chimonourile obișnuite și 1 000 dolari la cele de nuntă), cererile cresc în proporție de 30–40% în fiecare an. Concluzia: în Japonia fiecare femeie are iarăși cel puțin două chimonouri, iar în America și în Europa multe femei elegante doresc să aibă în garderoba lor măcar un singur chimono.

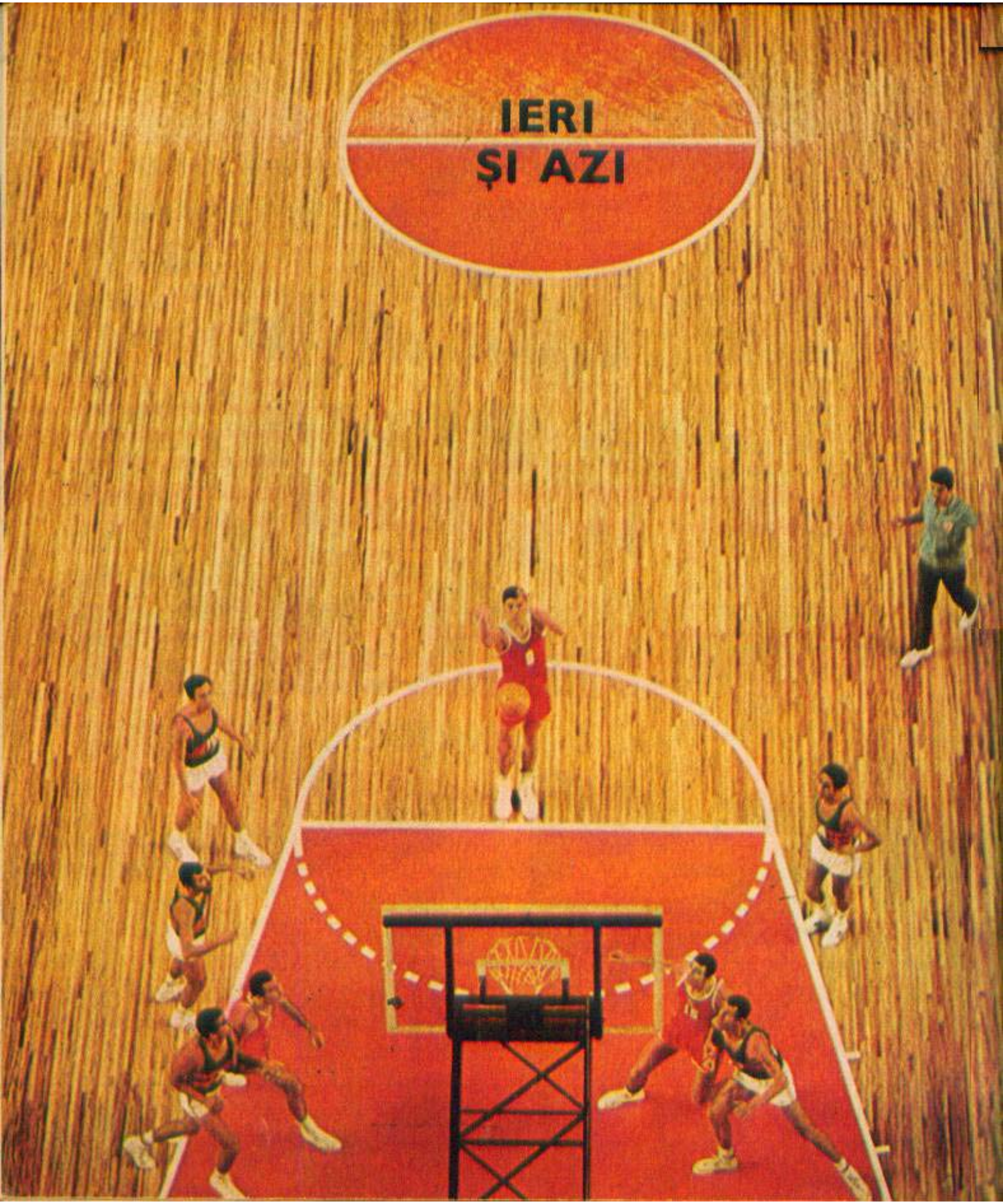
IERI
ȘI AZI

SPORTUL

în două reprize

Giraudoux avea dreptate cînd spunea că inamicii sportului sînt nemaipomeniți: ei ne obligă să vorbim despre sport. E ca și cum v-am vorbi despre aer, despre apă, despre zăpadă — susținea moralistul.

Din toate defectele civilizației, istoria sportului a păstrat urme fine, dar caracteristice. Moda și gustul vitezei, extravaganța și futilitatea, setea de glorie și efeminația, toate se regăsesc în catalogul nostru ilustrat.

Asemănări și deosebiri disting cei doi poli ai demonstrației: IERI și AZI. Cu un singur corectiv: EVOLUȚIA, care l-a determinat pe Mauriac să numească secolul XX „acest secol al sportului". Astăzi spunem *record*, cum am spune tranzistor sau cosmonaut. Sportul face parte din evoluata noastră viață de toate zilele.

UN PAS MIC?

Nu, un salt uriaș, de la „Victoria și-al ei husar", cu alunecarea timidă, pînă la piruetele, săriturile și dinamicele poziții statuare ale cuplului de balerini moderni care transferă „Lacul lebedelor" de pe scenă pe gheață.

CVADRATURA CERCULUI

Aceeași sferă de fier, oțel, plumb și alamă. Totul e cum o apuci și cum o zvîrli. Pirpiriul cu chiloții lăsați în vine aruncă greutatea, la 1896, dintr-un pătrat de pămînt bătut, la vreo 11 metri depărtare. Colosul anilor noștri își ia elanul dintr-un cerc cimentat și realizează performanțe de peste 20 de metri.

SPORTUL

în două reprize

CU MĂNUȘI ȘI FĂRĂ...

În 1904, la St. Louis, americanii prezentau ca atracție... olimpică astfel de meciuri de box în care femei cu pantaloni bufanți își aplicau neprescrise tratamente cosmetice. În 1970 s-a inovat: fețele rămîn intacte, femeile joacă... „la cotonoage".

ETERNA POVESTE

Femeile au obținut intîi dreptul la vot
și abia pe urmă dreptul de a participa
la Jocurile Olimpice.
Ceea ce nu le-a împiedicat
să dovedească — și ieri și azi,
purtînd părul strîns
cu aceeași bentiță albă — vigoarea și delicatețea
gestului atletic feminin.

DE LA HOP LA FLOP!

Este evident că în 1908, la Londra, atletele erau mai interesate de grația și eleganța volănașelor decît de centimetri. Ceea ce nu s-ar putea spune despre inventatorul ultimului stil de săritură în înălțime, care nu pregetă — pentru cîțiva centimetri în plus — să se arunce cu capul înainte în groapa cu nisip.

MAXI ȘI MINI

Tenisul poate confirma fără nici o îndoială : pe măsură ce scădea lungimea pantalonilor și a fustelor, creștea proporțional valoarea jocului - Suzanne Lenglen va fi fost sublimă cu fusta pînă la glezne, dar azi ea n-ar trece primul tur la Wimbledon.

SPORTUL

în două reprize

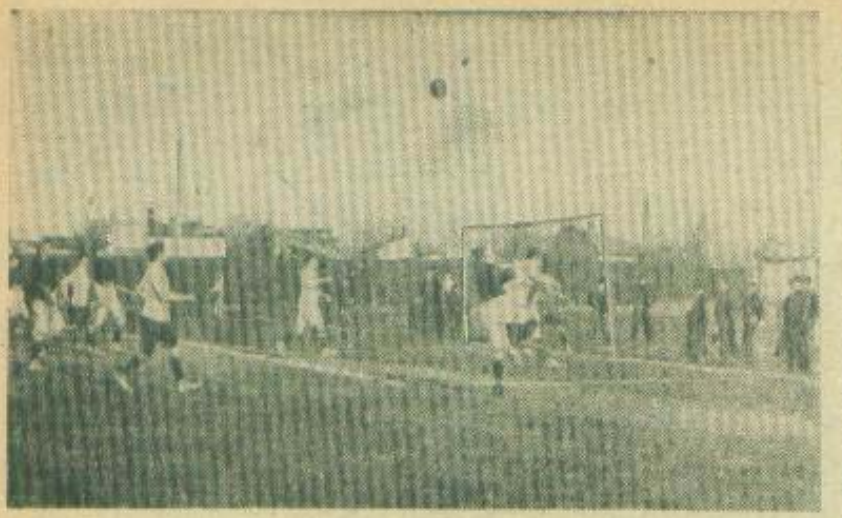

NUMAI PUBLICUL

Numai ei se schimbă —
de la „cîțiva școlari și copii din împrejurimi"
pe terenul „Bolta rece" în 1909,
la sutele de mii de suporteri
pe uriașele stadioane ale lumii de azi.
Numai spectatorii se schimbă :
frumusețea jocului de fotbal
deceniile nu o pot altera.

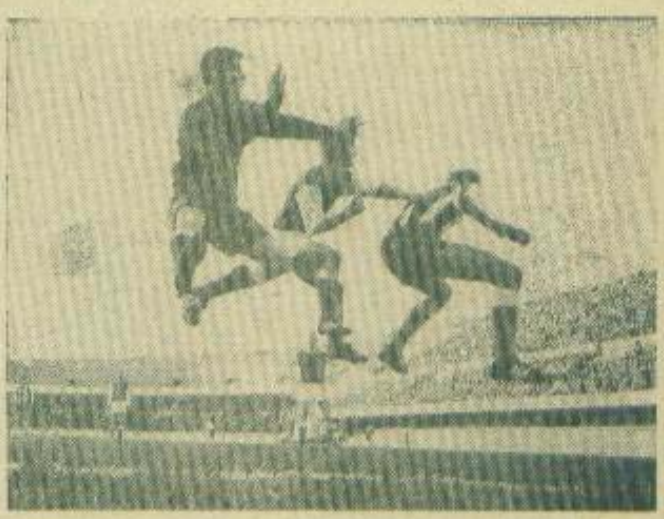

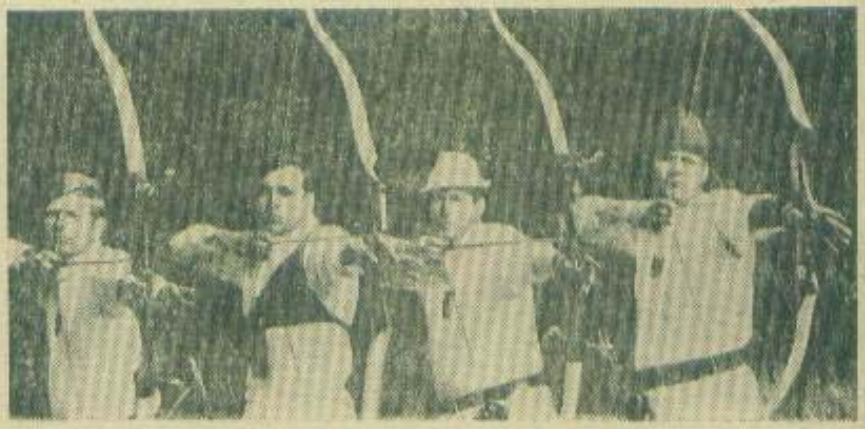

MODA LUI ROBIN HOOD

La începutul veacului,
miss Newall putea onora,
pe stadionul olimpic
din chiar codrul Sherwood,
gloria haiducului britanic.
Dar în 1972, la München,
din nou tirul cu arcul
în programul olimpic ?

(vib)

note ştiinţifice

CÎT UN TEREN DE FOTBAL

Iată ceea ce poate semnifica începutul unei noi ere în agricultură: acoperirea unor vaste terenuri cu cupole de plastic. Firește, ideea în sine nu e nouă. Nou este costul scăzut

al noii tehnici. Un astfel de cort poate acoperi o suprafață cît un teren de fotbal, așa cum o dovedesc fotografiile de mai sus făcute la Wooster, Ohio, S.U.A.

Anotimpurile vor deveni poate „anacronice" în agricultură — au declarat unii specialiști, în legătură cu noul procedeu.

Este poate prea mult optimism (sau prea multă reclamă), dar nu încape îndoială că agricultura intră într-o eră a „plasticului".

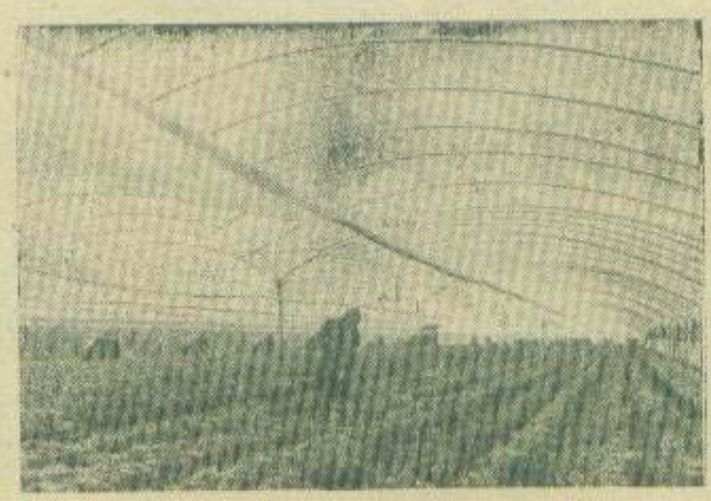

UN FOC?

Cine nu este familiarizat cu mișcările sacadate ale roboților din filmele științifico-fantastice? Se pare însă că această imagine stereotip este pe cale de a fi depășită. Un electronist vest-german, Kleinwächter, a pus la punct un robot capabil de cele mai fine mișcări, de pildă să ofere o țigară unei doamne și apoi să-i dea foc (țigaretei, nu doamnei).

Firește, nu este vorba de o simplă curiozitate, ci de o susținută activitate de cercetare menită să creeze dispozitive automatizate care să execute cele mai diverse munci fizice la comandă. Căci roboții au un avantaj față de om: nu uită niciodată ceea ce au învățat odată.

FATĂ SAU BĂIAT

Dr. Amarose de la Universitatea din Chicago și-a propus să stabilească sexul a 63 de copii înainte de naștere. El nu s-a înșelat decît o singură dată, în cazul unei sarcini gemelare. El face o puncție în sacul amniotic și examinează conținutul celular al lichidului. Cînd fătul este de sex feminin se constată prezența unei „grămezi" de cromatină sexuală; aceasta nu s-a găsit cînd era vorba de un făt de sex masculin.

UMOR DE PESTE HOTARE

— *Sînteţi singură sau aşteptaţi pe cineva?*

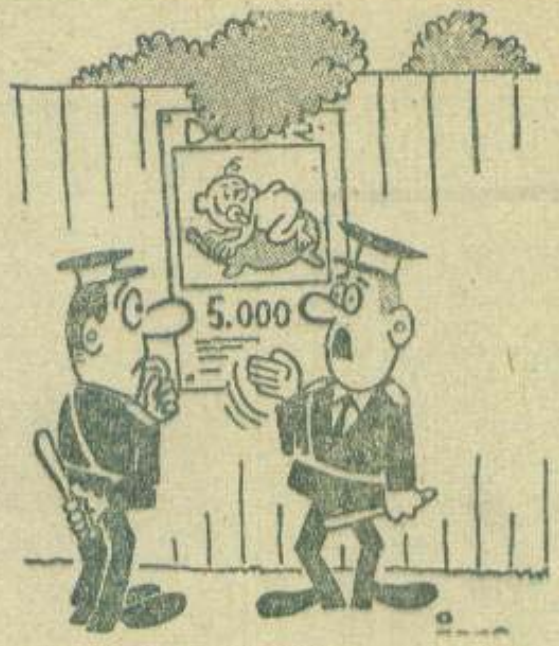

—*E singura lui fotografie pe care am reuşit s-o găsim.*

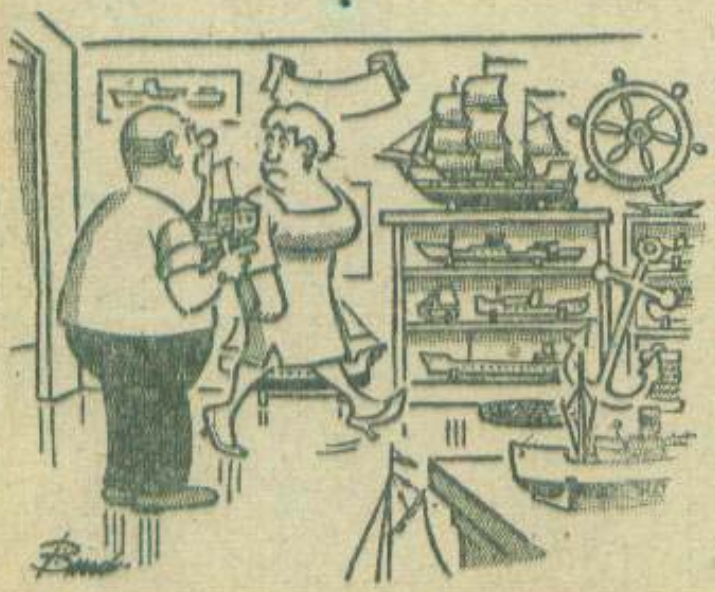

— *Ce musafir plictisitor! Nu face decît să vorbească de automobil.*

— *Mamă, avionul meu a fost deturnat în grădina vecinului, care refuză să mi-l restituie; asta e curată piraterie!*

Walter Lessing, de 34 de ani, din München, pare să aibă un stomac cît o găleată. El a bătut recordul lumii în sportul național bavarez nr. 1, mîncarea găluștelor : a înghițit în 45 de minute nu mai puțin de 36 găluște și jumătate. Recordmanul are o greutate de 108 kg.

Ca desert — cîteva perechi de șuruburi. Dar gusturile nu se discută. Stomacul australianului Leon Samson poate digera orice metal. El va primi 100 000 de mărci dacă va „mînca" un automobil, bucată cu bucată. Samson crede că va putea termina cu înfuiecatul automobiiului cu șase cilindri... în patru ani. In fotografie : Leon Samson, rupînd cu dinții șuruburi pe care le va consuma.

O culme a răbdării chiar pentru binecunoscutul calm britanic. Timp de o oră și 20 de minute, J. Murray a ținut în mînă o țigară de foi lungă de 10 cm, pînă ce aceasta s-a prefăcut în scrum, fără ca să cadă din ea măcar o fărîmă. Ați dori să-l imitați ?

Recordul mondial în înghițirea ouălor îl deține, fără îndoială, Cecil Barham din Essex, în vîrstă de 57 de ani. Cele 56 de ouă pe care le vedeți au dispărut în stomacul lui Barham în numai două minute. Poate altcineva face mai bine ?

O găină de rasă Rosevilande a făcut un ou gigantic, cîntărind 145 g, cam de trei ori mai greu ca un ou normal. Întîmplarea a avut loc într-o crescătorie de păsări de lîngă Nisa, sudul Franței. După cum vedeți, moțata a devenit celebră.

Surinder Maini, în vîrstă de 32 de ani, din localitatea indiană Dehrodua, pretinde că mănîncă o cărămidă pe zi. După spusele sale, el mănîncă pietre și cărămizi încă din copilărie. Nu știam că Sfarmă Piatră are emuli și în îndepărtata Indie.

Kerbelai Mohammed Agule, dintr-o localitate muntoasă din provincia Horasan, afirmă că are vîrsta de 180 de ani și că s-ar fi născut în timpul lui Fath ali Sah, al doilea suveran din dinastia Kadjar, care a domnit în Persia între anii 1797 și 1835. Cine-l poate contrazice ?

Librarul münchenez Peter Schell, de 38 de ani, a stat cu capul sub duș timp de șapte zile și șapte nopți, ceea ce însumează 168 ore. Ambiția sa este de a fi recordman al lumii. Să-i urăm succes. E pe drumul cel bun. ▶

1001 „rețete senzaționale“ pentru a salva de la prăbușire

TURNUL ÎNCLINAT DIN PISA

Specialiștii și profanii din întreaga lume urmăresc cu atenție „fișa medicală“ a turnului înclinat din Pisa. Cea mai mică tremurătură constatată, cea mai neînsemnată oscilație detectată, suscită nenumărate comentarii, dezlănțuie pasiuni, aprinde polemici aprinse.

Realitatea este că fie chiar și cea mai inocentă zguduire seismică ar putea fi fatală pentru celebra campaniă. Fiecare anotimp care vine și trece constituie o suită de momente dificile, determinate în egală măsură fie de căldura prea mare, fie de frigul prea puternic, de umezeala excesivă sau de seceta prelungită.

Președintele Consiliului național al cercetării științifice din Italia, profesorul Gustavo Colonetti, a afirmat fără nici un echivoc : „Chiar și primul vînt violent poate doborî la pămînt într-o clipă cei 85 de metri înălțime și cele 14 500 tone de piatră îmbrăcată în marmură albă, ale celui mai popular edificiu din Italia“ — opinie care a dat naștere la o vie emoție pe întreg mapamondul.

De pretutindeni sosesc la Roma sugestii și proiecte de salvare a turnului, care de care mai îndrăznețe, mai ingenioase, mai rezonabile, sau mai...

fantasmagorice! Toate părerile exprimate sînt însă analizate cu deosebită atenție, chiar și aceleа care stîrnesc din capul locului cele mai îndreptățite zîmbete.

„Înhămați la el o pereche de locomotive puternice", propune un feroviar belgian.

„Nu credeți că ar putea fi ancorat temeinic în poziția în care se află, suspendîndu-l de o serie de baloane antiaeriene?", se întreabă un aviator francez.

„E bine să ținem minte, scrie un dreptcredincios domiciliat chiar în Pisa, că numai rugăciunile noastre conjugate cu lacrimile îngerilor reprezintă și de acum înainte singura și cea mai sigură garanție pentru salvarea clopotniței noastre."

Scrisoarea unui școlar din primele clase recomandă „să fie așternut un strat gros de nisip în partea amenințată și să se aștepte cu răbdare ca turnul să cadă pe această saltea atotsalvatoare."

Nu putem ignora inventivitatea întreprinderilor de demolare, care întocmesc devize detaliate pentru dezmembrarea turnului piatră cu piatră și reconstruirea lui în altă parte, procedeu folosit pe larg la transbordarea în America a numeroase castele scoțiene, cu sau fără fantome.

Propunerea care a... răcorit cel mai tare inimile italienilor a fost, fără îndoială, cea aparținînd lui Andrew Viglianco. Acesta recomandă autorităților pisane să frîneze tendința de înclinare a turnului, punîndu-i fundațiile în stare de... hibernare. Metoda sa ar consta în solidificarea argilei instabile a subsolului, congelînd-o cu ajutorul unor serpentine refrigerante.

În sprijinul ideilor sale, domnul Viglianco aduce două argumente care — trebuie să recunoaștem — nu sînt lipsite de temei: primo, el este fabricant de „gelati" (cremă de înghețată!) în Ohio; secundo, este italian de origine.

Propunerea sa a stîrnit un deosebit interes, dar mai cu seamă zgomotoase proteste, în special din partea unui arhitect milanez, Walter Ronchi, care revendică anterioritatea ideii, susținînd că încă din 1963 el a imaginat o asemenea soluție, pe care de atunci a și perfecționat-o, reflectînd în special la descoperirea mamuților perfect conservați în stepele siberiene. Ultima variantă a proiectului său nu recomandă înghețarea solului, ci... a turnului însuși! În cîteva cuvinte, ar fi vorba de a se construi mai întîi un „borcan" gigantic din beton în jurul edificiului. Monumentul ar urma să fie impermeabilizat, acoperindu-l cu o peliculă de material plastic, după care acest „refrigerator" umplut cu apă va fi supus unei puternice răciri, dînd naștere unui imens bloc de gheață. Înlocuirea fundațiilor, fără a risca o catastrofă, n-ar mai fi după aceea decît o joacă de copii!

Ideea cea mai populară este însă aceea care aparține însuși profesorului Colonetti, supranumit de altfel „medicul oficial al turnului". Iată care este remediul propus de el: cincisprezece cricuri hidraulice gigantice, capabile să suporte fiecare o mie de tone, ar urma să fie instalate în cerc în jurul bazei turnului, încorsetate cu un inel de oțel de care vor fi prinse cabluri solide. N-ar mai rămîne decît a sălta turnul doar cu atîția centimetri cît ar fi necesari pentru a permite implantarea unor fundații de metal sau beton, la alegere. Această operație este însă extrem de delicată; cea mai mică nesincronizare a acțiunii simultane a celor cincisprezece cricuri ar provoca o catastrofă.

Procedeul sugerat de către un inginer de la Universitatea din Torino, Letterio Donato, pare mai rezonabil: el propune îmbrăcarea edificiului într-o rețea de cabluri de oțel, ancorate de doi piloni metalici implantați în partea de nord a turnului. S-ar imobiliza astfel întreaga suprafață a structurii, fără a se intenționa vreo operație de ridicare sau mișcare din loc. Această imobilizare ar permite inserția ulterioară a opt chesoane pneumatice, asemănătoare celor pe care se sprijină Turnul Eiffel, care ar asigura o susținere permanentă și ar amortiza totodată efectele eventualelor mici mișcări seismice, anihilînd acțiunea vînturilor oricît de puternice.

Temători, prudenți, locuitorii orașului Pisa înclină în favoarea unei asemenea soluții.

Între timp, mișcarea de înclinare a turnului nu numai că nu încetează, dar chiar se accelerează. Adevăratul bolnav nu este monumentul, ci solul putred pe care este ridicat. Iar presiunea care se exercită asupra laturii amenințate atinge în prezent 1 kg pe centimetru pătrat, depășind de zece ori maximele admise de regulamentele municipale pentru clădirile din jur.

În orice caz, suma necesară pentru realizarea oricăruia dintre aceste proiecte se va ridica la sute de miliarde de lire italiene. Dar și încasările realizate de pe urma celor peste 600 000 turiști care vin să admire în fiecare an acest monument de artă unic în felul său, urcînd cu emoție fiecare dintre cele 294 de trepte cîte numără clopotnița, însumează la rîndul lor venituri cît se poate de frumoase, care se scriu cu multe zerouri.

Apărătorii „statu quo"-ului susțin însă că, potrivit ultimelor estimațiuni, o cădere n-ar putea în nici un caz interveni înainte de anul 2300. Ei țin să reamintească că edificiul a rezistat victorios unei „ploi" de peste 1000 de bombe de calibru greu, în timpul celui de-al doilea război mondial, că a suportat fără să clipească asaltul a peste 100 de cutremure de pămînt și că triumfă chiar și în fața periculoaselor tentative care se fac pentru a-l îndrepta!

Care o fi cea mai înțeleaptă atitudine?

O PROBLEMĂ LA ZERO GRADE

Un cub de gheață plutește într-un pahar cu apă plin pînă la vîrf. Dacă gheața se topește, nivelul apei din pahar va scădea sau apa va curge afară?

Răspuns: În ambele ipoteze, nivelul apei nu se va modifica. Potrivit principiului lui Arhimede, gheața — ca orice alt corp care plutește — dislocă un volum de lichid a cărui masă este egală cu a ei. Topindu-se, gheața „furnizează" o cantitate de apă care are aceeași masă.

COMEDIA ERORILOR

DIN IMENSA COMEDIE A ERORILOR CARE S-A JUCAT PE SCENA ISTORIEI, ȘTIINȚEI ȘI CULTURII VĂ PREZENTĂM CÎTEVA ACTE, ALESE LA ÎNTÎMPLARE.

• Marcelin **Berthelot** (1827-1907), chimist și om politic francez, declara sentențios în 1887 în lucrarea sa „Originile alchimiei": „Universul nu mai are secrete pentru om".

• La o jumătate de an după moartea lui **Goethe**, una dintre revistele literare de prestigiu care apăreau în Saxonia a publicat un articol venit din Weimar, orașul poetului, în care se spunea: „Goethe a fost uitat, așa cum era și de așteptat. Marile interese ale omenirii i-au fost străine".

• Celebra experiență a lui **Galvani** cu labele de broască — experiență care a contribuit atît de mult la descoperirea electricității — a fost primită la început cu hohote de rîs. Chiar Galvani scria în 1792: „Sînt atacat de două partide diferite: de cei înțelepți și de cei proști. Ambele tabere mă numesc «maestru de dans al broaștelor» și cu toate acestea știu că am descoperit o forță nouă a naturii".

• Revista „Gazeta muzicală universală" din Leipzig scria despre celeîn sonate pentru vioară ale lui **Beethoven**: „Acestea sînt compoziții savante și încă o dată savante, dar sînt foarte departe de natură și complet lipsite de melodie".

Tot în această revistă, despre Simfonia a IX-a a aceluiași compozitor, a apărut următoarea părere: „O compoziție extrem de grea și extrem de lungă, care nu reprezintă decît o «fantezie curajoasă», ba chiar sălbatică".

• Cunoscutul ziar german „Kölnische Zeitung" publica în 1828 un articol de fond împotriva înființării unei fabrici de gaz aerian, argumentînd printre altele: „Dumnezeu a vrut ca noaptea să fie întuneric și este nesăbuință oarbă să i te împotrivești".

• Și francezii l-au luat în derîdere pe Philippe **Lebon**, inventatorul iluminatului cu gaz aerian: „Nu pricepem cum ar putea să ardă un felinar dacă nu are fitil". Lebon a murit în anul 1804, iar cu un an mai tîrziu se înființa prima fabrică de gaz aerian la Birmingham, în Anglia. Parizienii au acceptat sistemul abia în anul 1818.

• „Dama cu camelii", celebra piesă a lui Alexandre **Dumas**-fiul după romanul cu același nume, a fost refuzată la vremea ei de toți directorii teatrelor pariziene, fără excepție, ca slabă. Abia după un an s-a găsit un director care s-o accepte. Dar cenzura o opri ca imorală și nu ridică interdicția decît în urma unor intervenții repetate. Piesa avu succes dar nimeni n-a crezut în durabilitatea ei. Dumas, care avea nevoie de bani, vru să-și vîndă drepturile de autor pentru 15 000 franci. Editorii îi întoarseră spatele. Lăsă la 5 000 franci... Zadarnic! De atunci piesa s-a jucat de mii de ori pe tot globul, iar moștenitorii lui Dumas au încasat sume imense — sute de milioane de franci — din drepturile de autor.

• Cinematograful a stîrnit vii proteste mult timp de la apariția sa. Iată o mostră: „Jos cinematograful, școală a viciului și a crimei. Jos filiarii care îl exploatează" (Urbain Gobier, „L'oeuvre française", — 1917). La apariția primului film sonor, Louis **Lumière**, unul dintre părinții cinematografului, scria, în 1928: „Moda filmului vorbitor nu va dura. Sincronizarea perfectă între sunet și imagine este absolut imposibilă".

• Cîteva opinii despre **Flaubert**: „Aș da toată opera lui Flaubert pentru doi bani" (Léon Daudet, citat de Jules Renard în „Journal", 28 ianuarie 1895). Apropo de „Madame Bovary": „Nu există nici emoție, nici sentiment, nici viață în acest roman" (E. Duranty, „Le Réalisme", 15 martie 1857). „Aceasta înseamnă apologia adulterului, osanale aduse desfrîului, plăcerilor provocate de abaterile de la legile căsniciei. Socotesc, domnilor, cu mult mai periculoasă și imorală ridicarea unor asemenea fapte în slăvi decît însăși abaterea". (Din actul de acuzare citit de procuror la procesul intentat lui Flaubert pentru „Madame Bovary".)

• Aeronautica a fost judecată astfel de A. de Chesnel în „Dicționarul minunăților" (1853): „Azi, cînd s-a obținut totul din spațiul cosmic, din punctul de vedere al cunoștințelor științifice, ar fi absurd să continuăm a felicita pe aeronauții care merg cu balonul".

• Cine a auzit de **Kant** și filozofia sa? Toată lumea! Dar de filozofii Lacuria, Eliphas Lévi și Saint Yves? Nimeni. Sau aproape nimeni. Și totuși în 1903, Joseph Péladan scria: „Kant este mult mai puțin important decît un Lacuria, un Eliphas Lévi sau un Saint Yves".

• Victor **Hugo** a fost criticat aspru de contemporanii săi. Adolphe Thiers îl califica drept „prostuț", Louis Veuillot scria: „Sînt dintre acei cititori al căror număr crește considerabil, care privește colosala reputație a domnului Hugo ca pe o uriașă mistificare" („L'Univers", 2 februarie 1842). Iar Jean Pons Viennet decreta: „Politica domnului Hugo este la fel de abominabilă ca și literatura sa" („Journal", 1832).

• În anul 1751, în Germania, a căzut un meteorit. În legătură cu acest fenomen, în anul 1790 profesorul Stütz din Viena s-a pronunțat în felul următor: „Închipuiți-vă că în anul 1751, chiar și cei mai iluminați oameni din Germania au putut să creadă în căderea unei bucăți de fier din cer — atît de sumare erau cunoștințele lor în științele naturii. În zilele noastre însă este de neiertat să crezi în astfel de povești". În urma unor asemenea păreri, dintr-o serie de muzee au dispărut colecțiile de meteoriți pentru „a nu face din muzeu o instituție ridicolă".

• Apariția primelor poezii din „Les Fleurs du mal" (Florile răului) de **Baudelaire**, în anul 1855, a declanșat atacuri puternice în ziarul „Le Figaro": „O sărăcie de idei care provoacă disperarea, o poezie scrofuloasă, dezgustătoare, o poezie de abator și de osuar care-ți dă fiori de gheață". Iar la publicarea cărții, în numărul din 5 iulie 1857 al acestui ziar se putea

citi: „Cartea e un ospiciu de alienați, în care sînt expuse, ca într-o vitrină, toate aberațiile minții umane și putreziciunile sufletului omenesc. Aci grăiește însuși diavolul. Dezgustătorul merge mînă în mînă cu urîtul, și respingătorul se îmbină cu grețosul. Niciodată n-a mai existat o asemenea colcăială de demoni, draci, strigoi și vermină ca în această lucrare, profund imorală și monstruoasă. De altfel, nu poți decît să te îndoiești de starea mintală a autorului". În același an parchetul imperial judecă procesul lui Baudelaire, acuzat că a corupt moravurile prin poeziile sale.

● Printre pictorii secolului al XIX-lea, Gustave **Courbet** (1819-1877) reprezintă una dintre cele mai originale personalități. Pentru realismul său el a fost aspru judecat de contemporani. Iată ce scria pictorul Ingres în 1849: „Nimic din punct de vedere al compoziției, nimic ca desen, numai exagerări — aproape o parodie!... Talentul său artistic este nul". J. Delecluze în 1850: „Niciodată poate cultul urîtului nu a fost exercitat cu atîta cruzime ca acum de către domnul Courbet". Și, în același an, în ziarul „Le Corsaire": „Courbet a urîțit natura ca și Delacroix".

● Două opinii despre Franz **Liszt**: „Examinați orice compoziție care poartă numele lui Liszt — dacă veți avea nenorocul să aveți o astfel de lucrare pe pian — și spuneți sincer dacă găsiți un singur portativ cu muzică adevărată!" („Musical World", Londra, 30 iunie 1885.) „Remarcabil ca pianist și ca improvizator, el a fost mai puțin dotat în arta componistică: operele sale au în cea mai mare parte defectul de a fi aproape de neexecutat" (Gustave Navarra, „La Musique à Angoulême", 1899).

● În timp ce T.A. **Edison** prezenta Academiei Franceze fonograful, savantul Jean Bouilleaud declara textual: „Este imposibil, și va fi întotdeauna o imposibilitate, să se reproducă miracolul vocii omenești cu ajutorul unor aparate confecționate din lemn sau metal".

SECRETELE CULORILOR

● „BRITANII ALBAȘTRI" ȘI... PIELE ROȘII ● CÎTEVA REȚETE CROMATICE ● PENTRU RELAXARE, O GIMNASTICĂ A OCHILOR ● LUMINA ȘI DIGESTIA ● CROMATOTERAPIE: TRANCHILIZANTE SAU STIMULANTE

„Culorile — scria Goethe în celebru-i tratat despre teoria culorilor — acționează asupra omului în mod diferit. Ele produc senzații, trezesc emoții, nasc gînduri odihnitoare sau enervante, provoacă tristețe sau veselie".

Influența culorilor în viața și munca oamenilor este de altfel cunoscută din cele mai vechi timpuri. Cezar a fost adînc impresionat de vechii britani a căror piele era vopsită în albastru, ceea ce făcea, se pare, o impresie înspăimîntătoare. Tacit povestește și el despre ostașii germani vopsiți în negru, semănînd cu niște „arătări de pe altă lume". La fel, indienii nord-americani își ungeau pielea cu vopsele roșii în timpul expedițiilor războinice, pentru a înfricoșa pe dușmani. De aceea primii europeni care i-au văzut le-au dat denumirea de „piele roșii".

Numeroși savanți și filozofi au studiat efectele psihologice sau chiar fiziologice ale culorilor: Democrit, precursorul teoriei atomice, Aristotel și elevul său Teofrast, Leonardo da Vinci, Newton, Helmholtz, Goethe, Lazarev... Și enumerarea ar mai putea continua.

CONFORT CROMATIC

S-a ajuns astfel să se stabilească un adevărat alfabet al culorilor pe baza unor experiențe și observații laborioase.

Culorile au fost împărțite mai întîi în „calde" și „reci", ceea ce corespunde senzațiilor pe care le încercăm cînd sîntem plasați într-un mediu în care predomină una din culorile respective. Astfel, culorile „calde" (galben, portocaliu) sau „reci" (albastru, violet) pot da senzația de creștere sau scădere a temperaturii. De aceea în locurile de producție cu exces de căldură specialiștii recomandă „rețeta cromatică": verzui-albastru pînă la albastru închis, iar în cele cu temperaturi joase: portocaliu pînă la ocru-galben verzui.

Se poate vorbi apoi de culori „grele" și culori „ușoare". Ca dovadă, la muncile de încărcare și descărcare, muncitorii se apucă mai degrabă la o ladă de culoare deschisă, galbenă, de pildă, pentru că o simt mai „ușoară" decît de una de aceeași greutate, vopsită într-o culoare închisă.

Crearea unui confort cromatic produce și alte efecte favorabile, mărind capacitatea de muncă, micșorînd numărul accidentelor și realizînd mai bune condiții vizuale. În atelierele de filatură, mașinile de țesut, vopsite în culori cenușii sau negre, produc oboseala ochilor din cauza contrastului lor puternic cu firele de culori deschise. În schimb, mașinile colorate în roz sau în alte nuanțe deschise dau maximum de randament diminuînd încordarea muncitorilor.

Există apoi culori care pot „ameliora" parțial zgomotele (culori pastel, pale); altele care compensează mirosurile penetrante (albastru sau galben) sau chiar umiditatea excesivă (culorile „uscate": culoarea nisipului, ocru, portocaliu), sau aerul prea uscat (albastru-verzui).

„PICTURA MOBILĂ"

Folosirea judicioasă a culorilor în locuințe constituie o preocupare din ce în ce mai mare a specialiștilor în estetica interiorului. O cameră vopsită în culori deschise pare mai mare decît una de același cubaj al cărei pereți sînt închiși la culoare. Influența „înviorătoare" a culorii nu se mai vădește cu timpul, chiar dacă mediul a fost organizat ontim sub acest aspect. Treptat, culoarea devine un excitant monoton. Din această constatare s-a impus o concluzie: integrarea culorilor în locuința modernă în *toate* elementele ei: scaune, mese, tablouri, care trebuie cît mai des *schimbate* între ele.

Alternarea impresiilor colorate în timp se poate realiza printr-un joc de lumini. Astfel, în timpul odihnei, încăperile de locuit trebuie cufundate în întuneric, iar pe acest fond să se desfășoare dinamic un joc de culori, un fel de „pictură mobilă". Practicînd această gimnastică a culorilor, se realizează mai bine relaxarea, deconectarea.

Proprietățile culorilor mai pot fi utilizate și pentru crearea unei impresii de mișcare. Pereții colo-

rați șterg senzația de imobilitate, părînd că se deplasează în spațiu. Suprafețele colorate în albastru, violet, albastru-verzui, într-un cuvînt în tonuri reci, par dispuse mai departe decît cele roșii, portocalii, galbene, care par că înaintează spre privitor.

Se recomandă, apoi, a se ține seama de capacitatea culorilor de a reflecta lumina. Iată proporția de lumină reflectată de cîteva culori: culorile alb și crem 70-80%, verde deschis 57%, albastru închis 40%. Este de la sine înțeles că o cameră va fi cu atît mai luminoasă cu cît va fi vopsită în culori care reflectă mai bine lumina. Dar și mobilele au un rol în producerea acestui efect. De pildă, lemnul de stejar reflectă 30-50% din lumină, iar lemnul de nuc doar 10-20%.

FRIPTURA CA BRONZUL, SOS ALBASTRU, CAROTE VIOLET...

Pornind de la observațiile asupra acțiunilor multiple pe care culoarea o poate exercita asupra omului, s-a ajuns și la alte aplicații interesante. Există astfel o strînsă legătură între culoarea bucatelor pe care le consumăm și reacțiile noastre. Alimentele verzi dau o senzație de prospețime și de răcoare, cele roșii excită pofta de mîncare, cele albe scad apetitul.

Un cercetător a observat că prăjiturile rotunde, de culoare galben deschis, cu garnituri mov au fost cele mai solicitate dintr-un set de cofeturi variat colorate dar cu **aceeași compoziție**. Cei mai mulți consumatori le-au apreciat pe acestea afirmînd că ele creează bună dispoziție. După părerea aceluiași psiholog, o friptură ideală ar trebui să aibă „culoarea bronzului, într-un sos albastru ca cerul, iar carotele ar fi mai «bune» dacă ar fi colorate în violet."

Acțiunea luminii colorate asupra digestiei a fost și ea studiată. Experiențe în restaurante au stabilit că în timpul mesei o lumină albă echilibrată este mai utilă decît o lumină colorată. După masă, în schimb, lumina portocalie este aceea care provoacă o senzație plăcută.

Despre cromatoterapie, adică folosirea culorii în scop terapeutic, se vorbește din ce în ce mai mult în ultimul timp. Culorile pot fi tranchilizante sau stimulante. Mediul în care culoarea are o funcție de o importanță deosebită este salonul de spital. În mod teoretic, ar fi necesar ca pentru fiecare tip de boală să existe o culoare specială și bolnavul să poată fi mutat în medii diferit colorate după modul cum evoluează boala. Astfel, de exemplu, camerele în care predomină albastrul au un efect calmant și liniștitor asupra persoanelor în stare de excitație, în timp ce aceeași culoare are — cel puțin după unele constatări — un efect deprimant asupra celor psihic normali.

În practică, se preconizează să se zugrăvească doi pereți alăturați într-o culoare și cei opuși într-o culoare diferită; de asemenea, pereții pot fi zugrăviți de la început în alb și apoi prevăzuți cu paravane colorate, care pot fi schimbate.

PREFERINȚELE MIMOZELOR

Specialiștii au mai arătat că pentru bolnavii cu afecțiuni acute sînt indicate culori delicate, pastelate: pentru cazurile cronice care necesită o spitalizare prelungită se vor prefera culorile cu tonuri calde; în saloanele de copii se vor folosi culorile vii care vor stimula ochiul și vor distra pe bolnav.

Dar efectele cromatice au și unele influențe directe asupra procesului vindecării. În secția de ortopedie a unui spital, bolnavilor cu fracturi li s-au aplicat pansamente de ghips roșii și, ca rezultat, osul s-a sudat mai repede! Culoarea roșie a avut un efect activizant asupra unor procese biologice care au accelerat vindecarea, prin intermediul glandei hipofize, al bulbului și al sistemului nervos vegetativ.

Alte experiențe au demonstrat că, folosită în tratamentul copiilor apatici și anemici, culoarea roșie mărește numărul de hematii, favorizează creșterea greutății copiilor, îi face mai activi și mai bine dispuși. Lumina albastră și violet au fost folosite cu succes în tratarea nevralgiilor.

Influența culorilor este manifestată și în lumea plantelor și animalelor. Mimozele crescute în seră cu lumină roșie depășesc de zece-cincisprezece ori înălțimea plantelor „martore" plasate în lumină normală.

Insectele sînt atrase sau respinse de anumite culori. Unele specii de gîndaci fug de albastru și de violet. O experiență ingenioasă a fost făcută de un cercetător francez. El a confecționat un perete din pătrățele de hîrtie colorată și a numărat o vară întreagă cîte muște se așază pe fiecare culoare. Concluzia a fost că foarte puține preferă verdele închis și mai ales albastrul închis. Studiile sale au fost imediat aplicate în practică. Pereții unor abatoare franceze au fost vopsiți în albastru închis pentru a nu atrage muște.

DRUMUL COLOȘILOR DE PIATRĂ

DE LA CEL MAI MARE COLET LA CEA MAI MICĂ AMBARCAȚIE. O RECONSTITUIRE A VOIAJULUI DE LA ALEXANDRIA LA PARIS FĂCUT ÎN SECOLUL TRECUT DE „RAZA DE SOARE" A LUI RAMSES AL II-LEA

O mininavă pneumatică, deținătoare a titlului de cea mai mică „piesă" de navigat care a traversat vreodată Mediterana, a făcut nu demult drumul Alexandria—Paris, în 66 de zile. Condusă de navigatorul solitar Robert Delanne, ea a urmat exact itinerarul — lung de 6 000 de km! — făcut în secolul trecut de către unul dintre coloșii de granit ai Egiptului: obeliscul aflat în Piața Concorde din capitala Franței. Performanța aceasta a fost realizată sub semnul unui ciudat contrast: cea mai mică navă, pe urmele celui mai mare „colet".

CELE O SUTĂ DE OBELISCURI

Obeliscurile sînt, probabil, cele mai vechi obiecte sacre din cîte se cunosc. Ele au apărut în Egiptul antic acum 3 500 de ani, cînd faraonul Sesostris cel Mare a ordonat să se înalțe, în fața palatului său, un monument **de piatră în**

1

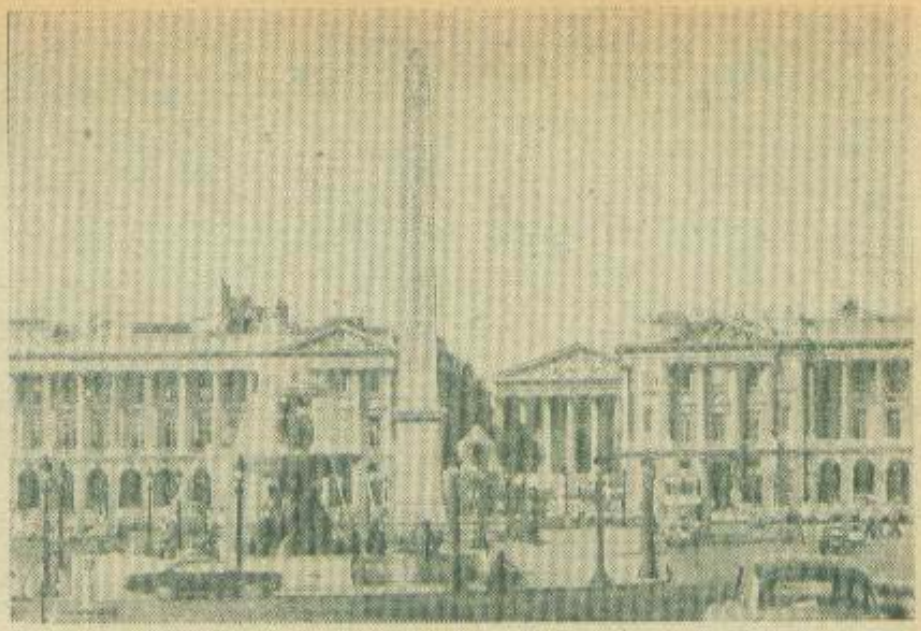

4

2

3

5

6

formă de stîlp monolit, ascuțit la vîrf, spre a fi închinat soarelui și păsării fenix. Sub domnia următorilor faraoni — mai ales a lui Ramses al II-lea — au fost înălțate alte obeliscuri, numărul lor ajungînd la aproape o sută. Mai toate au fost tăiate din cîte un singur bloc de granit, greutatea fiecăruia fiind de la cîteva zeci la cîteva sute de tone. Obeliscurile sînt gravate, pe cele patru fețe, cu hieroglife prin care se consemnează anumite invocații către zei, sau, în cele mai multe cazuri, date privind evenimentele importante și numele faraonului care a hotărît ridicarea lor. Cele mai mici dintre ele erau plasate în fața intrării palatelor — așa cum vedem în fotografia 1 — iar cele mari în anumite piețe. Fiind acoperite în întregime cu un strat fin de aur, aceste monumente străluceau puternic la soare — de unde și numele pe care-l au: „raze de soare".

ACUL CLEOPATREI

Cele mai mari și mai frumoase dintre obeliscurile egiptene au fost luate în decursul secolelor trecute și aduse în Europa. Împărații romani au făcut începutul, îmbogățind Roma cu cel puțin treizeci de obeliscuri. Acestea au fost dintre cele mai artistic realizate — nu însă și cele mai mari, dificultățile de transport fiind considerabile. În anii secolului al XIX-lea, cînd Egiptul devenise ținta principală a căutătorilor de comori artistice, ideea aducerii în Europa a obeliscurilor a fost reluată. „Acul Cleopatrei" — cum era denumit obeliscul aflat lîngă Alexandria — era cel mai vizat. Însuși Napoleon Bonaparte ar fi vrut să-l aibă ca pradă de război în capitala Franței, dar n-a reușit să-și realizeze dorința. Alții, ocupîndu-se ani de zile de această problemă, au pus în aplicare proiecte îndrăznețe și au reușit să transporte, între anii 1833 și 1881, douăsprezece obeliscuri uriașe, acestea aflîndu-se astăzi la Paris, Londra, Bruxelles, Berlin, Istanbul, Florența, Roma și — ultimul răpit din tezaurul artistic al Egiptului — la New York.

LA PARIS ÎN ANUL 1836

Francezii, fiind primii care au avut prilejul să aleagă, sînt posesorii celui mai frumos dintre marile obeliscuri. În anul 1829, cercetătorul Jean Champollion (rămas în istorie cu meritul de a fi descifrat hieroglifele egiptene) trimite de la Cairo la Paris un raport în care descrie frumusețea „Acului Cleopatrei", sugerînd mutarea lui în Franța. Propunerea este luată în considerație, se alocă un fond substanțial și se amenajează o navă specială, cu numele „Luxor", care pleacă de la Toulon în vara anului 1830. Între timp însă viceregele Egiptului, Mohamed Ali încearcă un compromis, în speranța că va putea salva monumentul: oferă francezilor un obelisc mai mare, aflat la Luxor. Consilierii săi apreciază că acest colos nu va putea fi urnit din loc. Trimișii Franței nu se descurajează. Ei concentrează cîteva sute de muncitori, culcă pe nisip falnicul monument, îl „ambalează" într-o carcasă de lemn de cedru (fotografia 2) și-l urcă pe puntea navei aflate în așteptare pe apele scăzute ale Nilului. La 19 august 1830 ciudatul colet pleacă spre destinație. Greutatea sa, fără ambalaj, era de 230 000 kg, iar dimensiunile: 23 de metri lungime și 9,70 metri diametrul bazei. Acest gabarit uriaș n-a împiedicat pe specialiștii timpului să aducă la Paris frumosul monument, întreg și nevătămat. Lucrările de instalare a colosului de granit roz au durat trei ani. Inaugurarea s-a făcut abia în ziua de 25 octombrie 1836. Transportul de la Luxor pînă la Paris și operația de instalare în Piața Concorde (foto 3 și 4) au costat două milioane și jumătate de franci.

LONDRA — 13 DECEMBRIE 1878

„Acul Cleopatrei" a rămas deci în continuare o mare ispită pentru căutătorii de frumos. În 1875 generalul englez James Alexander face un voiaj special în Egipt, pentru a obține „aprobarea" preluării faimosului monument — adică spre a înspăimînta pe cei care se opuneau noului rapt. Amenințările și promisiunile durează aproape un an, apoi încă un an lucrările de ridicare și de îmbarcare ale obeliscului — care însă tot nu era mult solicitatul „ac", ci altul, mai mic, cedat „de bunăvoie" de către viceregele de atunci. Englezii, care dispuneau de un vapor puternic — „Cleopatra" — construit și echipat special, sperau să realizeze transportul mai bine și mai repede decît francezii. Ei au încărcat obeliscul într-un șlep, de asemenea construit special, și l-au remorcat cu bine pînă la jumătatea drumului din Mediterana, unde o furtună puternică... a separat vaporul de șlep, astfel încît acesta a rătăcit singur pe valuri, cu prețioasa încărcătură, timp de mai multe zile. În cele din urmă a fost regăsit, dar fără echipaj, cei șase oameni de la bordul său rămînînd dispăruți pentru totdeauna. În ianuarie 1878 obeliscul ajunge la Londra, iar la 13 decembrie este înălțat pe soclul dinainte pregătit. Tradiționala seriozitate a londonezilor pare să fi trecut, în ziua aceea, printr-o gravă eclipsă. Numai așa se explică neînțeleasa hotărîre luată de organizatorii festivității de a pune în fundația monumentului trei casete cu diferite obiecte demne de fantezia unor umoriști. Iată lista lor: o bancnotă de o liră, un etalon de un picior lungime, o cutie cu țigarete, o pipă, o cutie cu ace de păr, o sticlă cu apă de colonie, diferite jucării și o colecție de fotografii de femei frumoase din Londra.

La vremea înălțării sale în mijlocul Londrei (foto 5), obeliscul respectiv avea vîrsta de 3438 de ani, căci fusese construit în anul 1560 (î.e.n.) în orașul Heliopolis.

ULTIMUL RAPT

La 12 iunie 1880 părăsea portul Alexandria vaporul american „Dessuk", ducînd în pîntecele său „Acul Cleopatrei". Era ultimul obelisc răpit de pe meleagurile Egiptului. Am spus foarte bine „în pîntecele său", deoarece monolitul de granit, greu de aproape 230 000 kg, neputînd fi urcat pe punte, a fost nevoie să se facă o gaură, cu diametrul de 12 metri, în carcasa vaporului și să se „sape" în interior un tunel lung de 24 de metri, în care s-a introdus încărcătura. Vaporul a fost reparat apoi și a pornit în lunga-i călătorie peste ocean. La 5 ianuarie 1881, în prezența cîtorva mii de admiratori, „Acul Cleopatrei" se înalță semeț, la New York (foto 6).

O lege, adoptată în anul 1882, a interzis scoaterea din Egipt — în viitor — a valorilor artistice, deci și a obeliscurilor.

Ion MUNTEANU